Carl Gustav Jung

Eşzamanlılık

Nedensellik Dışı Bağlayıcı Bir İlke

Çeviren: Levent Özşar

Biblos

HİÇBİR YERDE
BULAMAYACAĞIN
KİTAPLAR İÇİN BU ALANA
TIKLA

Carl Gustav Jung

Eşzamanlılık:

Nedensellik Dışı Bağlayıcı Bir İlke

Türkçeleştiren : Levent Özşar

Biblos

Çevirmen : Levent Özşar
Redaktör : Münevver Özgen
ISBN : 975-92791-3-4

© Patnos Verlag, Walter Verlag
© Biblos Kitabevi

Basım Yeri : Özal Matbaası - İSTANBUL
1. Basım 2004

Biblos Kitabevi / Yayınları
Altıparmak Cad. No: 86 BURSA
Tel : 224 - 223 71 95

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

1. Serimleme 11
2. Astrolojik bir deney.....63
3. Sinkronisite Düşüncesinin Öncüleri....96
4. Sonuç 124
Ek: Sinkronisite Üzerine 144

Kaynakça 161

EŞZAMANLILIK: NEDENSELLİK DIŞI BAĞLAYICI BİR İLKE

["Synchronizitaet als ein Prinzip akausaler Zuzammenhange," Profesör W. Pauli'nin "Der Einfluss archetypischer Vorstellungen auf die Bildung naturwissenschaftlicher Theorien bei Kepler," başlıklı bir inceleme yazısıyla birlikte *Naturerklaerung und Psyche* cildini oluşturdu (Studien aus dem C. G. Jung-Institut , IV; Zürih, 1952). Bu cilt *Interpretation of Nature and Psyche* adıyla ingilizceye çevrildi. (New York [Bollingen Series LI], Londra 1955). İngilizce baskıda, Profesör Jung'un kitabın 2. bölümü olan, "Astrolojik bir Deney" üzerinde yaptığı düzeltmeler ile geniş çaplı değişiklikler bulunmaktadır. Oysa bu önemli değişiklikler İsviçre Gesammelte Werke [Bütün Yapıtlar çev.], Cilt 8: *Dynamik des Unbewustsein*'ın (Zürih 1967) yeniden basımında içerilmez. Söz konusu basım, 1952 versiyonunu değiştirmeden korumaktadır. Söz konusu inceleme, bu kitapta editörler ile çevirmenin ek gözden geçirmeleri ile yeniden yayınlanmaktadır. Amaç, bir yandan yazarın özünü korumak, bir yandan da bu güç serimlemeye açıklık kazandırmaktır.

1. Jung, bu öyküyü Anılar, Düşler, Düşünceler'de (Can Yayınları); 27 Kasım 1934'te Professör J. B. Rhine'ye yazdığı bir mektupta anlatır (C. G. Jung: Mektuplar, Cilt 1 paragraf 180 Aniela Jaffe'nin işbirliği ile Gerhard Adler tarafından derlenmiştir.) Jung mektupla birlikte kırılan bıçağın bir fotoğrafını da göndermişti.

EDİTÖRÜN NOTU

Jung'un VII. bölüme ek olarak basılan, kısa "Sinkronisite üzerine" denemesi daha eskidir (1951). Ayrıca bu kitabın daha gözde bir versiyonudur. Burada onun yerini yazarın incelemenin 1955 versiyonu için yazdığı kısa bir "Özet" almaktadır.

Jung genç bir adam iken tam karşısında som meşe bir masanın durduk yerde yarılıverdiğini gördü. Hemen ardından sapasağlam çelik bir bıçak, görülür bir neden olmadan paramparça oldu[1]. Bütün olan bitene boş inançlı annesi de tanık olmuştu, Jung'a anlamlı anlamlı baktı. Bu, Jung'un neler olup bittiğini merak etmesine yol açtı. Sonradan, bazı yakınlarının bir medyumla seanslara katıldıklarını öğrendi: Bu kişiler, onun da kendilerine katılmasını istiyorlardı.

Düpedüz ayrı ayrı olsa da, Jung ile annesi bu olanları anlamlı bir biçimde bir araya getirdi. Yarılan masaya, kırık bıçağa yakınlarının düşüncelerinin neden olması olacak şey değildi; medyumun güçlerini kullanarak onu büyüyle etkilemeğe çalışması da. Ne ki, bu olanlar onu seanslara katılmaya itti, daha sonra gizlicilik[2] üzerine bir araştırmaya girişmesi onların üzerindeki etkisinin tanığı oldu. Jung, birbirine bağlı gibi görünen, böyle beklenmedik, ürkütücü, etkileyici olayları kuşatan, onlar tarafından uyarılan düşlem,

2. Bu araştırma Jung'un *Zur Psychologi und Pathologie sogenannter occulter Phaenomene* (Leipzig, 1902) "Sözde Okült Görüngüsünün Psikolojisi ile Patalojisi Üzerine". Toplu Yapılar Cilt 2. Ayrıca Anılar, Düşler, Düşünceler'deki açıklama ile yukarıda sözü edilen Rhine'ye mektup.

büyü, boş inançları sıyırıp atmak için sinkronisite düşüncesini ortaya koydu. Onlar yalnızca "anlamlı denk gelişlerdi." Bu neredeyse ölü gibi katı tanıma karşın, Jung'un düşüncesi en olmadık biçimlerde saldırıya uğradı ya da alkışlandı -psikolojinin üst düzeyde tartışmalı alanındaki bir çok yalın, doğrudan açıklamanın yazgısı bu belki de.- Gelgelelim Jung kafa karıştırıcı bir güçlük çıkardı: Düşüncesini desteklemek için J. B. Rhine'nin deneylerinden söz etti. Rhine'nin psikokinetik deneylerinin istatistiksel çözümlemesi onun şu sonuca varmasına yol açmıştı: Deneklerin kartların üzerindeki sayıları "tahmin" etmesi ile gerçekten kartların üzerinde bulunan sayılar arasında nedensel bir ilişki vardı.

Anlamlı bir dizideki ayrı ayrı olayların nedenli ya da nedensiz olmasının bir önemi olmadığı, çünkü Jung'un bütün öbeğin, dizinin anlamını vurguladığı ileri sürülebilir. Gelin görün ki Jung'un düşüncesi bu değildir. Dolayısıyla içinde istatistiki hiçbir korelasyonun anlamlı olmadığı astrolojik deneyi yaptı. Çünkü istatistiğin onun anlamlı gördüğü örneklerin nedensellik dışı olup olmadığına karar verebileceği kabul edilebilir. "Nedensellik dışı" ile "şans"ın aynı anlama gelip gelmediği tartışılabilir. Ne ki öyle olsalar da olmasalar da, sık sık astrolojik deneyde istatistiğin kullanılmasının anlamlı denk gelişlerin varlığının kanıtı olduğu düşünülür. Bu olamazdı.

Burada yayınlanan monografide, yalın sinkronisite düşüncesi Jung tarafından onun usta usunun bütün araçları ile, derin bir bilgi ile, çarpıcı düşünceler uyandırıcı bir biçimde genişletildi. Yapıt Jung'un şu

konudaki ısrarı bakımından karakteristiktir. Veriler usdışı diye bir yana bırakılmamalıdır, tersine elde bulunan bütün araçlar ile onları bütünleştirmek için çabalamalıdır. Bu durumda Jung sinkronisite düşüncesini geliştirdi. Bu düşünce, parapsikolojiden bilinçdışı yapıların süreçlerin psikolojisine kadar damgasını vurduğu çeşitli alanlarda her türlü araştırma ile değerlendirmeyi hak etmektedir.

MİCHAEL FORDHAM
LONDRA, 1973

•

Jung yaşamının geç dönemlerinde Albert Einstein'ın etkisi ile sinkronisite düşüncesinin ardından gitti. Einstein 1909-10 ile 1912-13 arasında Zürih'te profesörlük yapıyordu. Jung, "Profesör Einstein bir çok vesile ile akşam yemeklerinde konuğum oldu... Bunlar Einstein'ın görecelik kuramını geliştirdiği ilk günlerdi... zamanın, uzamın göreli olabileceğini, bu ikisinin ruhsal koşulllara bağlı olduğunu düşünmeye ilk kez onun sayesinde başladım. Otuz yıldan fazla zaman geçti, bu uyarı fizikçi profesör W. Pauli ile ilişkime, ruhsal sinkronisite savıma yol açtı"[3]

Jung "sinkronisite" terimini ilkin 1930'da Richard Wilhelm'in[4] *I Ching* ya da Değişimler Kitabı'nın[5] çevirmeninin anısına yazarken kullandı. Jung *I Ching*'in

3 Dr. Carl Seelig'e mektup, 25 şubat 1953, C. G. Jung: *Mektuplar*, cilt 2 (1974)

4 Altın Çiçeğin Sırrı'nda bakınız "Richard Wilhelm'in Anısına, Dharma yayınları

5 Richard Wilhelm, Biblos Yayınevi, 2003

modus operandi'sini açıklaya çalışıyordu. Bu kitapla ilkin 1920'lerin başlarında James Legge (1882) İngilizce çevirisi ile karşılaşmış ama onu ancak Wilhelm'in çevirisini okuduktan sonra anlamıştı.

Sinkronisiteye 1935'te Londra'daki Tavistock Derslerinde bir daha değinir: "... Dünyada etkin olan özel bir ilke vardır, böylece şeyler her nasılsa birlikte olur sanki aynı şeymiş gibi devinirler gene de bizim için aynı değillerdir."[6] Gene bu derslerde, bu ilkeyi Çince Tao kavramına denk saydı.[7]

Yıllar sonra Wilhelm/Baynes İ Ching çevirisine yazdığı ön sözde, Jung sinkrosinite ilkesinin bir serimlemesini verir. Jung zaten kapsamlı bir inceleme yazısı hazırlıyordu ama konuyu kuramsal olarak ilk resmi sunumunu İsviçre'nin Ascona kentinde 1951'de verdiği-son- Eranos Konferansında yaptı[8]. Bu monografi, ertesi yıl Pauli'nin Johannes Kepler'in Bilimsel kuramları üzearinde Arketipik Düşüncelerinin Etkisi"[9] adlı inceleme yazısı ile birlikte basıldı. Cildin İngilizce çevirisi Jung'un yaptığı düzeltmeler, kapsamlı değişiklikler ile sonradan yayınlandı.[10] Jung'un monografisi 1960'da toplu yapıtların 8. Cildinde çıktı daha sonra çevirmenin başka değişiklikleri ile 1969'daki ikinci baskının 8. cildinde yayınlandı. Burada yayınlanan ikinci versiyondur.

6 Analitik Psikoloji : Kuramı, Uygulaması (Londra, New York 1968), s. 36 (Toplu yapıtlar 18. ciltte içerilecek

7 Agy. s. 76

8 Bu ciltte 969. paragraf

9 *Naturerklaerung und Psyche* (Studien aus dem C. G. Jung -Institut, IV Zürih, 1952

10 Doğa ile ruhun Yorumu, çev R. F.C. Hull ile Priscilla Silz (New York, Londra. 1955)

ÖNSÖZ

Bu yazıyı yazmakla, yıllardan beri yerine getirmeyi göze alamadığım bir sözü tutmuş gibiyim. Sorunun, onun sunumunun güçlükleri; entellektüel sorumluluğu bana çok büyük göründü. Böyle bir konu ile entellektüel sorumluk olmadan uğraşılamaz. Uzun erimde, bu konu, benim bilimsel eğitimime de hiç uygun düşmüyordu. Şimdi kararsızlığımı yendiysem, konumla uğraşmaya koyulduysam, bunun nedeni, yaşadığım sinkronisite görüngülerinin geçen onlarca yılda kat kat artmasıdır. Öte yandan simgelerin, özellikle de balık simgesinin tarihi üzerine araştırmalarım, sorunu bana daha da yaklaştırdı. Son olarak, yirmi yıldan beri, ara ara yazılarımda bu görüngünün varlığına değiniyor ama onu uzun uzadıya tartışmıyorum. Bu konuda söylemek zorunda olduğum her şeyin tutarlı bir dökümünü vermeğe çalışarak hoş olmayan bu duruma son vermek istedim. Okurumdan alışılmamış bir açık kafalılık ile iyi niyet istemem benim küstahlığıma verilmez umarım. Sanıyorum okur insan yaşantısının karanlık, bulanık, ön yargılarla kuşatılmış bir alanına daldırılacak. Böyle soyut bir konuyu ele alıp aydınlatmanın getireceği kaçınılmaz entellektüel güçlükler de onu bekliyor. Bu karmaşık görüngünün tam bir betimlemesi, tam bir açıklaması söz konusu olamaz. Birkaç sayfa okuduktan sonra herkes böyle olduğunu görecektir. Olsa olsa, sorunu ortaya koymaya girişebiliriz. Bunu yaparken sorunun birçok yönünü, bağlantısını açığa çıkarmaya; felsefe-

ce çok çok önemli; bulanık, belirsiz bir alanı açmağa koyulabiliriz. Ben söz konusu görüngü ile, bir psikiatrist, psikoterapist olarak karşı karşıya kaldım; bu içsel yaşantının, hastalarım için, çok anlamlı olduğuna inandım. Çoğu durumda insanların alay konusu olmamak için ağzına almadığı şeyler vardı. Nice nice insanın bu türden yaşantıları olduğunu, gizlerini özenle sakladıklarını görmek beni şaşırttı. Dolayısı ile bu konuya ilgimin temeli, bilimsel olduğu ölçüde insancıl.

Yapıtımı gerçekleştirirken metinde adı geçen çok sayıda arkadaşım beni destekledi. Burada Dr. Liliane Frey-Rohn'a özel teşekkürlerimi dile getirmek isterim. Astrolojik konulardaki yardımları için.

1. SERİMLEME

Bildiğimiz gibi, yeni çağda fiziğin buluşları, bilimsel dünya resmimizde önemli, anlamlı bir değişiklik ortaya çıkardı. Doğa yasasının saltık geçerliliğini kırıp onu göreli kılarak yarattılar bu değişikliği. Doğa yasaları, istatistiğin doğrularıdır. Bu, doğa yasalarının ancak, makrofizik niceliklerle uğraşır iken geçerli olduğu anlamına gelir. Çok küçük niceliklerin dünyasında, öndeyi, büsbütün olanaksız değilse bile kesinlikten yoksun olur. Bunun nedeni, çok küçük niceliklerin bilinen doğa yasalarına uygun davranmamalarıdır.

Bizim doğa yasası kavramımızının altında yatan felsefe ilkesi, *nedensellik*tir. Gelin görün ki, neden ile sonuç arasındaki ilişkinin yalnızca istatistik bakımından doğru olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda doğa yasasının yalnızca göreli olarak doğru olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla nedensellik ilkesinin doğal süreçleri açıklamadaki yararı, görecelidir. Bu yüzden, doğal süreçler, onları açıklamak için zorunlu olan bir ya da daha fazla etkenin varlığını gerektirirler. Bu, şu demektir: Olgular arasındaki bağ, belli koşullarda, nedensellikten başka bir bağlantı olabilir, başka bir açıklama ilkesi gerektirir.[1]

Makrofizik dünyada nedensellik dışı olaylar görmek için çevremize boşuna bakarız. Bunun yalın bir nedeni var: Biz nedensel olmayan biçimde bağlanmış olgular olduğunu düşünemeyiz, nedensel olma-

1 Rastlantının yasalarından başka ya da onları desteleyecek bir ilke.

yan bir açıklama yapabileceğimizi de... Gelgelelim, böyle olguların olmadığı anlamına gelmez bu. Onların varlığı -ya da en azından varoluş olanakları- istatistiksel doğruluk öncülünden mantıksal olarak çıkar.

Deneyle soruşturma yöntemi, yinelenebilen düzenli olguları temellendirmeyi amaçlar. Sonuçta, eşsiz ya da az görülen olgular hesaba katılmaz. Üstelik deney doğaya sınırlayıcı koşullar koyar. Çünkü amacı doğayı insanın tasarladığı soruları yanıtlamaya zorlamaktır. Dolayısıyla her türlü yanıt, sorulan sorunun türünden etkilenir. Sonuç her zaman melez bir üründür. "Bilimsel dünya görüşü" dedikleri şey, bu sorgulamaya dayanır, Bilimsel dünya görüşü psikolojik bakımdan yan tutan, genel geçer olmayan bir görüştür olsa olsa. Bu görüş, istatistikle kavranamayan, ama hiç de önemsiz olamayan olguları elden, gözden kaçırır. Görünüşe göre, bu eşsiz ya da az görülen olguları kavramak için, aynı ölçüde "eşsiz", bireysel betimlemelere bağımlıyız. Bu, tarih odalarındaki gibi, tuhaflıklar kolleksiyonuna yol açar. Böyle kargaşa içindeki bir yerde, taşıllar ile anatomik canavarlar; tek boynuzlunun boynuzu, adamotu, kurutulmuş deniz kızı yan yana bulunur. Betimleyici bilimler, öncelikle de en genel anlamda biyoloji, bu "eşsiz" örnekleri yakından tanır. Bu bilimlerde, bir organizmanın var olduğunu temellendirmek için onun *bir* örneği gerekir yalnızca. Organizmanın varlığı ne ölçüde inanılmaz olursa olsun fark etmez Çok sayıda gözlemci, böyle bir yaratığın gerçekten var olduğuna kendi gözleriyle görerek inanacaktır. Ne ki, insanların usunda bölük pörçük anılardan başka iz bırakmayan

günlük olgularla ilgilendiğimizde tek tanık yetmez. Bir tek olgunun kesin inanılır sayılmasına çok sayıda tanık bile yetmez olur. Görgü tanığının açıklamasının ne ölçüde güvenilmez olduğunu düşününce bunun nedeni anlaşılır. Bu koşullarda şunu ortaya çıkarmak zorunda kalırız: Eşsiz olduğu besbelli olan olgu, kayıtlı deneyimizde de gerçekten eşsiz midir; yoksa ona benzer ya da aynı olgular başka bir yerde de bulunuyor mu? Burada *consensus omnium* psikolojik bakımdan çok önemli bir rol oynar. Oysa *consensus omnium* görgül bakımdan oldukça kuşkuludur; çünkü olguların varlığını temellendirme bakımından değerini ancak kural dışı durumlarda kanıtlar. Deneyci onu da hesaba katacaktır ama ona güvenmese daha iyi olur. Varlıkları hiçbir yolla yadsınamayan ya da kanıtlanamayan tümden eşsiz, günü birlik olgular görgül bilimlerin nesnesi olamaz. Az görülen olgular, yeterli sayıda tek tek güvenilir gözlem varsa bilimin nesnesi olabilirler. Böyle olguların sözde *olasılığı* önemsizdir, çünkü belli bir çağda, olanaklılığın ölçütü, o çağın ussal varsayımlarından türetilir. İnsanın kendi önyargılarını desteklemek için yetkesine başvurabileceği "saltık" doğa yasaları yoktur. Yalnızca şunu istemeğe hakkımız var: Tek tek gözlemlerin sayısının olabildiğince yüksek olması... İstatistik bakımdan göz önüne alındığında, bu sayı rastlantı beklentisinin sınırları içindeyse, onun bir rastlantı sorunu olduğu istatistikî bakımdan kanıtlanmıştır. Ama böylelikle hiçbir *açıklama* yapılmış olmaz. Olsa olsa kurala aykırı bir durum vardır. Örneğin çağrışım deneylerini ele alalım. Burada, bir kompleksin varlığını gös-

teren belirti sayısının beklenen olası dağılım sayısının altına düşmesi, hiç kompleks olmadığı varsayımını doğrulamaz. Ama, bu olgu eskiden, tepki dağılımlarının saf şans olarak görülmesini önlemedi.[2]

Özellikle biyolojide, nedensel açıklamaların doyurucu olmaktan çok uzak -gerçekte düpedüz olanaksız- olduğu bir katmanda deviniriz genelde. Gelgelelim, burada biyolojinin sorunlarıyla ilgilenmeyeceğiz. Bizim ilgileneceğimiz soru şudur: Nedensiz olguların olanaklı olmakla kalmayıp, gerçek olgular olarak karşımıza çıktığı genel bir alan olabilir mi?

İmdi, önümüzde ucu bucağı olmayan bir alan vardır. Bu alanın boyutu, nedensellik dünyasının dengeleyici karşıtı gibidir. Burası, rastlantılar dünyasıdır. Burada bir şans olgusunun, onunla kesişen olgu ile nedensel bir bağı olmadığı görülür. Bundan ötürü, rastlantının doğasını, rastlantı ideasının tümünü biraz daha yakından incelemek zorunda kalacağız. Rastlantının nedensel açıklaması olması gerektiğini söyleyebiliriz. Nedensellik ilişkisi bulunmadığı için bir olguya "şans" ya da "denk geliş" dediğimizi de söyleyebiliriz. Bizde yasanın kesin geçerli olduğu konusunda köklü bir inanç vardır. Onun için de bu rastlantı açıklamasını düpedüz doğru sayarız. Ama nedensellik ilkesi yalnızca göreli olarak geçerliyse, buradan şu sonuç çıkar: Belirgin şans dizileri, olguların büyük çoğunluğunda nedensel olarak açıklansa bile, geriye, hiç nedensel bağlantı sergilemeyen birçok olgu kalmaktadır. Demek ki, rastlantı olgularını eleyip nedensel olarak açıklanabilen olgulardan ne-

2 Jung'un Sözcük Çağrışımında Araştırmalar'ı ile karşılaştırın.

densiz olanları ayırma ödevi ile yüz yüzeyiz. Nedensel olarak açıklanabilir olguların sayısının, nedensiz olduğundan kuşkulanılan olguları epeyce geçmesi akla yatkındır. Bu yüzden, ön yargılı ya da yüzeysel gözlemci, ötekilere göre daha seyrek olan nedensiz görüngüleri görmezden gelebilir kolayca. Şans sorunu ile uğraşmaya başlar başlamaz, söz konusu olayları istatistik bakımdan değerlendirmek gerekli olur.

Görgül materyali bir ayırma ölçütü olmadan elemek olanak dışıdır. Gelişigüzel olayların hepsini nedensellik ilişkisi bakımından incelemek olanaksızdır. Bu besbelli. İyi de olayların nedensellik dışı birleşimlerini nasıl saptayacağız? Bunun yanıtı şudur: Daha dikkatli düşünülürse, nedensiz olayların, en çok, nedensel bağlantının anlaşılmaz sayıldığı yerde ortaya çıkması beklenir. Bir örnek olarak "Olguların ikilenmesi"nden söz edeceğim. Bu her doktorun iyi bildiği bir görüngüdür. Ara sıra bunların üçlenmesi ya da daha fazla olması söz konusudur. Bu yüzden Kammerer[3] diziler yasasından söz edebilmektedir. Kammerer bu konuda çok sayıda yetkin örnek verir. Bu olguların çoğunda, kesişen olgular arasında nedensel bağ bulunma olasılığı hiç yoktur. Örneğin ben şöyle bir olgu ile karşılaştım. Tramvay biletimin numarası az sonra aldığım tiyatro biletininki ile aynıydı. O gece beni telefonla arayıp söz konusu numarayı aradıklarını söylediler. O zaman bana bu olgular arasında nedensel bir bağ olasılığı yok gibi geldi. Bununla birlikte, her olgunun kendi nedeni vardı. Öte yandan rastlantı olaylarının, dönemsel olmayan öbekleşmele-

3 Paul Kammerer, *Das Gesetz der Serie*

re denk gelme eğiliminde olduğunu biliyorum -Zorunlu olarak böyle, çünkü başka türlü olsa yalnızca düzenli ya da belli aralıklarla ortaya çıkan olgu düzenlemeleri olurlardı. Bunlar da tanım gereği rastlantıyı dışlarlar-.

Kammerer şunu kabul eder: "koşular"[4] ya da ard arda gelmeler ortak bir nedenin[5] işleyişine bağlı değildir; açıkçası nedensizdir; gene de onlar bir süre durumun -bir kalıcılık niteliğinin- ortaya çıkmasına bağlıdırlar.[6] "Aynı şeylerin yan yana gitmesi"nin eş zamanlılığını Kammerer "taklit" olarak açıklar.[7] Kammerer burada kendisi ile çelişir. Çünkü şansın işleyişi "açıklanabilir olanın dünyasının dışına çıkarılmamıştır."[8] Tersine, bekleyebileceğimiz gibi, şans açıklanabilir olanın dünyasında işlemektedir. Dolayısıyla da, ortak bir nedene değilse bile, en azından, birçok nedene geri götürülebilir. Onun dizisellik, taklit, çekim, süredurum kavramları, dünyayı nedensel olarak kavrayan görüşe aittir. Bu kavramlar şansın işleyişinin istatistiksel, matematiksel olasılıkla örtüştüğünden başka bir şey söylemez.[9] Bu yazıda olasılık terimi çoğunlukla bu anlamda kullanılmıştır. Kamme-

4 Agy. 130.

5 pp. 36, 93f, 102 f

6. Diziler yasası, nesnelerin yinelenmeleri (açıkçası diziler üretmesi), ile ilgili süredurumun bir dile gelişidir. Nesneler ile güçlerin birleşiklerinin süredurumu (tek nesne ya da gücünkine göre) çok daha büyüktür. Bu, özdeş bir kümenin kalıcılığını da uzun zaman dönemlerinde ortaya çıkan yinelenmeleri de açıklar.

7. s. 130

8. s. 94

9 Dolayısıyla, "olasılık" terimi, şans varsayımına dayalı olasığı gösterir.

rer'in olgusal materyali, denk gelişlerden başka bir şey içermez. Denk gelişlerin tek "yasası" olasılıktır. Dolayısıyla, onların ardında başka bir şey aramak için gözle görülür bir neden yoktur. Ne ki, salt olasılık dışında birtakım bulanık nedenlerden ötürü- nedensellik, ereklilik ilkeleri ile birlikte var olan bir ilke diye sunmak istediği dizisellik yasası uğruna-Kammerer onların ardına bakar. Dediğim gibi onun materyali bu eğilimi hiç haklı çıkarmaz. Bu belirgin çelişkiyi ancak şunu kabul ederek açıklayabilirim: Kammerer'in, olguların nedensellik dışı düzeni, birleşimi konusunda bulanık ama büyüleyici bir sezgisi vardı. Belki de bütün düşünceli, duyarlı yaradılışlar gibi, rastlantının üzerimizdeki etkisinden kaçamıyordu. Dolayısıyla, yürekli bir adım attı. Olasılığın sınırları içinde kalan görgül verilere dayalı, nedensiz bir dizisellik olduğunu varsaydı. Bu onun bilimsel donanımına uygundu. Yazık ki, diziselliği sayısal bakımdan değerlendirmeğe girişmedi. Böyle bir girişim yanıtlanması güç sorular ortaya çıkaracaktı kuşkusuz. Genel yönelimin amaçları bakımından tek tek durumların araştırılması pek iyi iş görür. Gelgelelim rastlantı söz konusu olduğunda, yalnızca sayısal değerlendirme yöntemi ya da istatistik yöntem sonuç verir.

Şans öbekleşmeleri ya da diziler, anlamsız olsa gerek. En azından şu andaki düşünme yolumuzda durum böyle. Ayrıca onların olasılığın sınırları içinde yer alması genel bir kuraldır. Şu da var ki, "rastgeleliği" kuşkulu kazalar da var. Bir çok örnekten birini vermek için aşağıdaki örneği 1 Nisan 1949'da yaz-

dım: Bugün cuma. Öğle yemeğinde balık var. Birileri birilerine "nisan balığı" şakası yapar. Aynı sabah, "Est homo totus medius *piscis* ab imo" yazan bir yazıtı not ettim. Öğleden sonra aylardır görmediğim eski bir hastam, o arada yaptığı etkileyici balık resimlerini gösterdi bana. Akşamleyin üzerinde balığımsı deniz canavarları işlenmiş bir nakış parçası gösterdiler. 2 nisan sabahı, yıllardır görmediğim başka bir hastam bana düşünü anlattı. Düşte göl kıyısında duruyormuş, bir balığın yüze yüze dosdoğru ona geldiğini, ayaklarının dibinde karaya çıktığını görmüş. O dönemde balık simgesi üzerine çalışıyordum. Burada söz edilen kişilerden yalnızca birinin bu konudan bir parça haberi vardı.

Bunun *anlamlı bir denk geliş* açıkçası nedensellik dışı bir bağlantı olması gerektiğinden kuşkulanmak pek doğal. Olayların bu akışının beni epey etkilediğini belirtmeliyim. Bu, bana kesinlikle numinöz nitelikte göründü.[10] Bu tür durumlarda, ne dediğimizi tam bilmeden, "Bu kadarı da şans olamaz." diyeceğimiz gelir. Kuşkusuz, Kammerer olsa bana "dizi-selliğini" anımsatırdı. Gelin görün ki, bütün balıkların rastlantısal kesişmesinden çok fazla etkilenmiş olmak bir şey kanıtlamaz. 24 saat içinde balık izleğinin en az altı kez yinelenmesi son kertede tuhaftı. Gelgelelim, cuma günü sofrada balık olması olağandır; bir

10 Olayların denk gelişlerin numinösitesi onların sayısı arttıkça büyür. Bilinçdışı -belki arketipik- içerikler böyle öbeklenir. Daha sonra, dizilere bu içeriklerin "neden olduğu" izlenimine yol açarlar. Kesin büyüsel kategorilere başvurmaksızın bunun nasıl olanaklı olduğunu kavrayamadığımız için, bir izlenim olarak yaşayıp unuturuz onu.

nisanda nisan balığını düşünmek de pek kolaydır. O zamanlar, aylardır balık simgesi üzerinde çalışıyordum. Balıklar sık sık bilinçdışı içeriğin simgeleri olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla, bunda şans öbekleşmesi dışında bir şey görmemizi haklı kılmak olanaksızdır. Şimdilik, pek sıradan olaylardan oluşan dizilere, rastlantı diye bakmalıyız.[11] Alanı ne ölçüde geniş olursa olsun, onlar nedensiz bağlantılar olarak dışlanmalı. Bu yüzden, bütün denk gelişlerin şanslı tutturmalar olduğu, nedensellik dışı bir açıklamayı gerektirmedikleri kabul edilir genelde.[12] Onların sıklığının olasılık sınırını aştığının kanıtı olmadıkça, bu varsayım doğru sayılabilir, sayılmalı da. Böyle bir kanıt olsa, aynı zamanda şu da kanıtlanırdı: Gerçekten nedenselsiz olgu birleşimleri vardır. Bunları açıklamak

11 Yukarıda söylediklerime ek olarak, bu satırları göl kıyısında otururak yazdığımı belirtmek istiyorum. Bu tümceyi bitirir bitirmez göl duvarının üzerinde yürüdüm, orada ölü bir balık vardı; yaklaşık otuz santim uzunluktaydı, gözle görülür bir yarası yoktu. Önceki akşam orada balık yoktu (Bir yırtıcı kuş ya da kedi tarafından sudan çıkarılmış olmalı). Bu balık dizide yedinciydi

12 Stelek'in "ad takıntısı" dediği görüngüyü düşünmeğe başladığımızda bir de bakıyoruz bir açmaza düşmüşüz. "Ad takıntısı" ile anlatılmak istenen, kişinin adı ile onun özellikleri ya da işi arasında ara ara görülen kaba kesişmedir. Örneğin Herr Gross'un (Bay Büyük) büyüklük kuruntusu vardır. Herr Kleiner'in (Bay küçük) aşağılık kompleksi vardır. Altmann (yaşlı adam) ailesinin kızları, kendilerinden yirmi yaş büyük erkeklerle evlenir. Herr Feist (Bay Tombul) Yiyecek Bakanı olur, Herr Rosstaeuscher (Bay At terbiyecisi avukattır. Herr Kalberer (Bay yavrulatan) doğum doktorudur. Herr Freud (sevinç) haz ilkesinin kahramanıdır, Herr Adler (kartal) güç isteminin; Herr Jung (genç) yeniden doğuş düşüncesinin kahramanıdır. Bunlar rastlantının tuhaflıkları mı; yoksa Stekel'in ileri sürer gibi göründüğü biçimde, adın etkileri mi; yoksa "anlamlı denk gelişler mi" ("Die Verpflichtung des Names" 110)

için nedensellik ile karşılaştırılamayacak bir etkeni varsaymalıyız. Bu durumda şunu kabul etmemiz gerekecek: Genelde olgular birbirine bir yandan nedensel zincirlerle; öte yandan bir tür ***anlamlı kesişme bağıyla*** bağlıdır.

Burada Schopenhauer'in bir incelemesine, "Bireyin Yazgısındaki Gözle Görülür Tasarım"a[13] dikkat çekmek isterim. Burada geliştirdiğim görüşün vaftiz babası özünde Schopenhauer'dır. İnceleme, "bizim şans dediğimiz şeyle, nedensel olarak bağlı olmayanın eşzamanlılığı ile" ilgilidir. Biz buna rastlantı deriz.[14] Schopenhauer bu eşzamanlılığı coğrafi bir benzetmeyle betimler. Bu benzetmede enlemler, nedensel zincirler olarak düşünülen boylamları kesen bağlantıları temsil eder.[15]

Buna göre bir insanın yaşamındaki bütün olaylar temelde farklı türden iki bağlantı içindedir. İlkin nesnel olan, doğal sürecin nedensel bağlantısı; ikincisi, yalnızca onu yaşayan birey ile ilişkisinde var olan öznel bağlantı. Dolayısıyla, bu bağlantı, bireyin düşleri kadar özneldir.

... bir bağ bütün bütün farklı zincirlerde ikiye bölünse de, özünde bir tek olgu olan iki tür bağlantı zamandaş olarak vardır. Böylece bir bireyin yazgısı değişmez biçimde ötekinin yazgısına uyar. Her biri kendi dramının kahramanıdır. Bu arada ona yabancı bir dramda da yer alır -bu bizim kavrayış gücümüzü aşan bir şeydir; ancak önceden düzenlenmiş, çok ha-

13 *Porerga und Paralipomena*, I, editör Von Koeber
14 agy. s. 40
15 s.39

rika bir uyum sayesinde olanaklı olarak kavranabilir.[16]

Onun görüşünde, "yaşamın büyük düşünün ...yalnızca bir tek öznesi vardır".[17] Bu, aşkın İsteme'dir, *prima causa*'dır. Bütün nedensel zincirler, kutuplardan çıkan boylam çizgileri gibi, ondan çıkar; enlem daireleri nedeni ile birbiriyle eş zamanlılığın anlamlı ilişkisi içinde dururlar. [18] Schopenhauer, doğal süreçlerin daha önceki olgularca belirlendiğine, bunun başka türlü olamayacağına inanıyordu. O, ilk nedene de inanırdı. Bu iki varsayımın dayanağı yoktur. İlk neden, felsefî bir mitolegemdir, ancak eski paradoks Εν το παν– aynı anda hem birlik hem de çokluk- biçiminde görünürse kabul edilebilir. Nedensel zincirler ya da boylamlar üzerindeki eşzamanlı noktaların anlamlı denk gelişleri temsil ettiği düşüncesi, ancak ilk neden gerçekten bir birse kullanışlı olurdu. Ama ilk neden çokluksa Schopenhauer'in bütün açıklaması çöker. Üstelik ilk nedenin çokluk olması birlik olması ölçüsünde olasıdır. Ayrıca doğa yasalarının olsa olsa istatistiksel bir geçerliliği olduğu ancak yeni yeni kavradığımız bir olgudur. Bu olgu belirlenemezciliğin kapısını açık tutmaktadır. Ne felsefî düşünce ne de deney, bu iki tür bağlantının düzenli ortaya çıkışı bakımından bir kanıt sağlayamaz. Bu bağlantı içinde, aynı şey, hem nesne hem de öznedir. Schopenhauer nedenselliğin *önsel* bir kategori olarak hüküm sürdüğü bir çağda düşünüp yazdı. Do-

16 s.45
17 s. 46
18 Benim 'sinkronisite' (kesişme) terimim buradan gelir.

layısıyla, anlamlı denk gelişleri açıklamak için, konuyla ilgisi olmasa bile, nedenselliği kullanması gerekiyordu. Gelgelelim, nedensel açıklama, ancak başka bir varsayıma başvurursak olasıdır: ilk nedenin birliği varsayımıdır bu. Söz konusu varsayım da aynı ölçüde keyfîdir. Bunu yukarıda görmüştük. O zaman *zorunlu* olarak şu sonuç çıkar: Belli bir boylam üzerindeki her nokta, aynı enlem derecesindeki bütün öteki noktalarla anlamlı kesişme ilişkisi içindedir. Ne ki, varılan bu sonuç, denenebilir olanın sınırlarını aşar. Çünkü, bu vargıya göre, anlamlı denk gelişler öyle düzenli, öyle dizgeli ortaya çıkarlar ki, onların geçerliliğini göstermek gerekmez ya da bu dünyanın en kolay şeyidir. Schopenhauer'in örnekleri ötekiler ölçüsüde inandırıcıdır; ne daha çok ne daha az. Yine de sorunu görme onuru ondadır. Bu sorunu çözmek için, kolay, *ad hoc* (duruma uygun) açıklamalar bulunmadığını anlama onuru da onundur. Bu sorun, bilgi felsefemizin temeleri ile ilgilidir. Bu yüzden, Schopenhauer, felsefesinin genel eğilimine uygun olarak, açıklamasını aşkın bir öncülden, İsteme'den türetmiştir. Her düzeyde yaşamı, varlığı yaratan İsteme, bu düzeylerin her birini, eşzamanlı koşutları ile uyumlu olacakları biçimde düzenler. Ayrıca yazgı ya da takdir olarak gelecek olayları da hazırlayıp düzenler.

Schopenhauer'in alışılmış kötümserliğinin tersine, bu dile getirişte neredeyse güler yüzlü, iyimser bir vurgu vardır. Günümüzde bu sözleri anlayabilmek zordur. Dünyanın bildiği en sorunlu, en önemli yüzyıllar bizi Orta çağlardan ayırıyor. O çağlarda, felsefe

yapan us, deneyle kanıtlanabilenin ötesinde savlar ileri sürebileceğine inanırdı. Orta çağ geniş görüşler çağıydı. O çağda bilimsel yol yapımcılarının geçici olarak durduğu yerde doğanın sınırlarına ulaşıldığı düşünülmezdi. Dolayısıyla, Schopenhauer, doğru bir felsefe görüşü ile, düşünmeye yeni bir alan açtı. Bu alanı anlamak için gerekli olan özgün görüngübilim donanımı olmasa da alanın ana çizgilerini az çok doğru biçimde çizdi. Astrolojinin, *Omina'sı (kehanet), praesagia*'sı (öndeyi) ile, çeşitli sezgisel yazgı yorumlama yöntemleriyle ortak bir paydası olduğunu saptadı. Bu ortak paydayı "aşkın kurgulama" aracılığı ile bulmaya çalıştı. Aynı doğrulukla bunun bir ilk düzen sorunu olduğunu saptadı. Bu bakımdan, ondan önce ya da sonra gelen, bir tür enerji aktarımına ilişkin yararsız kavramlarla çalışanların ya da çok güç bir ödevden kaçınmak için, kolayca her şeye anlamsız deyip geçenlerin[19] tümünden farklıdır. Çünkü, doğa bilimlerindeki büyük ilerleme, o çağda herkesi nedensel açıklamanın en son açıklayıcı ilke olabileceğine inandırmıştı. Schopenhauer'in girişimi böyle bir dönemde yapıldığı için daha dikkat çekicidir. O, nedensellik yasasına boyun eğmeyen deneylerin tümünü görmezden gelmedi. Tersine, görmüş olduğumuz gibi, onları belirlenimci dünya görüşüne uydurmağa çalıştı. Böylece de belirti, örtüşme, önceden kurulu düzen gibi kavramları nedensel düzenin içine soktu. Önceden kurulu düzen, evrensel bir düzen olarak, nedensel düzenle birlikte insanın doğa

19 Burada Kant'ı anmalıyım. Bir Tin görenin Düşleri, Schopenhauer'e yol gösterdi.

açıklamasının temelini oluşturmuştur her zaman. Schopenhauer doğa yasasına dayanan bilimsel dünya görüşünün geçerliliğinden kuşkulanmaz. Gene de bilimsel dünya görüşünde bir şeyler eksik olduğunu düşünmüş olabilir -haklı olarak. Oysa bu eksik öğe, hem eski çağın dünya görüşünde, hem de Orta çağda önemli bir rol oynamıştı. (Yeni çağ insanının sezgisel duygularında rol oynadığı gibi...)

Gurney, Myers, Podmore'un topladıkları çok sayıda olgu[20] üç başka araştırmacıyı, sorunu olasılık hesabı yolu ile ele almak için esinledi- Dariex,[21] Richet,[22] Flammarion[23].- Dariex ölümü telepatik olarak önceden bilme olasılığının 1: 4.114.545 olduğunu buldu. Bu, böyle bir uyarıyı "şansa" bağlı diye açıklama olasılığı, "telepatik" ya da nedensiz, anlamlı denk geliş diye açıklama olasılığından dört milyon kat, hatta daha da az demektir. Ostronom Flammarion, özellikle "Yaşamın düşlemleri"ndeki iyi gözlemlenmiş bir örneğinin olasılığının 1: 840.622.222'den[24] az olmadığını hesaplamıştır. O, başka kuşkulu olayları ölümle ilgili görüngülere yönelik genel ilgiye bağlayan ilk kişidir. Nitekim, atmosfer üzerine kitabını yazarken, tam yelin gücü bölümünde, ansızın kopan bir fırtınanın masanın üzerindeki bütün kağıtla-

20 Edmund Gurley, Frederic W. H. Myers ve Frank Podmore, *Phantasms of the Living*.

21 Xavier Dariex, "Le Hazard et la Telepathie"

22 Charles Richet, "Relations de diverses experiences sur trasmission mentale, la lucidite, et autres phenomenes non explicable par les donnees scientifiques actuelles."

23 Calille Flammarion, *The Unknown*, s. 191

23 Calille Flammarion, *The Unknown*, s. 191

24 A.g.y

rını süpürüp pencereden dışarı götürdüğünü anlatır.[25] Üçlü bir rastlantı örneğinden de söz eder. Bu Monsieur de Fortgibu ile kabak tatlısı arasında yaşanan, ders çıkarılacak bir öyküdür.[26] Telepati sorunu ile ilgili olarak bu rastlantılardan söz etmesi, bilinçli olmasa bile onun daha kapsamlı bir ilke konusunda seçik bir sezgisi olduğunu gösterir.

Yazar Wilhelm van Scholz[27] yitik ya da çalınan nesnelerin tuhaf yollardan sahiplerine geri dönmelerini anlatan çok sayıda öykü toplamıştır. Bu arada Kara Ormanlar'da küçük oğlunun fotoğrafını çeken bir annenin öyküsünü de anlatır. Kadın, filmleri basılması için Strassburg'a bırakır. Ama savaşın patlak vermesi yüzünden filmleri alamaz, bırakır kaybolsunlar. 1916'da, geçen süre içinde doğan kızının fotoğrafını çekmek için bir film alır. Film yıkandığında onun iki kez çekildiği anlaşılır. Alttaki resim oğlunun 1914'te çekilen resmidir. Eski film basılmamış yeni filmler ile birlikte dolaşıma çıkmıştır. Yazar buradan usa yatkın bir sonuç çıkarır: Her şey "ilgili nesnelerin karşılıklı çekimini" ya da "seçici bir çekimi" göster-

25 s. 19

26. M. de Fortgibu, M. Deschamps diye birine, çocukken Orleans'ta bir parça kabak tatlısı verir. Deschamps, On yıl sonra Paris'te bir aşevinde başka bir kabak tatlısı bulur, bir parça daha olup olmadığı sorar. Ama kabak tatlısının daha önce M. de Fortgibu tarafından sipariş edildiği anlaşılır. Aradan yıllar geçer, bir kabak tatlısı partisine çağrılır. Az görülen bir şeydir bu tür toplantılar. Tatlısını yerken tek eksiğin M. de Fortgibi olduğunu fark eder. O an kapı açılır, yaşlı, yolunu büsbütün şaşırmış biri yürüyerek içeri girer. M. de Fortgibi'dur, elindeki yanlış adres yüzünden yanlışlıkla bu toplantıya dalmıştır.

27 *Der zufall: Eine Vorform des Schicksals.*

mektedir. Bu olanların, "daha büyük, daha kapsamlı, bilinemeyen" bir bilinç tarafından düzenlenmiş olduğundan kuşkulanır.

Herbert Silberer şans sorununa psikolojik açıdan yaklaşmıştır.[28] O, açıkça anlamlı olan denk gelişlerin bir ölçüde bilinçdışı düzenlemeler; bir ölçüde de bilinçdışı, keyfî yorumlar olduğunu gösterir. Ne parapsikoloji olgularını ne de eşzamanlılığı hesaba katmaz; kuramsal bakımdan da Schopenhauer'in nedenselliğinden ileri gitmez. Silberer'in çalışmasında, burada anlaşıldığı biçimi ile anlamlı denk gelişlerin ortaya çıkmasına değinilmez. Bizim rastlantıyı değerlendirme yöntemlerimiz konusundaki değerli psikolojik eleştirisi bunun dışındadır.

Olayların nedensiz birleşimlerinin kesin kanıtları, uygun bilimsel güvenceleri ile birlikte ancak çok yakınlarda sağlanmıştır. Söz konusu kanıtları, daha çok J. B. Rhine ile arkadaşlarının[29] deneyleri vermiştir. Gelgelelim, Rhine ile arkadaşları, bulgularından çıkarılması gereken kapsamlı sonuçları saptamadılar. Bu deneylere yönelik çürütülemeyecek bir eleştiri, şu ana dek gelmedi. Deney, ilkece, deneycinin yalın geometrik biçimler taşıyan bir dizi numaralı katı art arda açmasından oluşur. Aynı anda, bir perde ile deneyciden ayrılan deneğin ödevi, çıkan imleri tahmin

28 *Der Zufall und die koboldstreche des Unbewusten.*

29 J.B. Rhine, *Extra-Sensory Perception and New Frontiers of the Mind*. J. G. Pratt, J. B. Rhine, C.E. Stuart, B. M. Smith, J.A Greenwood, *Extra-Sensory Perception after Sixty Years*. Rhine'de bulguların genel bir araştırması, *The Reach of Mind* ile G. N. M. Tyrrell'in değerli kitabı *The personality of Man*. Rhine'de kısa bir özet "An Introduction to the Work of Extra-Sensory Perception." S.G. Soal ile F. Batemann, *Modern Experiments in Telepathy*.

etmektir. Beş kartta yıldız işareti; beş kartta kare; beş kartta daire; beş kartta dalgalı çizgiler; beş kartta çarpı işareti vardır. Elbette, deneyci destenin düzenleniş sırasını bilmemektedir; deneğin de kartları görme şansı yoktur. Sonuçlar 5 denk geliş olasılığını aşmadığından deneylerin çoğu olumsuzdu. Şu da var ki, belli deneklerde bazı sonuçlar açık seçik olasılığın üzerindeydi. Deneylerin ilk dizisi, her deneğin kartları 800 kez tahmin etmesinden oluşuyordu. Ortalama sonuç, 25 kartta 6.5 tutturmaydı. Bu da 5 tutturma olasılığından 1.5 fazlaydı. 5 sayısından 1.5'lik sapma şansının olasılığı 1: 250.000'dir. Bu oran şans sapması olasılığının hiç yüksek olmadığını göstermektedir. Çünkü yalnızca 250.000 durumdan birinde beklenir. Sonuçlar tek tek deneklerin bireysel yeteneklerine göre değişir. Ortalama deneylerde 25 karttan 10'unu (olasılığın iki katı) tutturan genç bir adam bir keresinde 25 kartı doğru biçimde bildi. Bunun olasılığı 1: 298.023.223.876.953.125'tir. Kartların keyfi bir biçimde karıştırılması bir araç yardımı ile önlenmiştir. Bu araç, deneyciden bağımsız olarak, kartları kendi kendine karar.

Deneylerin ilk dizisinden sonra deneyci ile denek arasındaki uzaklık arttırıldı. Bu uzaklık bir olguda 250 mildi. Çok sayıda deneyin ortalama sonucu, burada 25 kart için 10.1 tutturmaydı. Başka bir deney dizisinde, deneyci ile denek aynı odada iken sonuç 25 kat için 11.4 tutturma oldu. Denek yandaki odada iken 25 kartta 9.7 oldu. İki oda birbirinden uzak iken sonuç 25 kart için 12.0 tutturma oldu. Rhine, F. L. Usher ile E. L. Burt'un deneylerinden söz eder. Bu de-

neyler 960 milden fazla bir uzaklıkta olumlu sonuçlar vermiştir. Eşzamanlı saatler aracılığı ile Kuzey Carolaina eyaletinin, Durham kenti ile Yugoslavya'nın Zagrep kenti arasında yapılan deneylerde de aynı ölçüre olumlu sonuçlar alındı. Bu durumda aradaki uzaklık 4.000 mildi.[30]

Uzaklığın ilkece bir etkisi olmaması, söz konusu şeyin bir güç ya da enerji görüngüsü olmadığını göstermektedir. Çünkü öyle olsa uzaklığın aşılması gerekecek, uzayda dağılma etkinin azalmasına yol açacak, sonuç uzaklığın karesi oranında düşecekti. Düşmediğine göre, şunu varsaymaktan başka seçeneğimiz yok: Uzaklık, ruhsal olarak değişkendir; belli durumlarda, ruhsal bir koşulla, sıfır noktasına indirgenebilir.

Daha da dikkat çekicisi, ilkece *zamanın* da önleyici bir etken olmamasıdır. Açıkçası gelecekte açılacak kart dizilerinin taranması, şans olasılığını aşan bir sonuç üretir. Rhine'nin zaman deneyleri 1: 400.000.000 olasılık sergiledi. Bu, zamandan bağımsız birtakım etkenler bulunması epey olası demektir. Başka deyişle, deneyler ruh için zamanın göreli olduğunu ortaya koyarlar. Çünkü deneyler şimdilik olmamış olayların algısı ile ilgiliydi. Görünüşe göre, bu koşullarda, ruhsal bir işlev zaman etkenini ortadan kaldırılıyor, uzam etkenini de etkisiz kılıyor. Uzam deneylerinde enerjinin aradaki uzaklıkla azalmadığını kabul etmek zorundayız. Öyle ise zaman deneyleri, algı ile gelecekteki olgu arasında herhangi bir güç ilişkisi olduğunu düşünmemizi büsbütün olaraksız

30 The Reach of the Mind (1954) s. 48

kılar. Enerji yolu ile yapılan açıklamaların tümünü, daha en baştan bırakmalıyız. O zaman da şunu söylemiş oluruz: Bu tür olaylar nedensellik açısından göz önüne alınamaz. Çünkü nedensellik ilkin uzam ile zamanın varlığını gerektirir, bunun nedeni nedenselliğe ilişkin bütün gözlemlerin sonuçta devinen cisimlere dayanmasıdır.

Rhine'nin deneyleri arasında zarla yapılan deneylerden de söz etmeliyiz. Deneklerin ödevi zar atmaktır (bu bir araçla yapılır). Denekler aynı zamanda bir sayı (söz gelimi 3) istemek zorundadır. Bu olabildiğince çok tekrarlanır. Bu psikokinetik (PK) adı verilen deneyin sonuçları olumluydu. Bir kerede kullanılan zarların sayısı arttığı oranda sonuç daha da olumlu oldu.[31] Uzam ile zamanın ruh için göreli olduğu kanıtlanırsa, devinen cisimlerin de buna karşılık gelen bir göreliliği olacak ya da bu göreliliğe boyun eğeceklerdir.

Bütün bu deneylerde tutarlı bir durum var: İlk girişimden sonra tutturma sayısı düşme eğilimindedir. Dolayısıyla da sonuçlar olumsuz olur. Ama iç ya da dış nedenlerle deneğin ilgisi tazelenirse tutturma sayısı gene yükselir. İlgisizlik, sıkıntı olumsuz etkenlerdir. Çoşku, olumlu beklenti, umut, ESP'nin olanaklı olduğuna inanmak, iyi sonuçlar doğurur. Herhangi bir sonucun alınıp alınmayacağını belirleyen gerçek nedenler bunlar gibi görünüyor. Bu bağlantı içinde ünlü İngiliz medyum bayan Eileen J. Garrett'in Rhine'nin deneylerinde kötü sonuçlar aldığını belirtmek ilginç olacaktır. Bunun nedeni, kendisinin de kabul

31 *The Reach of the Mind*, s. 75

ettiği gibi, "ruhsuz" test kartlarının onda bir duygu uyandırmamasıydı.

Bu üç beş öğe okurda bu deneyler konusunda en azından yüzeysel bir kanı uyandırmaya yetebilir. Ruhsal Araştırma Topluluğu'nun son başkanı G. N. M. Tyrrell'in yukarıda anılan kitabı bu alandaki deneylerin yetkin bir özetini içerir. Kitabın yazarı da DÖA (Duyu Ötesi Algı) araştırmasına büyük bir hizmet vermiştir. DÖA deneyleri, fizikçi gözü ile Robert A. McConnell tarafından "DÖA - Gerçek mi Düş mü?[32] adlı makalede olumlu anlamda değerlendirdi.

Bu sonuçlar, tansık ile düpedüz olanaksız olanın sınırındadır. Beklendiği gibi, onları açıklamak için her türden usa yatkın girişimde bulunulmuştur. Ama bütün bu tür açıklamalar olgular karşısında yenik düştü. Bu olgular, şimdiye dek varlıktan çıkarak tartışılmaya direndiler. Rhine'nin deneyleri bizi şu gerçekle karşı karşıya bırakır: Birbiri ile deneysel olarak ilgili olan, hem de bu durumda *anlamlı* bir biçimde ilgili olan olaylar var. Ne ki bunlar arasındaki ilişkinin *nedensel* olduğunu kanıtlama olanağı yok. Çünkü "aktarım" enerjinin bilinen niteliklerinden hiçbirini sergilememektedir. Dolayısıyla bunun aktarım olduğundan kuşkulanmak için iyi bir gerekçe vardır. Zaman deneyleri ilkece enerji aktarımı türünden bir şeyi dışarıda bırakır; çünkü şimdilik olmayan ancak gelecekte olacak olan bir durumun kendisini şimdideki bir alıcıya bir enerji görüngüsü olarak aktarabil-

32 Profesör Pauli bu yazıya dikkatimi çekme inceliğini göstermiştir.

mesini kabul etmek saçmalık olur.[33] Bilimsel açıklamanın bir yandan zaman uzam kavramlarımızın eleştirisi, öte yandan da bilinçdışı ile başlaması daha olası görünüyor. Dediğim gibi, şu andaki kaynaklarımızla, DÖA ya da anlamlı denk geliş, bir enerji görüngüsü diye açıklanamaz. Bu biçimde açıklanamaması nedensel açıklamanın sonunu getirir. Çünkü "sonuç" bir enerji görüngüsünden başka bir şey diye anlaşılamaz. Dolayısıyla burada neden - sonuç söz konusu değildir. Zamanda bir araya gelme, bir tür aynı anda olma söz konusudur burada. Bu aynı andalık niteliğinden ötürü, açıklayıcı ilke olarak nedensellik ile aynı düzeyde olan, varsayımsal bir etkeni adlandırmak için "eşzamanlılık" terimini seçtim. "Psişenin Doğası Üzerine" adlı denememde[34], eşzamanlılığın, zaman ile uzamın ruhsal olarak koşullanmış göreliliği olduğunu düşündüm. Rhine'nin deneyleri şunu gösteriyor: Uzam ile zaman, psişeyle ilişkilerinde hemen hemen sıfır noktasına indirgenebilirler. Sanki "esnek"tirler, ruhsal koşullara bağlıdırlar; kendilerinde yokturlar da salt bilinçli bir us tarafından varsayılmışlardır. İnsanın kökendeki dünya görüşünde, uzam ile zamanın çok sallantılı, çok güvenilmez bir varlığı vardır. Bunu ilkellerde görürüz. Uzam ile zaman, ancak ansal gelişim süreci içinde "değişmez" kavramlar olmuşlardır. Bu dönüşüm, daha çok ölçünün ortaya çıkarılması sayesinde olmuştur. Zaman ile uzam, kendinde, *yokluktan* oluşurlar. Onlar, bilinçli

33 Kammerer, bütün bütün inandırıcı olmasa da "sonradan gelen durumun önceki duruma etkisi" sorunu ile ilgilenmişti (karşılaştırın *Das Gesetz der Serie*, s 131)

34 par 440.

usun ayırtedici etkinliğinden doğan, varsayımsal kavramlardır; devinen cisimlerin davranışlarını betimlemede vazgeçilmez yerlemlerdir. Dolayısıyla, uzam ile zaman ruhsal kökenlidir. Kant'ı onları *önsel* kategoriler saymaya iten gerekçe de buydu belki. Uzam ile zaman devinen cisimlerin görünür nitelikleri ise; bunlar gözlemcinin entellektüel gereksinimleri için yaratılıyorlarsa, ruhsal koşulların onları göreli kılmasında şaşılacak bir şey kalmaz. Tersine, böylece onların ruha göre olmaları olasılık sınırlarına getirilmiş olur. Bu olasılık, ruh dışarıdaki cisimleri değil, *kendini* gözlerken ortaya çıkar. Rhine'nin deneylerinde tam da bu olur. Öznenin yanıtı fiziksel kartları gözlemesinin sonucu değildir. Yanıt, saf imgelemin, onları üretenin, açıkçası bilinçdışının yapısını açığa vuran "rastgele" düşüncelerin bir ürünüdür. Burada, ortak bilinçdışının yapısını, bilinçdışı psişedeki belirleyici etkenlerin, açıkçası arketiplerin kurduğunu işaret edeceğim yalnızca. Ortak bilinçdışı, bireylerin tümünde özdeş olan bir ruhu temsil eder. Algılanabilir ruhsal görüngülerin tersine, söz konusu ruh doğrudan algılanamaz ya da "Ortaya koyulamaz". "Ortaya koyulamayan" doğası yüzünden onu "psikoid" diye adlandırdım.

Arketipler bilinçdışı ruhsal süreçlerin örgütlenmesinden sorumlu biçimsel etkenlerdir: Onlar davranışların "örnek kalıplarıdır". Aynı zamanda, "özel bir yükleri" vardır, *duygu patlaması* olarak açığa çıkan, korku, huşu verici etkiler geliştirirler. Bu duygu patlaması kısmi bir *abaissement du niveau mental* (Ansal düzeyde düşüş) üretir. Çünkü belli bir içeriği ola-

ğanüstü aydınlığa çıkarsa da bunu bilincin öteki olası içeriklerinden çok fazla enerji çekerek yapar. Bu yüzden söz konusu öteki içerikler kararır ya da sonuçta bilinçdışı olurlar. Duygu patlaması sürdükçe, bilincin sınırlanmasına bağlı olarak, bilincin uyumu düşer. Bu azalma bilinçdışının bilinçten boşalan yeri doldurmasına uygun bir fırsat yaratır. Dolayısıyla, duygu patlamalarında, düzenli biçimde, beklenmedik ya da başka durumlarda önlenmiş bilinçdışı içeriklerin ortaya döküldüğünü, açığa çıktığını görürüz. Genellikle bu tür içerikler ya alt düzeydedir ya da ilkeldir. Daha sonra göstereceğim gibi, andaşlığın ya da eşzamanlılığın belli görüngüleri arketiplere bağlı gibi görünüyor. Burada arketiplerden söz etmemin nedeni de bu.

Hayvanların olağandışı uzamsal konumları da uzam ile zamanın ruha göre olduğunu gösterebilir. Örneğin bu bağlamda, palolo kurtçuğunun insanı allak bullak eden zaman duygusundan söz edebiliriz. Kurtçuğun kuyruk segmentleri eşeysel ürünlerle yüklüdür. Bunlar, ekim, kasım aylarında, her zaman ayın son çeyreğinden bir gün önce denizin yüzeyinde görünürler.[35] Varsayılan nedenlerden biri bu zamanda ayın çekimine bağlı olarak yeryüzünün hızlanmasıdır. Ama astronomik nedenlerden ötürü bu açıklama doğru olamaz[36]. İnsanlardaki aybaşı dönemini ile ay

35 Daha kesin söylersek, su üzerindeki kaynaşma bu günden biraz önce başlar azıcık sonra da biter. Söz konusu gün kaynaşma en üstdüzeydedir. Aylar yöreye göre değişir Ambonia'daki pololo kurtçuğu ya da wawonun martta dolunay varken göründüğü söyleniyor. (A.F. Kramer, *Über den Bau der Korallen riffle.*)

36 Fritz Dahns, "Das Schwarmen des Palolo

arasında bir ilişki olduğuna kuşku yoktur. Ama aybaşı döneminin ay ile bağlantısı olsa olsa sayısaldır onunla gerçekten çakışmaz.

▪

Sinkronisite sorunu beni çoktandır şaşırtageliyor, ta bin dokuz yüz yirmilerin ortalarından bu yana...[37]. O zamanlar ortak bilinçdışı görüngülerini araştırıyor, durmadan, kolayca rastgele öbekleşmeler ya da "diziler" olarak açıklayamadığım bağlantılarla karşılaşıyordum. Benim bulduğum "denk gelişler" birbirine öyle anlamlı bağlanıyordu ki, "rastgele" birlikte olmaları olasılık dışıydı. Onların birlikte olma olasılığı ancak astronomik bir sayı ile dile getirilebilirdi. Örnek olsun diye kendi gözlemlediğim olağandışı bir olaydan sözedeceğim. Sağalttığım genç bir kadın, kritik durumda bir düş gördü. Düşte ona altın bir bokböceği verildi. Hastam bana bu düşü anlatırken, ben, sırtım kapalı pencereye dönük oturuyordum. Birden arkamda bir gürültü, usul usul bir vuruş duydum. Arkama döndüm, dışarıda uçan bir böceğin pencere camına çarptığını gördüm. Pencereyi açıp içeri süzülen yaratığı havada yakaladım. Altın bokböceğinin bu enlemde bulunan en yakın benzeri olan adi gül

37 Nedensellik ilişkisinin psikolojiye sınırsızca uygulanabilirliği konusunda daha önce de bazı kuşkularım vardı. *Analitik Psikoloji Üzerine Toplu Yazıların* ilk baskısının önsözünde şunları yazmıştım (p. ix): "Nedensellik olsa olsa bir ilkedir özünde psikoloji salt yöntemlerle tüketilemez, çünkü us [=psişe] amaçlarla da yaşar." Psişik ereklilik "önceden-varolan" anlam üzerinde durur. Bu "önceden - varolan" anlam, ancak bilinçdışı bir düzenleme olduğunda sorun olur. Bu anlamda bilincin tümünden önce gelen bir "bilgi" varsaymalıyız. Hans Driesch aynı sonuca varır (*Die "Seele" als elementar Natur faktor*, s. 80)

böceği idi (*Cetonia aurata*). Olağan alışkanlığının tersine, tam da şimdi, içinde bir şey onu bu karanlık odaya girmeğe itmişti. Buna benzer bir şeyin ne daha önce ne de daha sonra başıma gelmediğini belirtmeliyim. Hastanın düşünün de benim deneyimlerim arasında eşi benzeri yok.[38]

Belli bir olgu kategorisine çok görülen başka bir olguyu da aktarmalıyım. Ellilerindeki bir hastamın karısı, bir konuşma sırasında, bana, annesi ile anneannesi öldüğünde, ölü odasının penceresinin dışında, çok sayıda kuş toplandığını söylemişti. Buna benzer öyküleri başka insanlardan da duymuşumdur. Kocasının sağaltımı sonuca yaklaştığında, nevrozları temizlenmişken, adam zararsız oldukları besbelli olan belirtiler gösterdi. Zararsız bile olsa, bana kalp hastalığının belirtileri gibi göründü bunlar. Hastamı bir uzmana gönderdim. Uzman onu inceledikten sonra, bana bir rapor yazarak kaygılanacak bir neden bulunmadığını söylemişti. Bu tanı ile eve dönerken (doktor raporu cebindeydi) hastam caddede yere yığıldı. Eve ölmek üzereyken getirildiğinde, karısı zaten büyük bir kaygı içindeydi. Kaygısının nedeni kocası doktora gitmek için evden çıktıktan az sonra bir kuş sürüsünün evlerine tünemesiydi. Doğal olarak, kadın, akrabalarının ölümünde ortaya çıkan benzer olayları anımsayıp fena hâlde korkmuştu.

İlgili insanları kişisel olarak tanırım, burada bildirilen olguların dosdoğru olduğunu da bilirim. Gelgelelim bunların, bu tür şeyleri saf "rastlantı" olarak görmeğe kararlı birinin düşüncesini değiştireceğini

38 Bu olgu ileride daha bütünlüklü ele alınmaktadır.

usumun ucundan bile geçirmiyorum Bu iki örneğe değinmemin tek nedeni, pratik yaşamda genelde nice anlamlı denk geliş yaşandığının bazı belirtilerini göstermekti. İlk olguda anlamlı bağlantı, öne çıkan iki nesne (bok böceği ile kın kanatlı böcek) arasındaki yaklaşık özdeşlikte yeterince açık görülmektedir. Ama ikinci olguda ölüm ile kuş sürüsü birbiri ile ilgisizmiş gibi görünür. Gelin görün ki, Babil Hades'inde, ruhlar "kuş tüyü giysiler" giyer; eski Mısır'da *ba*'nın, ya da ruhun bir kuş[39] olduğu düşünülür. Bunlar göz önünde tutulursa, burada arketiple ilgili bir simgeciliğin iş başında olduğunu var saymak pek abartılı değildir. Böyle bir olay düşte yaşanmış olsaydı, bu yorum karşılaştırmalı psikolojik materyal ile doğrulanabilirdi. İlk olguda, arketipik bir temel de var gibidir. Ele alınması son kertede güç bir olguydu; düşün görüldüğü ana dek çok az ilerleme sağlanmıştı. Hatta belki de hiç ilerleme sağlanamamıştı. Bunun ana nedeninin, hastamın animus'u olduğunu açıklamalıyım. Descartesçi felsefeye batmış, kendi gerçeklik düşüncesine öyle sıkı yapışmıştı ki, üç doktorun çabaları -ben üçüncüsüydüm- bu düşünceyi zayıflatamamıştı. Besbelli düpedüz usdışı bir şeyler gerekiyordu. Bu da benim gücümü aşardı. Düşün kendisi hastamın usçu tutumunu azıcık değiştirmişti. Ne ki, gerçek bir "bok böceği" uçarak pencereden gelince, hastamın doğal varlığı, animus zırhını yarıp geçti. Böylece sonunda dönüşüm süreci işlemeğe başladı. Tutumdaki her özlü değişme, ruhsal yenilenmeyi gösterir. Buna genellikle hastanın düşlerindeki ya da

39 Homeros'da ölünün ruhu "cıvıldar" [Odyssea XI kitap]

düşlemlerindeki yeniden doğum eşlik eder. Eski Mısır'ın, Ölüler Diyarında Olanlar Kitabı, ölen güneş tanrının kendini onuncu durakta Khepri'ye, bokböceğine dönüştürmesini, sonra da, on ikinci durakta bir mavnaya binmesini betimler. Mavna, gençleşen güneş tanrıyı sabah göğüne taşımaktadır. Buradaki tek güçlük eğitimli kişilerin daha önce okuduklarını anımsamasıdır. Bu olanak, (benim hastam bu simgeyi bilmiyor olsa bile) tam olarak ortadan kaldırılamaz. Ama söz konusu durum şu gerçeği değiştirmez: Psikolog birtakım olgularla karşılaşır durur. Ortak bilinçdışı varsayımı olmadan bu olgularda ortaya çıkan simgesel koşutluklar[40] açıklanamaz.

Dolayısıyla, anlamlı denk gelişler -bunlar anlamsız gelişigüzel öbeklenmelerden ayrılmalı-[41] görünüşe göre arketipik bir temele dayanmaktadır. En azından benim deneyimdeki bütün olgular -bunlardan çok sayıda var- bu özelliği sergiler. Bunun ne anlama geldiğini yukarıda gösterdim.[42] Bu alanda benim gibi deneyimli biri arketipik niteliği kolayca saptasa da bu tür yaşantıları Rhine'nin deneylerindeki ruhsal koşullara bağlamakta güçlük çekecektir. Çünkü Rhine'nin deneylerinde arketip kümelerinin doğrudan kanıtı yoktur. Duygusal durum da benim örneklerim-

40 Doğal olarak bunlar ancak doktorun kendisinde simgelerin zorunlu bilgisi varsa doğrulanabilir.

41. Gelişigüzel etkinliklere bağlı öbeklemeleri nedenleri bulunabilecek anlamlı dağılımlardan ayırmak için istatistik analizi tasarlanmıştır. Bununla birlikte, Profesör Jung'un varsayımında şansa bağlı dağılımlar, anlamlı-anlamsız diye alt bölümlere ayrılabilir. Şansa bağlı anlamsız dağılımlar, psikoid arketipin etkinleştirilmesi ile anlamlı kılınır. Editörler

42 Aynı zamanda "Psişenin Doğası Üzerine"

dekiyle aynı değildir. Gene de Rhine'de en iyi sonuçları genelde deneylerin ilk dizisinin ürettiği, sonra iyi sonuçların hızla düştüğü anımsanmalı. Gelgelelim, özünde epeyce sıkıcı olan deneye yeni bir ilgi uyandırılabildiğinde sonuçlar yeniden düzelir. Bundan duygusal etkenin önemli bir rol oynadığı sonucu çıkar. Şu da var ki, duygu patlaması, büyük ölçüde, biçimce arketip olan içgüdülere dayanır.

Çok belirgin olmasa da benim iki olgum ile Rhine'nin deneyleri arasında bir benzeşim daha var. Farklılığı besbelli olan bu durumların ortak özelliği "olanaksızlık"tır. Bokböceğini gören hasta, sağaltım çıkmaza girdiği için kendini "olanaksız" bir durumda bulur, görünürde bu açmazdan kaçış yoktur. Böyle bir durumda, koşullar iyice ağırlaştığında arketipik düşler ortaya çıkabilir. Bunlar, kişinin kendi başına hiçbir zaman düşünemeyeceği olanaklı gelişim çizgisini gösterirler. Bu tür bir durumda, arketipler olabildiğince büyük düzen içinde kümelenir. Dolayısıyla, belli durumlarda psikoterapist hastanın bilinçdışının yöneldiği, ussal olarak çözülemeyen sorunu ortaya çıkarmalıdır. Bir kez bu sorun bulunduğunda bilincin daha derin katları, ilksel imgeler canlandırılabilir, kişilik dönüşümü yoluna koyulabilir.

İkinci durumda yarı bilinçli bir korku vardı, ölümcül bir son tehdidi söz konusuydu, ama durumu iyice bilme olasılığı yoktu. Rhine'nin deneyinde ödevin "olanaksızlığı", deneğin dikkatini kendi içinde olagelen süreçlerde toplamasına yol açar. Böylece denek bilinçdışına kendini açığa vurma şansı verir. DÖA deneyinin ortaya koyduğu sorular daha baştan

duygusal bir etki yapar. Çünkü bilinmeyen bir şeyin, bilinme gizil gücü olduğunu varsayar; bu yolla bir tansık olasılığını hesaba katar. Bu sorular deneğin tansığa tanık olmak için bilinçsiz hazırlığına, böyle bir şeyin olanaklı olduğu yolundaki bilinçdışı umuduna yönelir. Böyle bir umut her insanda saklı durumda vardır; deneğin kuşkucu olup olmaması umudun varlığını etkilemez. En düşünceli bireylerde bile, yüzeyin altında, ilkel boş inançlar yatar. Onların varsayılan etkilerine ilk yenik düşenler, kesinlikle onlara karşı en çok savaşan kişilerdir. Bilimin bütün yetkisini arkasına alan ciddi bir deney bu hazırlığı sağladığında, durum kaçınılmaz olarak bir duygu patlamasına yol açar. Söz konusu duygu patlaması, büyük ölçüde etkilenmiş olarak, bu koşulu ya kabul eder ya da ona karşı çıkar. Yok dense bile, şu ya da bu biçimde etkili olan bir beklenti vardır hep.

Burada "sinkronisite" teriminin yol açabileceği olası bir yanlış anlamaya dikkat çekmek isterim. Aynı anda ortaya çıkan, anlamlı ama nedensel olarak birbirine bağlı olmayan iki olay bana önemli bir ölçüt gibi göründüğü için bu terimi seçiyorum. Dolayısıyla genel eşzamanlılık kavramını, nedensel bağlantısı bulunmayan iki ya da daha fazla olayın zamanda rastlaşması özel anlamında kullanıyorum. Bu anlamda söz konusu olaylar "zamandaşlığın" tersine aynı ya da benzer anlama sahiptir. Zamandaşlık iki olayın aynı anda ortaya çıkması anlamına gelir yalnızca.

Dolayısıyla, sinkronisite, belli bir ruhsal durumun, o andaki öznel durum ile anlamlı koşutlukları olan -belli durumlarda tersi de olur- bir ya da daha

çok dış olgu ile aynı anda ortaya çıkması demektir. Benim iki örneğim bunu başka başka yollarla betimler. Bokböceği örneğinde eşanlılık besbellidir. Ama ikinci örnekte değildir. Kuş sürüsünün belli belirsiz bir korkuya neden olduğu doğru olsa bile bu nedensel olarak açıklanabilir. Hastamın karısı, daha önce, benim ilk endişelerimle karşılaştırılabilecek bir korku duymuyordu kesinlikle. Çünkü, hastalık belirtileri (boğaz ağrıları) sıradan insanların kötü bir şey olacağından kuşkulanmasına neden olacak türden değildi. Ne var ki, bilinçdışı, bilincin bildiğinden fazlasını bilir genellikle. Bence kadının bilinçdışı daha önceden tehlikeyi sezmiş olabilir. Dolayısıyla, ölüm tehlikesi düşüncesi gibi bilinçli bir ruhsal içeriğin olmadığını kabul edersek, kuş sürüsü ile, onun geleneksel anlamı olan kocanın ölümü arasında belirgin bir aynı zamanda oluş vardır. Bilinçdışının olası ama şimdilik kanıtlanamayan uyarısını bir yana bırakırsak, ruhsal durum, dış olguya bağlı gibidir. Gene de, değil mi ki kuşlar evine konmuş, kadın da onları görmüştür, öyleyse kadının psişesi de işin içindedir. Bu nedenle, bence kadının bilinçdışı gerçekte durumun bir parçası olabilir. Bu niteliği ile kuş sürüsünün geleneksel bilicilikle ilgili bir anlamı vardır.[43] Bu anlam kadının kendi yorumunda da görünüyordu. Bu yoruma göre,

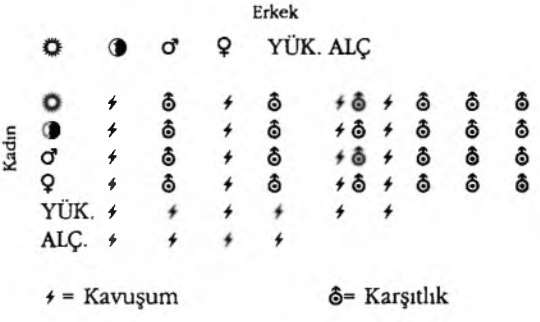
43 Bunun yazısal örneği İbikus'un Turnaları'dır [Schiller'in yazdığı bir şiir (1798). Soyguncular tarafından öldürülen Yunanlı bir ozanının öyküsünden esinlenerek yazılmıştır. Katiller bir turna sürüsünün görünmesiyle cezalarını bulmuşlardı. Suçun işlendiği yerin üzerinde uçan turnaları gören katiller bağırarak kendilerini ele vermişlerdi- Ed] Benzer biçimde, ötüşen bir saksağan sürüsünün eve konmasının ölüm anlamına geldiği varsayılır. Böyle birçok örnek vardır. Kuş biliciliğinin anlamıyla karşılaştırın.

kuşlar ölümün bilinçsiz sezgisini temsil ediyorlardı. Romantik çağın fizikçileri bu durumda belki de "sempati"den ya da "manyetizim"den söz edeceklerdi. Ama, dediğim gibi, böyle bir görüngü, en düşlemsel *ad hoc* varsayımlara izin vermedikçe nedensel olarak açıklanamaz.

Gördüğümüz gibi, kuşların bir kehanet diye yorumlanması benzer türde iki eski rastlantıya dayanır. Ama ninenin ölümünde böyle bir kesişme yorumu yoktu. Kesişmenin varlığını ancak ölüm ile kuşların toplanması gösterdi. Hem o zaman hem de annenin ölümünde kesişme açıktı. Oysa üçüncü durumda, kesişme ancak ölen adam eve getirildiğinde doğrulanabildi.

Bu çapraşık durumlardan söz etmemin nedeni onların sinkronisite kavramı ile önemli bir ilişkisi olmasıdır. Başka bir örnek ele alalım. Bir tanıdığım düşünde bir arkadaşının ansızın öldüğünü gördü, hem de en ince ayrıntılarıyla... O zaman düş gören Avrupa'da, arkadaşı Amerika'daydı. Ertesi gün gelen bir telgraf ölümü doğruladı. On gün sonra gelen bir mektup da ayrıntıları doğruladı. Avrupa zamanı ile Amerikan zamanının karşılaştırılması, arkadaşının düşten en az bir saat önce öldüğünü gösterdi. Düş gören, geç yatmış yaklaşık saat bire kadar da uyumamıştı. Düş sabaha karşı yaklaşık ikide görüldü. Düş yaşantısı, ölüm ile eş zamanlı değildi. Bu tür yaşantılar sık sık kritik andan biraz önce ya da sonra ortaya çıkar. J.W. Dunne[44] Boer Savaşına katıldığı sırada, 1902 ilkyazında gördüğü öğretici bir düşten söz eder.

44 *An Experiment with Time* (2. basım) s. 34

Beti 1

♀, ♂, YÜK., ALÇ, kavuşumlar, karşıtlıklar ile birlikte elli farklı bakış açısı ortaya çıktı.[4]

Astrolojik gelenek konusunda önceki bölümde söylediklerim bu birleşimleri neden seçtiğimi açıklıklar. Burada yalnızca Mars ile Venüs'ün kavuşumlarıyla karşıtlıklarının ötekilerden çok daha önemsiz olduğunu eklemeliyim. Bunun nedeni aşağıdaki değerlendirmeden kolayca anlaşılabilir. Mars ile Venüs'ün ilişkisi bir aşk ilişkisini ortaya çıkarabilir, ancak aşk ilişkisi her zaman bir evlilik değildir. Mars ile Venüs'ün karşıtlığı ile kavuşumunu katma amacım, onları öteki kavuşumlar ile karşıtlıklarla karşılaştırmaktı.

---

li bakış açılarının neler olduğu değil, bunların yıldız falında bulunup bulunamayacağıdır.

4 Beti 1, 180 evlilikte ortaya çıkan 50 farklı bakış açısını açıkça ortaya koyar.

kuşlar ölümün bilinçsiz sezgisini temsil ediyorlardı. Romantik çağın fizikçileri bu durumda belki de "sempati"den ya da "manyetizm"den söz edeceklerdi. Ama, dediğim gibi, böyle bir görüngü, en düşlemsel *ad hoc* varsayımlara izin vermedikçe nedensel olarak açıklanamaz.

Gördüğümüz gibi, kuşların bir kehanet diye yorumlanması benzer türde iki eski rastlantıya dayanır. Ama ninenin ölümünde böyle bir kesişme yorumu yoktu. Kesişmenin varlığını ancak ölüm ile kuşların toplanması gösterdi. Hem o zaman hem de annenin ölümünde kesişme açıktı. Oysa üçüncü durumda, kesişme ancak ölen adam eve getirildiğinde doğrulanabildi.

Bu çapraşık durumlardan söz etmemin nedeni onların sinkronisite kavramı ile önemli bir ilişkisi olmasıdır. Başka bir örnek ele alalım. Bir tanıdığım düşünde bir arkadaşının ansızın öldüğünü gördü, hem de en ince ayrıntılarıyla... O zaman düş gören Avrupa'da, arkadaşı Amerika'daydı. Ertesi gün gelen bir telgraf ölümü doğruladı. On gün sonra gelen bir mektup da ayrıntıları doğruladı. Avrupa zamanı ile Amerikan zamanının karşılaştırılması, arkadaşının düşten en az bir saat önce öldüğünü gösterdi. Düş gören, geç yatmış yaklaşık saat bire kadar da uyumamıştı. Düş sabaha karşı yaklaşık ikide görüldü. Düş yaşantısı, ölüm ile eş zamanlı değildi. Bu tür yaşantılar sık sık kritik andan biraz önce ya da sonra ortaya çıkar. J.W. Dunne[44] Boer Savaşına katıldığı sırada, 1902 ilkyazında gördüğü öğretici bir düşten söz eder.

44 *An Experiment with Time* (2. basım) s. 34

Kendini bir yanardağın üzerinde dururken gördü. Bu bir adaydı, daha önce de düşünde onu görmüştü. Felakete yol açan bir yanardağ patlamasının bu adayı tehdit ettiğini biliyordu (Trakatoa gibi). Korku içindeydi, orada yaşayan dört bin yerleşimciyi kurtarmak istedi. Bütün kullanılabilir taşıtları kurtarma çalışması için harekete geçirsinler diye komşu adadaki Fransız yetkikilere ulaşmaya çalıştı. Burada düş karabasana dönüşmeğe başladı: Koşuşturma, yakalamağa çalışma, zamanında varamama... Bu arada usunda hep şu sözcükler vardı: "Yoksa dört bin kişi ölecek." Bir kaç gün sonra Dunne, postadan *Daily Telegraph* gazetesi aldı Aşağıdaki manşeti gördü:

MARTİNİK'TE
YANARDAĞ FACİASI

Şehir Haritadan Silindi

BİR ALEV ÇIĞI
Ölü sayısı 40.000'i aşabilir.

Düş, felaketin yaşandığı anda değil gazete, haberle birlikte ona geldiği sırada görülmüştü. Haberi okurken yanlışlıkla 40.000'i 4.000 olarak okudu. Bu yanlış bir paramnezi olarak kaldı, öyle ki ne zaman düşten söz etse hep 4.000 yerine 40.000 dedi. On beş yıl sonra, bu makaleyi kopya edinceye dek bu yanlışı fark etmedi. Bilinçdışı bilgisi de haberi okurken aynı yanlışı yapmıştı.

Onun haber kendisine ulaşmadan az önce bunu düşünde görmesi oldukça sık ortaya çıkan bir şeydir. Bir sonraki postada mektup aldığımız kişileri sık sık düşümüzde görürüz. Birçok durumda düş gördüğüm sırada mektubun postanede durduğunu öğrendim. Aynı zamanda kendi deneyimimden okuma yanlışını da doğrulayabilirim. 1918 noelinde Orfizmle uğraşıyordum, özellikle de Malalalar'daki Orfik parça ile. Orada ilk ışık "Metis, Phanes, Ericepaeus üçlüsü" olarak betimlenir. Ericepaeus'u metinde yazıldığı gibi değil de Ericapaeus diye okudum. (Gerçekte her iki okuma da olur.) Bu yanlış okuma bir paramnezi olarak kaldı, sonradan sözcüğü hep Ericapaeus olarak okudum. Malalalar'da Ericepaeus yazdığını ancak 30 yıl sonra fark ettim. Tam bu sırada, hastalarımdan biri düşünde tanımadığı bir adamın ona bir parça kağıt verdiğini gördü. Kağıdın üzerinde Ericipaeus adlı bir tanrı için "latince" bir ilahi vardı. Bu kadın hastamla bir aydır görüşmüyorduk, çalışmamdan da habersizdi. Düş gören uyandığında ilahiyi kağıda geçirebilmişti. İlahinin yazıldığı dil Latince, Fransızca ve İtalyancanın özel bir karışımıydı. Bu bayan temel düzeyde Latince, biraz daha fazla İtalyanca biliyor, Fransızca'yı akıcı bir biçimde konuşuyordu.' "Ericipaeus" adını hiç duymamıştı. Klasiklerden haberi olmadığı için bu adı duymaması olağandı. Kasabalarımız birbirinden yaklaşık 50 mil uzaktaydı, bir aydır da iletişim kurmamıştık. İşin tuhafı, ad değişikliği tam da aynı ünlüyü etkilemişti. Ben de onu yanlış okuyordum (e yerine a). Ama onun bilinçdışı bunu başka bir biçimde yanlış okumuştu (e yerine i). Olsa olsa onun bi-

linçsizce benim yanlış anlamamı değil, "Ericepaeus"un latin harfleri ile yazıldığı metni "okuduğunu", benim yanlış okumamın onu engellediğini kabul edebilirim.

Sinkronistik olgular *iki farklı ruhsal durumun aynı anda ortaya çıkmasına* dayanır. Bunlardan biri olağandır, olası bir durumdur (açıkçası nedensel olarak açıklanabilir); öteki, kritik bir yaşantıdır; ikinci olgu ilkinden nedensel olarak türetilemez. Ansızın ölüm olayında kritik deneyim doğrudan "duyu üstü algı" olarak saptanamaz, ancak sonradan böyle olduğu doğrulanabilir. İmdi, "bokböceği" söz konusu olduğunda, ruhsal bir durum ya da ruhsal bir imge doğrudan deneyimlenmektedir. Düş imgesinden onu ayıran, doğrudan deneyimlenebilmesidir. Kuş sürüsü olgusunda kadın bilinçsiz bir telaş ya da korku yaşıyordu. Ben onun bilinçsiz korku ya da telaşının kesinlikle *bilincindeydim*, hastayı kalp uzmanına bu yüzden gönderdim. Bütün bu durumlarda ister uzamsal ister zamansal DÖA söz konusu olsun, normal ya da olağan durumla başka bir durumun aynı anda ortaya çıktığını görürüz. İkinci olgu ilk durumdan nedensel olarak türetilemez, onun nesnel varoluşu ancak sonradan doğrulanabilir. Bu tanım özellikle gelecekteki olaylar söz konusu olduğunda unutulmamalı. Besbelli ki onlar *aynı anda ortaya çıkan* olgular değil *sinkronistik* olgulardır. Çünkü, gelecekteki olaylar *şu andaki* ruhsal imgeler olarak deneyimlenirler. Bunlar sanki zaten var olan nesnel olgulardır. Doğrudan ya da dolaylı olarak dışarıdaki birtakım nesnel olgulara bağlanan beklenmedik bir içe-

rik vardır. Bu içerik olağan, sıradan bir ruhsal durumla kesişir. Benim sinkronisite dediğim budur. Nesnellikleri, zamanda ya da uzamda bilincimden ayrılmış görünse de bu olayların kesinlikle aynı kategoride olduğunu ileri sürüyorum. Rhine'nin sonuçları bu görüşü doğrular; çünkü onlar zaman ile uzamdaki değişmelerden etkilenmez. Devinen cisimlerin kavramsal yerlemleri olan zaman ile uzam, bir olasılık, temelde birdir, aynıdır (uzun ya da dar zaman aralığından söz etmemizin nedeni budur.) Çok önceleri Philo Judaeus, "Göksel devinimin genişlemesi zamandır." demiştir.[45] Uzamdaki sinkronisite zamanda algılama olarak da anlaşılabilir. Gelin görün ki, zamandaki sinkronisiteyi uzamsal olarak anlamak pek kolay değildir. Gelecekteki olayların nesnel olarak var olduğu; uzamsal mesafe azaltılarak onların bu nitelikleri ile nesnel olarak deneyimlenebildiği bir uzamı göz önüne getiremeyiz. Gelgelelim, deney, belli koşullarda, zaman ile uzamın neredeyse sıfıra indirgenebildiğini gösteriyor. Uzam ile zaman oradan kalkınca nedensellik de ortadan kalkar. Çünkü nedensellik, zaman ile uzamın, fiziksel değişimlerin varlığına bağlıdır. Bu yüzden sinkroninstik görüngüler, ilkece, nedensellik kavramı ile ilişkili olamaz. Anlamlı biçimde kesişen etkenler arasındaki bağ, zorunlu olarak, nedensiz sayılmalı.

Burada, kanıtlanabilir bir neden ararken, çok büyük bir olasılıkla *aşkın* bir neden bulmak isteriz. Gelin görün ki, bir "neden" olsa olsa kanıtlanabilir bir

45 De opifico mundi, 26 (Διαστημα τεσ του ουρανου κινησεως εϛσι δ χρονος)

niceliktir. "Aşkın neden" terimi kendi içinde çelişiktir, çünkü aşkın olan bir şey tanımı gereği kanıtlanamaz. Nedensizlik varsayımının tehlikelerini göze almak istemiyorsak, sinkronistik görüngüleri açıklamada tek seçenek, onları salt denk gelişler saymaktır. Oysa bu bizi Rhine'nin DÖA buluşları ile, parapsikoloji literatüründe bildirilen başka iyice kanıtlanmış olgularla çelişmeye götürür; ya da yukarıda betimlediğim türden düşüncelere sürükleniriz. Bu durumda temel açıklama ilkelerimiz, kesinlikle şöyle eleştirilecektir: Uzam ile zaman, ancak ruhsal koşullara aldırmadan ölçülürlerse belli bir dizgenin değişmezleri olurlar. Bilimsel deneylerde onlar, düzenli olarak ruhsal koşullara aldırmadan ölçülürler. Ancak bir olay deneysel sınırlamalar olmadan gözlendiğinde gözlemci duygusal bir durumdan etkileniverir. Bu durumda gözlemci, "kasılarak" yer ile zamanı değiştirir. Her duygusal durum bir bilinç dönüşümü üretir. Janet bunu *abaissement du niveau mental* diye adlandırdı. Bu demektir ki, bilinçte belli bir daralma, bilinçdışında bu daralmaya karşılık gelen bir güçlenme vardır. Hele hele güçlü duygu patlamaları olduğunda sıradan insan bile bunu fark edebilir. Bilinçdışının düzeyi yükseltilerek onun bilince akmasını sağlayan bir eğim yaratılır. O zaman bilinç, bilinçdışının içgüdüsel dürtülerinin, içeriklerinin etkisi altına girer. Bunlar genelde komplekslerdir. Komplekslerin temeli arketiplerdir; "içgüdüsel, örnek kalıplar"dır. Bilinçdışı, bilinç eşiğini geçmeyen algılar da içerir (orada şu anda yeniden üretilemeyen, belki de hiç üretilmeyecek bellek imgeleri de bulunur.) Altalgısal içerikler ara-

sında, benim açıklanamaz "bilgi" ya da ruhsal imgelerin "içe doğma"sı diye adlandırmak istediğim algıları ayırmalıyız. Duyu algıları bilinç eşiğinin altındaki olanaklı ya da olası duyusal uyarıcılar ile ilişkilendirilebilir. Oysa bilinçdışı imgelerin bu "bilgisinin" ya da "içe doğmasının" saptanabilir bir temeli yoktur. Varsa da onların zaten var olan, genelde arketipik olan içerikler ile saptanabilir nedensel bağlantıları olduğunu buluruz. Ne ki, kökü önceden varolan bir temelde olsun olmasın, bu imgeler, nesnel olaylarla, koşut ya da onlarla eşdeğer (açıkçası anlamlı) bir ilişki içindedirler. Gelgelelim bu imgelerin söz konusu nesnel olaylar ile saptanabilir ya da hatta kavranabilir bir nedensel ilişkisi yoktur. Belli bir yerde, zamandaki bir olay, nasıl oluyor da uzakta ona karşılık gelen bir ruhsal imge üretebiliyor, hem de bunun için gereken enerji aktarımını düşünmek bile olanaksız iken? Kavranamaz gibi görünse bile şunu varsaymak zorundayız: Olayların, bilinçdışında *önsel* bir bilgisi ya da "içe doğması" diye bir şey var. Bu önsel bilgi ya da "içe doğmanın" nedensel temeli yoktur. Nedensellik kavramımız bu olguları açıklayamıyor.

Bu karmaşık durum ışığında, yukarıda tartışılan savı özetlemeğe değer. Böyle bir özet, en iyi, örnekler yardımı ile verilebilir. Rhine'nin deneyi konusunda şöyle bir varsayım ortaya attım: Sonucun zaten var olan, doğru ama bilinçdışı imgesi, deneğin bilinçli usunun rastgele tutturabileceğinden daha yüksek bir puan almasına yol açıyor. Denek bunu yoğun beklentisine ya da duygusal durumuna borçludur. Bokböceği düşü bilinçli bir temsildir. Ertesi gün olacak

durumun, açıkçası, düşün anlatılması ile gül böceğinin görünmesinin, bilinçdışı, daha önceden varolan imgesinden doğar. Ölen hastanın karısında yaklaşan ölümün bilinçdışı bilgisi vardı. Kuş sürüsü, buna karşılık gelen bellek-imgelerini canlandırdı, sonuç olarak da korku uyandırdı. Benzer biçimde, arkadaşın kazada ölümünün hemen hemen eşzamanlı olarak görülen düşü, kazada ölümün zaten var olan bilinçdışı bilgisinden doğdu.

Bütün bu olgularda, bunlara benzeyen öteki olgularda da, durumun önsel, nedensel olarak açıklanamayan bir bilgisi var gibidir. Bu bilgi o anda bilinemez. Öyleyse eşzamanlılık iki etkenden oluşmaktadır. a)Doğrudan (açıkçası gerçekten) ya da dolaylı (açıkçası simgesel ya da sezdirilmiş biçimde) bilince düş, düşünce ya da önsezi olarak gelen bilinçdışı bir imge. b)Bu içerik ile kesişen nesnel bir durum. İkisi de birbirinden şaşırtıcıdır. Bilinçdışı imge nasıl doğuyor; kesişme nasıl oluyor? İnsanların bu tür şeylerin gerçekliğinden kuşku duymayı yeğlemelerinin nedenini çok iyi anlıyorum. Burada yalnızca bu soruları soracağım. Sonra bu araştırmada, bu soruları yanıtlamaya çalışacağım.

Duygu patlamalarının sinkronistik olayların ortaya çıkmasında oynadıkları rolün kesinlikle yeni bir düşünce olmadığını, bunun İbni Sina ile Albertus Magnus tarafından da bilindiğini söylemeliyim. Albertus Magnus, büyü konusunda şunları yazar:

> İbni Sina'nın *Liber sextus naturalium*'unda, [büyünün] öğretici bir açıklamasını buldum. İnsan ruhunda şeyleri değiştirmek, başka şeyleri kendi-

ne boyun eğdirmek için belli bir güç[46] barındığını söylüyor. Özellikle de ruh çok aşırı sevgi, nefret, hoşlanma ile sürüklendiğinde...[47] Dolayısıyla insanın ruhu çok aşırı bir tutkuya kapıldığında, onun [aşırılığın] şeyleri [büyüyle] bağladığı, onları istediği yönde değiştirdiği[48] deneyle kanıtlanabilir. Uzun süre buna inanmadım ama nigromantik kitapları, büyüler, imler üzerine olan türden kitapları okuduğumda, insanın heyecanının[49] bu şeylerin başlıca nedeni olduğunu anladım. Çünkü, ruh ya büyük çoşkusu yüzünden kendi gövdesel tözleri ile başka nesneleri uğrunda didindiği şeye dönüştürüyor; ya değerinden ötürü, başka, daha alçak şeyler ona boyun eğiyor; ya da uygun saat ya da astrolojik durum ya da başka bir güç, böylesine aşırı bir duygu ile kesişiyor. [Sonuçta] biz bu gücün yaptığı şeyi ruhun yaptığına inanıyoruz.[50] Bu şeyleri yapmanın da yapmamanın da gizlerini öğrenmek isteyen her kim ise, büyük aşırılığa kapılan herkesin, herkesi büyüsel olarak etkileyebileceğini, onun bunu [etkiyi] aşırılığı yaşadığı sırada yapması gerektiğini, ruhun salık verdiği şey üzerinde çalışması gerektiğini bilmelidir. Çünkü o

46 virtus

47 "quando ipsa fertur in magnum amoris excessum aut odii aut alicuius talium"

48 "fertur in grandem excessum alicuius passionis invenitur experimento manifesto quod ipse ligat res et alterad ad idem quod desiderat"

49 "affectio"

50 "cum tali affectione exterminata concrat hora convenients aut orda coelestis aut alia virtus, quae quodvis faciet, illud reputavimus tunc animam facere.". . .

nesneyi öyle çok ister ki istediğini başarır; bu konuya uygun başka şeylere de hükmü geçen daha anlamlı, daha iyi bir astrolojik saati belirleyebilir... Nitekim bir şeyi daha yeğin isteyen ruhtur; şeyleri daha etkili kılan da ortaya çıkan şeyi daha çok isteyen de ruhtur... Ruh şiddetle istediği her şeyi böyle üretir. Onun bu amacı göz önünde tutarak yaptığı her şeyde, ruhun istediği şeye yönelen güdücü bir gücü, bir etkisi vardır.[51]

Bu metin, sinkronistik ("büyüsel") olayların, duygu patlamalarının etkisine bağlandığını açıkça gösterir. Doğallıkla, Albertus Magnus, bunu, ruhta büyülü bir yeti olduğu varsayımıyla açıklar. Bu da onun çağının tinine uygundur. Gelgelelim Magnus şunu göz önüne almaz: Değil mi ki dışarıdaki fiziksel süreci önceren bildirmektedir, öyleyse psişik sürecin kendi de, bu süreçle kesişen imge kadar "düzenlenmiştir". Bu imge bilinçdışı kaynaklıdır. Dolayısıyla "cogitationes quae sunt a nobis independentes"e aittir. Arnold Geulincx'e göre bunlar Tanrı tarafından harekete geçirilirler; bizim kendi düşüncemizden kaynaklanmazlar.[52] Goethe de sinkronistik olayları aynı "büyülü" biçemde düşünür. Dolayısıyla da Eckermann ile söyleşisinde: "Hepimizde elektiriksel, manyetik güçler var, karşılaştığımızın hoşlandığımız ya da hoşlanmadığımız bir şey olmasına göre kendi kendimize çeken güç ile iten gücü uygularız.[53]

---

51 *De mirabilibus mundi* (1485)

52 *Metaphysica vera*, bölüm III, *Opera philosophica*'de "Secunda scientia," ed. Land, II, s. 187.

53 *Eckerman'ın Goethe ile konuşmaları*. Moon'un çevrisi

Bu genel noktalardan sonra eşzamanlılığın görgül temeline geri dönelim. Buradaki ana güçlük, usa uygun kesin sonuçlar çıkarabileceğimiz deneysel materyali elde etmektir. Ne yazık ki, bu güçlüğü aşmak hiç de kolay değildir. Elimizde böyle deneyler yok. Dolayısıyla, doğa anlayışımızın temelini genişletmek istiyorsak en bulanık köşelere bakmalı, çağımızın ön yargılarını sarsmak için cesaretimizi toplamalıyız. Galileo teleskobu ile Jupiter'in aylarını keşfedince hemen çağının okumuş yazmışları ile boğaz boğaza geldi. Elbette bütün çağlar kendisinden önceki çağların ön yargılı olduğunu düşünür. Bugün biz bunun böyle olduğunu her zamankinden daha çok düşünüyoruz. Böyle düşünmekle de geçmiş çağlar ölçüsünde yanılıyoruz. Sık sık koşullar bizi hakikati görmeyecek durumda bırakıyor. İnsanlığın tarihten bir şey öğrenmediği üzücü bir gerçek. Bu hazin olgu, bu karanlık konuyu azıcık olsun aydınlatmak için gereç toplamaya koyulur koyulmaz, bize büyük güçlükler çıkarır. Çünkü bu gereci bütün yetkelerin orada bulunacak hiçbir şey olmadığı konusunda bize güvence verdiği yerde bulacağız. Bu kesin...

Dikkat çekici, yalıtılmış durumların gerçekliği kanıtlanmış raporları bir işe yaramaz. Bunlar olsa olsa bildirenlerin her söze kanan kişiler sayılmasına yol açar. Bu tür çok sayıda olayın dikkatle kaydedilmesi, doğrulanması, Gurney, Myers, Podmore'ın çalışmasındaki gibi[54] bilimsel dünyada hemen hiçbir etki uyandırmamıştır. "Profesyonel" psikologlar ile psiki-

54 s.14

atristlerin büyük çoğunluğu bu araştırmaları hiç bilmez gibidir.[55] Onun *Verdraengung und Komplementaritat* adlı yapıtına da dikkat çekmek isterim. Çalışma mikrofizik ile bilinçdışının psikolojisi arasındaki ilişkiyle ilgilidir.

•

DÖA deneyleri ile PK deneyler sinkronisite görüngüsünü değerlendirmek için istatistiksel bir temel sağladı. Söz konusu deneyler, ruhsal etkenin oynadığı önemli rolü de gösterdi. Bu durum, beni, belli bir yöntem bulmanın olanaklı olup olmadığını sormaya yüreklendirdi: Bu yöntem, bir yandan sinkronisitenin varlığını kanıtlayacak; öte yandan da, en azından işin içindeki ruhsal etkenin doğası konusunda bir ip ucu sağlayacak psişik içerikleri açığa çıkaracaktı. Sinkronistik görüngülerin çok önemli bazı koşulları olduğunu DÖA deneylerinde görmüştük. Bununla birlikte, DÖA deneylerinin doğası rastlantı olgusu ile sınırlıydı. Bunlar yalnızca durumun psişik arkaplanını vurguluyor ama daha fazla aydınlatmıyorlardı. Ruhsal etken ile başlayan, sinkronisitenin varlığını apaçık sayan sezgisel ya da "bilicilikle ilgili" yöntemler olduğunu çoktandır biliyordum. Dolayısıyla ilkin dikkatimi toplam durumu kavramak amacıyla kullanılan sezgisel bir tekniğe yönelttim. Bu teknik, açıkçası *I Ching* ya da *Değişimler Kitabı*'dır.[56] Yunan eğitimi almış Batı usundan farklı olarak, Çin usu ayrıntılarla onların kendisini kavramak için uğraşmaz. Ayrıntıları

55 Yakınlarda Pascual Jordan, uzamsal biliciliğin bilimsel araştırmasının yetkin bir örneğini sundu ("Positivistische Bemerkungen über die parapsychischen Enscheinungen").

56 Richard Wilhelm, Biblos Yayınları

bir bütünün parçası olarak görür, onları bu bakımdan kavramayı amaçlar. Gözle görülür nedenlerden ötürü, yardımsız bir anlama yetisi için bu tür bir bilişsel çalışma olanaksızdır. Dolayısıyla daha çok bilincin usdışı işlevine, açıkçası duyumsamaya ("sens du reel"e), sezgiye (bilinç eşiğinin altındaki içerikler aracılığı ile algılama) dayanmalıdır. Pekala klasik Çin felsefesinin deneysel temeli diyebileceğimiz *I Ching*, durumu bir bütün olarak kavramanın, ayrıntıları evrensel bir arkaplana (Yin ile Yang'ın etkileşimi) yerleştirmenin en eski yollarından biridir.

Bütünü kavramak elbette bilimin de amacıdır. Gelin görün ki, çok uzak bir amaçtır bu. Çünkü bilim olanaklı oldukça deneyle çalışır, ama her durumda istatistiksel olarak çalışır. Deneyde kesin bir soru sorulur. Söz konusu soru, olanaklı olduğu ölçüde düzen bozucu, ilgisiz her şeyi dışlar. Koşullar yaratır, bu koşulları doğaya empoze eder. Böylece doğayı insanın sorduğu soruyu yanıtlamaya zorlar. Doğanın kendi olanaklarının gürlüğünden çıkarak yanıt vermesi önlenmiştir. Çünkü yanıt olasılıkları elden geldiğince sınırlanmıştır. Bu amaçla labratuvarda bir durum yaratılmıştır. Söz konusu durum bir soru bakımından sınırlanmıştır; doğayı bu soruya kuşku duyulmayacak bir yanıt vermeğe zorlar. Doğanın sınırlanmamış bütünlüğü içindeki işleri büsbütün dışlanmıştır. Onun bütünlüğündeki işlerinin ne olduğunu bilmek istersek, bize olabildiğince az koşul koyan ya da olanaklıysa hiç koşul koymayan, sonra da doğayı kendi doluluğunda yanıt vermeye bırakan bir araştırma yöntemi gereklidir.

Labratuvar deneyinde, bilinen, temellendirilmiş bir süreç, istatistiksel derlemede, sonuçları karşılaştırmada değişmez bir faktör oluşturur. Oysa varlığın bütünü ile yapılan sezgisel deneyde ya da "bilicilik" deneyinde, koşul koyan bir soru, doğal sürecin bütünlüğünü sınırlayan bir soru gerekmez. Doğaya kendini dile getirmesi için olabilecek her türlü şans verilmiştir. İ Ching'de, bozuk paralar diledikleri gibi düşerler.[57] Gözlemcinin bakış açısından, bilinmeyen bir soruya ussal olarak anlaşılamayan bir yanıt gelir. Dolayısıyla toptan tepki koşulu olumlu anlamda idealdir. Bununla birlikte, bir dezavantaj göze çarpar: Bilimsel bir deneyin tersine, insan ne olmuş olduğunu bilmez. Bu eksiği gidermek için, iki Çinli bilge, Kral Wen ile Chou Beyi, çağımızdan on iki yüzyıl önce, doğanın birliği varsayımına dayanarak, ruhsal durumun fiziksel süreç ile aynı anda ortaya çıkmasını, *anlamın eşdeğerliği olarak* açıklamaya çalıştılar. Başka deyişle, hem fiziksel durumda hem de ruhsal durumda aynı canlı gerçekliğin, kendini dile getirdiğini kabul ettiler. Gelgelelim böyle bir varsayımı doğrulamak için, görülür biçimde sınırsız olan bu deneye, *birtakım* sınırlayıcı koşullar, açıkçası fiziksel sürecin belli bir kalıbı gerekmektedir. Bu, doğayı tek ya da çift sayılarla yanıt vermeye zorlayan bir yöntem ya da tekniktir. Tek sayılar ile çift sayılar, Yin ile Yang'ın temsilcileri olarak hem bilinçdışında, hem de doğada bulunurlar. Bunlar olagelen her şeyin "anası" ile "babası" olan, karşıtlara özgü bir biçim içinde önümüze

57 Deney, geleneksel kandil çiçeği sapları ile yapılırsa kırk dokuz sapın bölünmesi şans faktörünü temsil eder.

çıkarlar. Dolayısı ile ruhsal iç dünya ile fiziksel dış dünya arasında bir *tertium comparationis* oluştururlar. Böylece, iki bilge, iç durumun dış durum olarak, dış durumun da iç durum olarak temsil edilebildiği bir yöntem kurdular. Doğallıkla, bu, her kehanet figüründe anlamın sezgisel bir bilgisini öngörür. Bundan ötürü, *I Ching* altmış dört yorumun toplamından oluşur. Bu yorumlarda, olanaklı Yin-Yang birleşimlerinin herbirinin anlamı çözülmektedir. Bu yorumlar, içteki bilinçdışı bilgiyi ortaya koyar. Bu bilgi o andaki bilinç durumuna karşılık gelir. Bu psikolojik durum, yöntemin o defaki uygulanmasında rastgelen sonucu ile kesişir. Açıkçası psikolojik durum paraların düşmesi ya da kandil çiçeği saplarının bölünmesi ile ortaya çıkan tek-çift sayılar ile kesişir[58].

Bütün bilicilik ya da sezgi teknikleri gibi, bu yöntem de nedensellik dışı ya da sinkronistik bir ilkeye dayanır.[59] Uygulamada, ön yargısız herkesin kabul edeceği gibi, deney sırasında birçok belirgin sinkronisite durumu ortaya çıkar. Bu durumlar, usa uygun olarak, bir ölçüde de keyfi olarak, salt yansıtmalar diye açıklanabilirdi. Ama gerçekten göründükleri şey olduklarını kabul edersek, bunlar yalnızca anlamlı denk gelişler olabilirler. Bildiğimiz kadarı ile bu durumların nedensel açıklamaları yok. Yöntem kırk do-

58 İleride bu konuya gene değinilecektir.

59 Bu terimi ilkin Richard Wilhelm'in anısına yazdığım yazıda kullandım (10 Mayıs 1930, Münih). Daha sonra bu yazı *Altın Çiçeğin Gizi*'ne önsöz olarak ortaya çıktı. Ben orada şunları yazmıştım "I Ching'in bilimi nedensellik ilkesine değil benim şimdilik sinkronistik ilke dediğim (bizimle karşılaşmadığı için şimdiye dek adsızdı) bağlayıcı bir ilkeye dayanır. (s. 141 "Richard Wilhelm: In Memoriam")

kuz kandil çiçeği sapını gelişigüzel iki öbeğe ayırıp onları üçer, beşer saymak ya da üç bozuk parayı altı kez atmaktan oluşur. Altı çizginin her çizgisi yazı ile turanın sayısal değeri ile belirlenir (yazı, 2, tura, 3).[60] Deney üçlü ilkeye (iki üç-çizgi) dayanır, altmış dört mutasyonu vardır. Bunların her biri belli bir ruhsal duruma karşılık gelir. Bunlar metinde ona eklenen yorumlarda uzun uzun betimlenir. Pek eski kökenli Batılı bir yöntem de var.[61] *I Ching* gibi o da aynı genel ilkeye dayanır. Tek ayrım bu ilkenin üçlü değil dörtlü olmasıdır. Böyle olması yeterince anlamlıdır. Sonuç Yang ile Ying'in oluşturduğu bir altıçizgi değil tek-çift sayılardan oluşan on altı sayıdır. Bunların on ikisi, belli kurallara göre astrolojik evlerde düzenlenmiştir. Deney, rastgele sayıda nokta içeren 4 X 4 çizgiden oluşur. Bu noktalar soruyu soran kişi tarafından kuma ya da kâğıda sağdan sola işaretlemiştir.[62] Bu etkenlerin birleşiminin İ Ching'den epeyce fazla ayrıntıya girmesi tam Batıya özgü bir tutumdur. Burada da anlamlı denk gelişler olsa bile, genelde bunları anlamak daha güçtür. Bu yüzden, yöntem İ Ching'den daha bulanıktır. On üçüncü yüzyıldan beri *Ars Gemantica* ya da Noktalama Sanatı olarak bilinen, Batıda çok moda olmuş olan bu yöntemde gerçek yorumlar yoktur.[63] Çünkü o bilicilikte kullanılıyordu, İ Ching gibi felsefî kullanımı yoktu.

60 I Ching, s. 267

61 Sevilli İsidore tarafından, *Liber etymologiarum* adlı yapıtında (VIII, ix, 13) anılır.

62 Mısır taneleri ya da zar da kullanılabilir.

63 Bu konuda en iyi açıklama Robert Fludd'da (1574-1637) bulunur. De arte geomantica Lynn Thorndike'nin *A History of Magic and Experimental Science* II. p. 10 ile karşılaştırın.

İki işlemin sonuçları da istenen doğrultuya yönelse bile istatistiksel değerlendirmeye temel sağlamazlar. Bu yüzden, başka bir sezgisel teknik arar iken, karşıma astroloji çıktı. Astroloji, en azından yeni çağdaki biçiminde, bireyin kişiliğinin az çok bütünlüklü bir resmini verdiğini ileri sürmektedir. Burada yorum kıtlığı yoktur; gerçekte yorumların şaşırtıcı bolluğu ile yüzyüzeyiz. Bu da yorumun ne yalın ne de kesin olduğunun kesin bir göstergesidir. Aradığımız anlamlı denk geliş astrolojide hemen görülür. Çünkü astrologlar, astronomik verilerin kişiliğin bireysel özelliklerine karşılık geldiğini söylerler. En eski çağlardan beri çeşitli gezegenlerin, evlerin, zodyak burçlarının, gezegenlerin birbirlerine göre durumlarının belli anlamları vardı. Bunların anlamları karakter araştırması ya da belli bir durumun yorumlanması için temel olarak hizmet edegeldi. Sonucun söz konusu durum ya da karakter konusundaki psikolojik bilgimizle uyuşmadığını söyleyip, yoruma karşı çıkmak her zaman olanaklıdır. Karakter biliminde şöyle ya da böyle ölçülebilecek ya da hesaplanabilecek şaşmaz ya da hatta güvenilir imler yoktur. Bu yüzden, karakter bilgisinin pek öznel bir iş olduğu savını çürütmek de zordur- Uygulamada yaygın biçimde kabul edilse bile yazıbilime de uyan bir karşı çıkıştır bu.

Bir yandan karakterin belirleyici özellikleri için güvenilir ölçütlerin bulunmaması, bir yandan da eleştirilen bu öznellik yönü, yıldız falının yapısındaki anlamlı denk gelişi oluşturur. Astrolojinin varsaydığı bireysel karakter burada tartışılan amaca uygulanamaz gibi görünüyor. Bu yüzden, astrolojiden olgu-

ların nedensellik dışı bağlantısı konusunda bir şeyler söylemesini istersek, astrolojinin karakter tanıma konusundaki belirsiz savını bir yana bırakmalıyız. Karakter tanısının yerine, saltık, kesin, kuşkuya yer bırakmayan başka bir olgu koymalıyız. Bu olgu, iki kişi arasındaki evlilik bağıdır.[64]

Eski Yunandan beri evlilik için başlıca geleneksel astrolojik, simyasal uyuşma *coniunctio Solis* (☉) *et Lunae* (☽), *coniunctio Lunae et Lunae,* ayın yükselen ile kavuşması olmuştur.[65] Başka kavuşumlar da

64 Öteki belirgin olgular adam öldürme ile kendi canına kıyma olabilirdi. Herbert von Kloecker'de istatistikler vardır (*Astrologie als Erfahrunswissenschaft*, s. 232, 260) ancak ne yazık ki normal ortalama değerler, karşılaştırmalar veremez. Bu istatistikler bizim amacımız bakımından kullanılamaz. Öte yandan, Paul Flambart (*Preuves et bases de l'astrologie scientifique*, s. 79) belirgin biçimde zeki 123 kişinin yükseleni üzerine istatistiklerin bir grafiğini verir. Bu kişilerde, hava üçlüsünün (♊ ♎ ♒) köşesinde kesin birikmeler olmaktadır. Bu sonuç başka 300 olgu ile doğrulanmıştır.

65. Bu görüş Ptolemaios'a dek gider. "Apponit [Ptolemaeus] autem tres gradus concordiae: Primus cum Sol in viro, et Sol vel Hexagono aspectu Secundus cum in viro Luna, in uxore Sol eodem modo disponuntur. Tertius si cum hoc alter alterum recipiat." (Ptolemmaeus üç uyum kertesi varsayar. Birinci uyum düzeyi, erkeğin [yıldız falındaki] güneş ile kadının güneşi ya da ayının birbirine göre yerlerinde üçlü ya da altılı durumda olmasıdır. İkinci düzey, erkeğin [yıldız falındaki] güneşi ile kadının [yıldız falındaki] güneşinin aynı biçimde kümelenmesidir. Üçüncü düzey birinin öteki için alıcı olduğu zamandır.) Aynı sayfada, Cardan, Ptolemaios'dan alıntı yapar (*De iudictis astrorum*): "Omnio vero constantes et diurni convictus permanent quando in utriusque conjugis geniutra luminaria contigerit configura esse concorditer" (Genel konuşulursa, çiftlerin ikisinin de ışıklı cisimleri (güneş ile ay) uyumlu olarak toplanmışsa birlikte yaşamları uzun, sürekli olacaktır). Ptolemaios eril ay ile dişil güneşin kavuşumunu evlilik için özellikle uygun sayar. -Jerome Cardan, *Commentaria in Ptolemaeum de astrorum iudictis*, IV. Kitap (Onun Opera Omnia'sında V. Kitap s. 332)]

vardır, ancak bunlar geleneğin ana akıntısına girmezler. Yükselen alçalan ekseninin gelenekte ortaya konmasının nedeni, çoktan beri bu eksenin kişiliği özellikle önemli ölçüde etkilediğine inanılmasıdır.[66]

Mars (♂) Venüs (♀) kavuşumu ile karşıtlığına daha sonra değineceğim. İki gezegenin kavuşumu ile karşıtlığı aşk ilişkisini gösterir. Ne ki, bu aşk ilişkisinden evlilik çıkabileceği gibi çıkmaya da bilir. Benim deneyimde, evli çiftlerin yıldız fallarında, kesişen ☌◑, ◑◑, ile ◑ (YÜK.) bakış açılarının, evli olmayan çiftlere göre durumunu araştıracağız. Yukarıdaki bakış açılarının, ana gelenekte pek yer alamayan bakış açılarıyla ilişkisi de karşılaştırılacak. Böyle bir deneyi gerçekleştirmek için astrolojiye inanmak gerekmiyor. Yalnızca doğum günleri, astronomik takvim, horoskop üzerinde çalışmak için logaritma tabloları gereklidir.

---

66 Uygulamacı bir astrolog burada gülümsemeden edemez. Çünkü onun için bu örtüşmeler apaçıktır. Goethe'nin Christiane Vulpius ile bağlantısı bu örtüşmenin klasik bir örneğidir. y 5° ♈ y 7° ♈

Antik astroloji tekniğinde, sanatında kendini evinde duyumsamayan okurlar için bir kaç açıklayıcı söz eklemeliyim. Astrolojinin temeli yıldız falıdır. Yıldız falı, bireyin doğum anında, güneşin, ayın, gezegenlerin burçlar kuşağının burçlarına göre konumları bakımından dairesel düzenidir. Üç ana konum vardır: Bunlar güneşin (y), ayın (☽), yükselenin (YÜK.) konumlarıdır. Doğuma göre bakılan yıldız falının yorumu için en önemlisi sonuncusudur: YÜK. doğum anında doğu çevreninde yükselen zodyak burçlarının derecesini temsil eder. Yıldız falında 12 "ev" vardır. Bunların her biri, dairenin 30°lik diliminde bulunur Astrolojik gelenek, çeşitli "bakış açılarına"- açıkçası gezegenlerin, güneşin y, ayın ☽, burçlar kuşağındaki öteki burçlarının açısal ilişkilerine- değişik nitelikler yüklediği gibi, evlere de çeşitli nitelikler yükler.

Yukarıdaki üç bilicilik işleminin gösterdiği gibi, rastlantının doğasına en iyi sayısal yöntem uyar. En eski çağlardan beri insanlar anlamlı denk gelişler, açıkçası yorumlanabilen denk gelişler elde etmek için sayıları kullandı. Sayılara özgü bir şey, hem de gizemli bir şey olduğu söylenebilir. Sayılar numinöz auralarından hiçbir zaman bütün bütün sıyrılmamışlardır. Bir matematik ders kitabının söylediği gibi, bir nesne öbeği tek tek niteliklerinden, özelliklerinden yoksun bırakılsa bile sonunda geriye öbekteki öğelerin *sayısı* kalır. Bu sayının indirgenemez bir şey olduğunu gösterir gibidir. (Ben burada matematiğe ilişkin bu savın mantığı ile değil psikolojisi ile ilgileniyorum.) Doğal sayıların art arda gelişinde, özdeş birimlerin hep birlikte sıraya dizilmesinden fazla bir şey olduğu ortaya çıkar: Bu art arda geliş matematiğin tümünü, bu alanda keşfedilecek herşeyi içerir. Dolayısıyla sayı, bir anlamda ne yapacağı belli olmayan bir varlıktır. Sayı ile eşzamanlılık gibi karşılaştırılmaz olduğu besbelli olan iki şey arasındaki iç ilişki konusunda aydınlatıcı bir şeyler söylemeğe kalkmayacağım. Gene de bunların her zaman birbiri ile ilişkiye sokulduğunu, söylemeden edemeyeceğim. Numinösite ile gizem ikisinin de ortak özelliğidir. Sayılar değişmez biçimde bazı numinöz nesneleri tanımlamak için kullanılmışlardır. 1'den 9'a bütün sayılar kutsaldır. Nitekim 10, 12, 13, 14, 28, 32, 40'ın özel anlamları vadır. Bir nesnenin en temel niteliği onun tek mi çok mu olduğudur. Sayılar her şeyden çok görünüşlerin kargaşasına düzen vermeğe yardım ederler. Sayı, düzen yaratmanın; ya da şu anda varolsa bile var-

lığı bilinmeyen düzenli bir dizilimi ya da "düzenlenmişliği" anlamanın önceden belirlenmiş kavrama aracıdır. En sık 1'den 4'e kadar olan sayıların ortaya çıktığına bakılırsa, sayı belki de insan usundaki en ilkel düzen öğesidir. Başka deyişle ilkel düzen kalıpları ya üçlü ya da dörtlü dizidir. Yeri gelmişken söyleyeyim, sayıların arketipik bir temeli olduğu benim değil bazı matematikçilerin varsayımıdır. Bunu ileride göreceğiz. Dolayısıyla, sayıları, psikolojik olarak bilincine varılan bir *düzenin arketipi* diye tanımlarsak, küstahlık etmiş olmayız.[67] Bilinçdışının kendiliğinden ürettiği ruhsal bütünlük simgelerinin; mandala biçimindeki *kendi* simgelerinin de matematik yapıda olması epey ilginçtir. Onlar genelde dörtlülerdir (ya da dördün katlarıdır.)[68] Bu yapılar yalnızca düzeni dile getirmezler, onu yaratırlar da. Bu simgelerin genellikle ruhsal yönelim bozukluklarında kargaşalığı dengelemek için ya da numinöz yaşantıların anlatımı olarak ortaya çıkmalarının nedeni budur. Gene de, onların bilinçli usun uydurması olmayıp bilinçdışı oldukları bir kez daha vurgulanmalı. Deney böyle olduğunu yeterince göstermiştir. Elbette bilinçli us bu düzen örneklerini üretebilir. Gelgelelim bu taklitler, özgün düzen örneklerinin biliçli buluşlar olduğunu kanıtlamaz. Buradan çürütülmeyecek biçimde şu sonuç çıkar: Bilinçdışı, düzenleyici bir etken olarak sayıları kullanmaktadır.

Genellikle sayıların insan tarafından *uydurulduğuna* ya da düşünüldüğüne inanılır. Dolayısıyla on-

67 karşılaştırın "Doğu Meditasyonunun Psikolojisi Üzerine"

68 karşılaştırın "Bireyselleşme Süreci üzerine Bir Çalışma" ile "Mandala Simgeciliği Üzerine."

ların niceliklerin kavramlarından başka bir şey olmadığına, sayıların içinde, insanın anlama yetisinin daha önceden koymadığı hiçbir şey bulunmadığına inanılır. Ne ki, sayıların *bulunması* ya da uydurulması aynı ölçüde olasıdır. Bu durumda onlar yalnızca kavramlar değil daha fazlasıdır; yalnızca nicelikleri değil daha çoğunu içeren bağımsız varlıklardır. Sayılar ruhsal koşullara değil kendi kendileri olma niteliğine dayanırlar, anlama yetisinin kavramları ile dile getirilemeyen bir "öyleliğe" dayanırlar. Dolayısıyla kavramlardan farklıdırlar. Bu koşullarda onlara keşfedilecek nitelikler bağışlanmış olabilir. Benim şu görüşe inanasım var: Sayılar bulunduğu gibi uyduruluyor da... Sonuçta onların arketiplere benzer, görece bağımsızlıkları var. Dolayısıyla, onlar, arketiplerle birlikte, bilinçten önce var olma niteliğine sahip. Bu yüzden, sayılar, bilinç tarafından koşullanmaktan çok, bilince koşullar koyuyorlar. Arketipler de, temsilin *önsel* biçimleri olarak, hem uydurulurlar hem de bulunurlar. Bilinçdışındaki bağımsız varlıkları bilinmediği sürece *bulunuyorlar*; madem ki varlıkları benzer temsili yapılardan çıkarsanıyor demek ki *uydurulu-yorlar*. Buna göre, doğal sayıların arketipik bir niteliği var gibi görünüyor. Öyleyse, belli sayılar ile sayı birleşimlerinin belli arketiplerle ilişkisi vardır. Bunlar belli arketipleri etkilerler, bunun tersi de doğrudur. İlk durum sayı büyüsüne denk gelir. Oysa ikinci durum bir araştırmaya eş değerdir: Bu, sayıların, astrolojide bulunan arketip birleşimleri ile bağlantılı olarak, özgün bir biçimde davranma eğiliminde olup olmadıklarının araştırılmasıdır.

2. ASTROLOJİK BİR DENEY

Daha önce söylediğim gibi, bize iki değişik olgu gerekli. Bu olgulardan biri astrolojideki kümelenmeyi, öteki evlilik durumunu temsil eder.

Sınanacak materyal, açıkçası evliliğe ilişkin yıldız falları, Zürih, Londra, Roma, Viyana'daki uygun vericilerden elde edildi. Kökeninde, bu materyal yalnızca astrolojik amaçlar için bir araya getirilmiştir. Bunların bir bölümü yıllar önce toplanmıştır. Dolayısıyla, materyali bir araya getirenler koleksiyonlar arasındaki bağlantıyı, bu çalışmanın amacını bilmiyordu. Bu olgu üzerinde durmamın nedeni, söz konusu materyale, özellikle, bu amaç göz önünde bulundurularak seçildiği diye karşı çıkılma olasılığıdır. Durum böyle değildi, örnekler rastgeleydi. Yıldız falları ya da daha doğrusu doğum verileri, postacının onları getirdiği gibi, kronolojik düzende üst üste yığıldı. 180 evli çiftin yıldız falları geldiğinde toplama sürecinde bir duraksama vardı. Bu sırada 360 yıldız falı üzerinde çalışılıyordu. İlk küme bir eksen araştırması yürütmek için kullanıldı. Çünkü kullanılacak yöntemleri sınamak istiyordum.

Temelde materyal, bu sezgisel yöntemin görgül temellerini sınamak için toplandı. Bundan ötürü materyalin toplanmasını etkileyen konularla ilgili bir kaç genel söz söylemek yersiz olmaz.

Evlilik iyi tanımlanmış bir olgudur. Ama psikolojik yönü her türlü kavranabilir değişken türünü sergiler. Astrolojik görüşe göre, yıldız fallarında, evliliğin bu yönü belirgin biçimde açığa çıkar. Bu demektir ki,

yıldız fallarının tanımladığı bireylerin kazayla evlenme olasılığı, zorunlu olarak geri plana çekilecektir. Görünüşe göre, psikolojik olarak temsil edildikleri sürece, bütün dış etkenler astrolojik olarak değerlendirilebilir. Çok sayıdaki karakter değişikliği yüzünden, evliliğin yanlızca bir tek astrolojik düzenlenmeyle tanımlanmasını beklememiz zordur. Tersine, sonuçta astrolojik beklentiler doğruysa, evlilik ortağını seçme yatkınlığını gösteren çok sayıda kümelenme olacaktır. Bu bağlamda okurun dikkatini güneş lekesi dönemleri ile ölüm eğrisi arasındaki iyi bilinen örtüşmeye çekmeliyim. Görünüşe göre, iki olgu arasındaki bağlayıcı çizgi, yeryüzünün manyetik alanındaki bozulmalardır. Bu bozulmalar, güneşten gelen proton ışınımındaki dalgalanmalara bağlıdır. Radyo dalgalarını yansıtan iyonoşferi karıştıran bu dalgalanmalar "radyo havasını" da etkiler.[1] Bu bozulmaların araştırılması, gezegenlerin kavuşum, karşıtlık, dörtlü bakış açılarının proton ışınımlarını arttırmada, böylece de elektromanyetik fırtınalar yaratmada önemli rolü olduğunu gösterir gibidir. Öte yandan, astrolojik olarak uygun üçlü ile altılı bakış açılarının, birörnek radyo havası ürettiği bildirilmektedir.

Bu gözlemler, bize, bir an için astrolojinin temelini gösterir. Beklenmedik biçimde, bu temelin nedensel olma olasılığı vardır. Bu olasılık, kesinlikle Kepler'in hava astrolojisinin savunduğu bir doğruluktur. Ama proton ışınımının temellendirilmiş fizyolojik etkilerinden başka, ruhsal etkileri de olabilir. Bu tür

1 Bunun kapsamlı açıklaması için Max Knol'un *Man and Time*'da "Transformation of Science in our Age.

Bu elli bakış açısı ilkin 180 çift için araştırıldı. Bu 180 erkek ile 180 kadın, evli olmayan çiftler olarak da eşleştirilebilirdi. Bu 180 erkekten herhangi biri, evli olmadığı 179 kadından biri ile eşleştirilebilirdi. 180 x 179 = 32, 220 evli olmayan çifti, 180 evlilikten oluşan öbek içinde araştırabileceğimiz açıktır. Bu yapıldı (Tablo 1 ile karşılaştırın), evli olmayan bu çiftlerin bakış açılarının çözümlemeleri evli çiftlerinki ile karşılaştırıldı. Her hesaplama için hem saat yönünde hem de saatin ters önünde 8°lik bir yörünge -yalnızca burcun içinde değil onun dışına da yayılarak- kabul edildi. Daha sonra ilk kümeye iki öbek daha eklendi. Bunlardan biri 220 evlilikten öteki 83 evlilikten oluşuyordu. Böylece 483 evlilik ya da 966 yıldız falı incelendi. Kümelerin değerlendirilmesi, en sık görülen bakış açısının ilkinde güneş-ay kavuşumu (%10); ikincisinde ay-ay kavuşumu (% 10.9); üçüncüsünde ay-yükselen (% 9.6) kavuşumu olduğunu ortaya çıkardı.

Başlangıçta beni en çok olasılık sorunu ilgilendiriyordu elbette. Elde ettiğimiz en yüksek sonuçlar "anlamlı" mıydı değil miydi? -açıkçası sonuçlar olasılık dışı mıydı değil miydi? Bir matematikçinin gerçekleştirdiği hesaplamalar, yanlış anlamaya yer bırakmayacak biçimde, üç öbekte de %10'luk bir ortalama sıklık gösterdi. Bunların anlamlı bir sonucu göstermediği kesindi. Sonuçların olasılığı çok daha büyüktü. Başka deyişle, en yüksek frekanslarımızın şansa bağlı dağılımlardan fazla bir şey olduğunu kabul etmek için bir neden yoktu.

İlk Kümenin Çözümlemesi

Biz ilkin 180 evli, 32, 220 evli olmayan çift için ☼ ☽♂ ♀ YÜK. ALÇ. arasındaki bütün kavuşumlar ile karşıtlıkları hesapladık. Sonuçlar Tablo 1'de gösterilmektedir. Orada, bakış açılarının, onların evli çiftler ile evli olmayan çiftlerde ortaya çıkma sıklıkları kullanılarak düzenlendiği görülecektir.

Tablo 1'in 2. sütunu ile 4. sütununda gösterilen ortaya çıkma sıklıkları, evli çiftler ile evli olmayan çiftlerde, bakış açılarının ortaya çıkmaları bakımından doğrudan karşılaştırılamaz. Bunun yapılamayacağı besbellidir, çünkü 2. sütun, bakış açılarının 180 çiftteki ortaya çıkmalarını, dördüncü sütün ise 32.220 çiftteki ortaya çıkmalarını gösterir.[5] Bundan ötürü, sütun 5'te 180/32.220 çarpanı ile çarpılan sayıları gösteriyoruz. Tablo II, sıklığa göre düzenlenen Tablo I'in 2. sütunu ile, 5. sütunundaki sayılar arasındaki oranları verir. Örneğin ay güneş kavuşumunun oranı 18: 8.4= 2.14' olur.

Bir istatistikçi açısından, bu sonuçlar hiçbir şeyi doğrulamak için kullanılamaz, bu yüzden de değersizdir. Bunun nedeni onların rastgele dağılımlar olmasıdır. Ne var ki, ben psikolojik temelde *yalnızca* rastgele sayılarla uğraştığımız düşüncesini bir yana bıraktım. Doğal olayların bütünü söz konusu oldu-

5 Bu yolla kaba bir kontrol grubu elde edilir. Bununla birlikte, onun evli çiftlerden çok daha büyük sayıda çiftten türetildiği anlaşılacaktır: 180'e karşılık 32.220. Bu, 180 çiftteki şans niteliğini göstermeyi olanaklı kılar. Bütün sayıların şansa bağlı olduğunu varsayarak daha büyük sayılarda daha büyük kesinlik, sonuç olarak da çok daha küçük bir dağılım bekleriz.* Bu böyledir. Çünkü 180 evli çiftte dağılım 18-2= 16'dır. oysa 180 evli olmayan çiftte biz 9.6-7.4=2.2'yi elde ederiz. EDİTÖRLER

günda, kurala aykırı durumlar, ortalamalar ölçüsünde önemli sayılır. İstatistiksel resmin yanlışı budur: İstatistiksel tablo, gerçekliğin yalnızca ortalama yönünü temsil ettiği, toplam resmi dışladığı için tek yanlıdır. İstatistiksel dünya görüşü yalnızca bir soyutlamadır. Dolayısıyla da bütünlükten yoksundur, yanıltıcıdır bile. Hele hele insan psikolojisi ile uğraşırken... Değil mi ki rastlantının en alt düzeyi ile en üst düzeyi ortaya çıkmaktadır, öyleyse bunlar da benim doğasını araştırmaya girişeceğim *olgulardır.*

TABLO I

Bakış açısı Dişi	Erkek	180 evli çift için gözlenen ortaya çıkışlar Durum	Yüzde	evli olmayan 32.220 çiftin ortaya çıkışları	evli olmayan 180 çiftin hesaplanan sıklığı Durum	Yüzde
Ay	☐ Güneş	18	%10.0	1506	8.4	4.7
YÜK.	☐ Venüs	15	% 8.3	1411	7.9	4.4
Ay	☐ YÜK.	14	% 7.7	1485	8.3	4..6
Ay	∞ Güneş	13	% 7.2	1438	8.0	4.4
Ay	☐ Ay	13	%7.2	1479	8.3	4.6
Venüs	∞ Ay	13	%7.2	1526	8.5	4.7
Mars	☐ Ay	13	%7.2	1548	8.6	4.8
Mars	☐ Mars	13	%7.2	1711	9.6	5.3
Mars	☐ YÜK.	12	%6.6	1467	8.2	4.6
Güneş	☐ Mars	12	%6.6	1485	8.3	4.6
Venüs	☐ YÜK.	11	%6.1	1409	7.9	4.4
Güneş	☐ YÜK.	11	%6.1	1413	7.9	4.4
Mars	☐ ALÇ.	11	%6.1	1471	8.2	4.6
ALÇ.	☐ Venüs	11	%6.1	1470	8.2	4.6
Venüs	☐ ALÇ.	11	%6.1	1526	8.5	4.7
Ay	∞ Mars	10	%5.5	1526	8.5	4.8
Venüs	∞ Venüs	9	%5.0	1415	7.9	4.4
Venüs	☐ Mars	9	%5.0	1498	8.4	4.7
Venüs	☐ Güneş	9	%5.0	1526	8.5	4.7

TABLO I (devam)

Bakış açısı Dişi Erkek	180 evli çift için gözlenen ortaya çıkışlar Durum	Yüzde	evli olmayan 32.220 çiftin ortaya çıkışları	evli olmayan 180 çiftin hesaplanan sıklığı Durum	Yüzde
Ay ☐ Mars	9	%5.0	1539	8.6	4.8
Güneş ☐ ALÇ.	9	%5.0	1556	8.7	4.8
Yük. ☐ Yük	9	%5,0	1595	8.9	4.9
ALÇ. ☐ Güneş	8	%4.3	1398	7.8	4.3
Venüs ∞ Güneş	8	%4.3	1485	8.3	4.6
Güneş ☐ Ay	8	%4.3	1508	8.4	4.7
Güneş ∞ Venüs	8	%4.3	1502	8.4	4.7
Güneş ∞ Mars	8	%4.3	1516	8.5	4.7
Mars ∞ Güneş	8	%4.3	1516	8.5	4.7
Mars ☐ Venüs	8	%4.3	1520	8.5	4.7
Venüs ∞ Mars	8	%4.3	1531	8.6	4.8
Yük. ☐ Ay	8	%4.3	1541	8.6	4.8
Ay ☐ Ay	8	%4.3	1548	8.6	4.8
ALÇ. ☐ Ay	8	%4.3	1543	8.6	4.8
YÜK. ∞ Mars	8	%4.3	1625	9.1	5.0
Ay ☐ Venüs	7	%3.8	1481	8.3	4.6
Mars ∞ Venüs	7	%3.8	1521	8.5	4.7
Ay ☐ ALÇ.	7	%3.8	1539	8.6	4.8
Mars ∞ Ay	7	%3.8	1540	8.6	4.8
YÜK. ☐ ALÇ.	6	%3.3	1328	7.4	4.1
ALÇ. ☐ Mars	6	%3.3	1433	8.0	4.4
Venüs ☐ Ay	6	%3.3	1436	8.0	4.4
YÜK. ☐ Güneş	6	%3.3	1587	8.9	4.9
Mars ☐ Güneş	6	%3.3	1575	8.8	4.9
Ay ∞ Venüs	6	%3.3	1576	8.8	4.9
Venüs ☐ Venüs	5	%2.7	1497	8.4	4.7
Güneş ∞ Ay	5	%2.7	1530	8.6	4.8
Güneş ☐ Venüs	4	%2.2	1490	8.3	4.6
Mars ∞ Mars	3	%1.6	1440	8.0	4.4
Güneş ☐ Güneş	2	%1.1	1480	8.3	4.6
Güneş ∞ Güneş	2	%1.1	1482	8.3	4.6

TABLO II

Bakış açısı Dişi		Erkek	Evli çiftlerin bakış açısı sıklıklarının oranı
Ay	☐	Güneş	2.14
YÜK.	☐	Venüs	1.89
Ay	☐	YÜK.	1.68
Ay	☐	Güneş	1.61
Ay	☐	Ay	1.57
Venüs	∞	Ay	1.53
Mars	☐	Ay	1.50
Mars	☐	YÜK.	1.46
Güneş	☐	Mars	1.44
Venüs	☐	YÜK.	1.39
Güneş	☐	YÜK.	1.39
Mars	☐	Mars	1.36
Mars	☐	ALÇ.	1.34
ALÇ.	☐	Venüs	1.34
Venüs	☐	ALÇ.	1.29
Ay	∞	Mars	1.16
Venüs	∞	Venüs	1.14
Venüs	☐	Mars	1.07
Venüs	☐	Güneş	1.06
Ay	☐	Mars	1.05
Güneş	☐	ALÇ.	1.02
ALÇ.	☐	Güneş	1,02
Yük.	☐	Yük.	1,01
Venüs	∞	Güneş	0.96
Güneş	☐	Ay	0.95

Bakış açısı Dişi		Erkek	Evli çiftlerin bakış açısı sıklıklarının oranı
Güneş	∞	Venüs	0.95
Güneş	∞	Mars	0.94
Mars	∞	Güneş	0.94
Mars	☐	Venüs	0.94
Venüs	∞	Mars	0.94
Yük.	☐	Ay	0.93
Ay	∞	Ay	0.93
ALÇ.	☐	Ay	0.92
YÜK.	☐	Mars	0.88
Ay	☐	Venüs	0.85
Mars	∞	Venüs	0.82
Ay	☐	ALÇ.	0.81
YÜK.	☐	ALÇ.	0.81
Mars	∞	Ay	0.81
ALÇ.	☐	Mars	0.75
Venüs	☐	Ay	0.75
YÜK.	☐	Güneş	0.68
Mars	☐	Güneş	0.68
Ay	∞	Venüs	0.68
Venüs	☐	Venüs	0.60
Güneş	∞	Ay	0.59
Güneş	☐	Venüs	0.48
Mars	∞	Mars	0.37
Güneş	☐	Güneş	0.24
Güneş	∞	Güneş	0.24

Tablo II'de bizi çarpan, sıklık değerlerindeki eşitsiz dağılımdır. Tepedeki yedi bakış açısı ile alttaki altı bakış açısı birlikte oldukça güçlü bir dağılım sergiler. Bu arada, ortadaki değerler, 1:1 oranında salkımlanma eğilimindedir. Bu tuhaf dağılıma, özel bir grafiğin yardımı ile döneceğim. (Beti 2)

Evlilik ile ay-güneş bakış açıları arasındaki geleneksel astrolojik, simyasal örtüşmenin doğrulanması ilginç bir noktadır.

(dişi) ay ☌ (erkek) güneş 2.14:1
(dişi) ay ∞ (Erkek) güneş 1.61:1

Oysa Venüs-Mars bakış açılarına vurgunun bir kanıtı yoktur.

Sonuçlar, elli olası bakış açısı için, evli çiftlerde, sıklığı 1:1'den epey yukarıda olan onbeş gruplaşma olduğunu gösterdi. En yüksek değer, daha önce sözü edilen güneş-ay bağlantısında bulundu. Sonraki en yüksek sonuçlar -1.89:1 ; 1.68:1- (dişi) YÜK. ile (erkek) Venüs arasındaki ya da (dişi) ay ile (erkek) YÜK. arasındaki kavuşumlara karşılık gelir. Dolayısıyla sonuçlar yükselenin geleneksel önemini açıkça doğrulamaktadır.

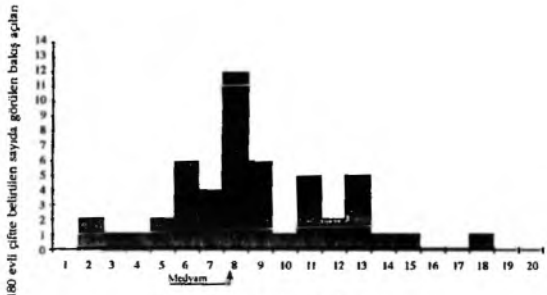
Bu on beş bakış açısından ay bakış açısı, kadınlarda dört kez ortaya çıkar. Oysa ay bakış açısının dağılımı otuz beş başka olası değerde yalnızca altıdır. Bütün ay bakış açılarının ortalama oransal değeri 1.24:1'dir. Dört olgunun tabloda az önce belirtilen ortalama değeri 1.74:1'dir. Buna karşılık, bütün ay bakış açılarının ortalama değeri, 1.24: 1'dir. Ay, erkek-

lerde kadınlardan daha az belirgin gibidir.

Erkeklerde ayın rolünü güneş değil YÜK.-ALÇ. ekseni oynar. Tablo II'nin ilk on beş bakış açısında, bu bakış açıları, erkeklede altı kez gözlenirken, kadınlarda yalnızca iki kez ortaya çıkar. Bu eksenin ortalama değeri erkeklerde 1.42:1'dir. Buna karşılık, YÜK. ya da ALÇ. arasındaki bütün eril bakış açıları ile dört gök cisiminden biri bakımından ortalama değer 1.22:1'dir.

Beti 2, 3, Tablo 1'in sırasıyla 2 ile 5. sütunlarında gösterilen sıklıkların grafik temsilini, bakış açılarının dağılımı bakımından verir.

Bu düzenleme ile değişik bakış açılarının ortaya çıkma sıklığındaki dağılımı görselleştiririz. Bu düzenleme, orta değeri bir tahminci olarak kullanarak, bakış açısı başına ortalama görülme sayısını hızla tahmin etmemizi de olanaklı kılar. Bir aritmetik ortalama elde etmek için, bütün bakış açısı sıklıklarını toplayıp bakış açılarının sayısına bölmeliyiz. Oysa, orta değer, sütun grafikte, sıklık karelerin yarısının sayıldığı, yarısının da sayılacağı noktaya kadar geriye giderek bulunur. Sütun grafikte elli kare bulunduğundan, orta değerin 8.0 olduğu görülür. 25 kare bu değeri aşamaz; 25 kare de aşmıştır. (Karşılaştırın Beti 2)

180 evli çiftin bakış açılarının frekansı

Beti 2

180 evli olmayan çiftin bakış açısı sıklığı. 32.200 çifte gözlendi

Beti 3

Evli çiftler için orta değer 8 durumdur. Oysa evlenmemiş çiftlerin birleşimlerinde orta değer daha yüksektir; açıkçası 8.4'tür (Beti 3 ile karşılaştırın). Evlenmemiş çiftler için orta değer aritmetik ortalamaya denk gelir -ikisi de 8.4'tür) Oysa evli çiftler için orta değer, buna karşılık gelen 8.4'lük ortalama değerden düşüktür. Bu, evli çiftlerin değerlerinin daha düşük olmasından kaynaklanır. Beti 2'de değerlerde geniş bir dağılım ortaya çıkar. Bu geniş dağılım, Beti 3'teki 8.4 ortalamasının çevresinde ortaya çıkan toplanmayla keskin bir karşıtlık oluşturur. Burada 9.6'dan büyük sıklığı olan bakış açısı yoktur (Beti 3 ile karşılaştırın). Oysa evli çiftlerde bir bakış açısının sıklığı diğerinin yaklaşık iki katına açıkçası 18'e ulaşır (Beti 2 ile karşılaştırın).

TABLO III

İlk Küme			İkinci Küme			İki Küme Birlikte		
180 Evli çift			220 Evli çift			400 Evli Çift		
Ay ♂	Güneş	%10.0	Ay ♂	Ay	%10.9	Ay ♂	Ay	%9.2
YÜK. ♂	Ven.	%9.4	Mars ♀	Ven.	%7.7	Ay ♀	Güneş	%7.0
Ay ♂	YÜK.	%7.7	Ven. ♀	Ay	%7.2	Ay ♂	Güneş	%7.0
Ay ♂	Ay	%7.2	Ay ♀	Güneş	%6.8	Ay ♀	Mars	%6.2
Ay ♀	Güneş	%7.2	Ay ♀	Mars	%6.8	ALÇ ♂	Ven.	%6.2
Mars ♂	Ay	%7.2	ALÇ. ♂	Mars	%6.8	Ay ♀	Mars	%6.2
Ven. ♀	Ay	%7.2	ALÇ. ♂	Ven.	%6.3	Mars ♂	Ay	%6.0
Mars ♂	Mars	%7.2	Ay ♂	Ven.	%6.3	Mars ♂	Ven.	%5.7
Mars ♂	YÜK.	%6.6	Ven. ♂	Ven.	%6.3	Ay ♂	YÜK.	%5.7
Gün. ♂	Mars	%6.6	Gün. ♀	Mars	%5.9	Ven. ♂	ALÇ.	%5.7
Ven. ♂	ALÇ	%6.1	Ven. ♂	ALÇ.	%5.4	Ven. ♂	Ay	%5.5
Ven. ♂	YÜK	%6.1	Ven. ♂	Mars	%5.4	Alç ♂	Mars	%5.2
Mars ♂	ALÇ.	%6.1	Güneş ♂	Ay	%5.4	Yük. ♂	Ven.	%5.2
Gün. ♂	YÜK.	%6.1	Gün. ♂	Gün	%5.4	Gün. ♀	Mars	%5.2

Bütün Kümelerin Karşılaştırılması

Beti 2'de belirgin olan dağılımın şansa bağlı olduğunu kabul ederek, evliliğe ilişkin daha çok sayıda yıldız falını araştırdım. 180 evli çiften oluşan ilk küme ile 220 evli çiftten oluşan ikinci öbeği birleştirerek toplam 400 (ya da tek tek 800) yıldız falı elde ettim. Sonuçlar Tablo III'de gösterilmektedir. Bununla birlikte bu tabloda orta değeri açıkça aşan en yüksek sonuçlarla yetindim. Sonuçlar yüzdeler olarak verilmektedir.

İlk sütundaki 180 çift, ilk koleksiyonun sonuçlarını gösterir. İkinci sütundaki 220 çift bir yılı aşkın bir süre sonra toplandı. İkinci sütun birinciden yalnızca bakış açıları bakımından ayrılmaz; sıklık değerlerinde belirgin bir azalma da sergiler. Klasik 'ı temsil eden tepedeki sonuç, bunun dışında kalan tek durumdur. Bu, ilk sütundaki, aynı ölçüde klasik 'ın yerini alır. İlk sütundaki on dört bakış açısından yalnızca dördü yeniden ortaya çıkmıştır. Ama bunları içinde ay bakış açısı olanlar üçten az değildi. Bu da astrolojik beklenti ile uyumludur. İlk sütun ile ikinci sütunlar arasında örtüşme bulunmaması materyaldeki büyük eşitsizliği, açıkçası geniş dağılımı gösterir. 400 çiftin toplam sonuçlarından şunu görebiliriz: Dağılımdaki eşitlenmenin bir sonucu olarak, hepsi belirgin bir azalma sergiler. Bu üçüncü kümenin eklendiği Tablo IV'de daha açık ortaya çıkarılır.

TABLO IV

% olarak	◑◙○	◑◙◑	◑–○	Ortalama
180 Evli çift	10.0	7.2	7.2	8.1
220 Evli Çift	5.4	10.9	6.8	7.7
180+220= 400 Evli çift	7.0	9.2	7.0	7.7
83 ek Evli çift	7.2	4.8	4.8	5.6
83+400= 483 Evli çift	7.2	8.4	6.6	7.4

Bu tablo, en çok görülen durumların sıklık sonuçlarını gösterir. Bunlar iki ay kavuşumu ile bir ay karşıtlığıdır. Başlangıçtaki 180 evlilik için en yüksek ortalama sıklık % 8.1 oldu. Daha sonra toplanıp işlenen 220'si için ortalama en yüksek değer % 7.7'ye düştü. Eklenen 83 evlilik için ortalama oranlar yalnızca % 5.6 oldu. 180 çift ile 220 çiftten oluşan ilk kümelerdeki en üst düzey gene aynı bakış açılarındadır -◑◙○. ◑◙ ◑- Ama 83 çiftten oluşan son kümede en yüksek değerler farklı bakış açılarındadır: Açıkçası YÜK.◙◑, ○◙♁, ○◙♂, YÜK.◙YÜK. Bu dört bakış açısının ortalama en üst düzeyi % 8.7'dir. Bu yüksek sonuç, bizim 180 çiftten oluşan ilk kümemizdeki en yüksek ortalamayı, açıkçası % 8.1'i geçer. Bu, bizim "uygun" ilk sonuçlarımızın ne ölçüde rastlantısal olduğunu gösterir yalnızca. Gene de son kümede en yüksek düzeyin, daha önce söylendiği gibi[6] % 9.6 ile YÜK.◙◑ bakış açısında olduğu belirtilmeli. YÜK.◙◑ evliliğe özgü olduğu kabul edilen başka bir ay bakış açısıdır. Bu, kuşkusuz bir *lusus natu-*

6 % 9.6, 83 evli çiftte bu tür 8 bakış açısına eşittir.

rae'dir (doğanın oyunu). Ne ki, geleneğe göre yükselen ya da "horoscopus", güneş, ay ile birlikte yazgı ile karakteri belirleyen üçlüyü oluşturduğu için, bu pek tuhaf bir *lusus naturae*'dir. Biri istatistik bulgularını onları gelenekle aynı çizgiye getirmek için bozmak isteseydi bunu daha başarılı yapamazdı.

Tablo V, evlenmemiş çiftler için en yüksek sıklıkları verir.

TABLO V

% olarak en yüksek sıklıklar

1. Gelişi güzel birleştirilmiş 300 çift.....7.3
2. Kura ile seçilmiş 325 çift 6.5
3. Kura ile seçilmiş 400 çift..... ..6.2
4. 32.220 çift 5.3

İlk sonucu, çalışma arkadaşım Dr. Liliane Frey-Rohn elde etti. Bir yana erkeklerin, öte yana kadınların yıldız fallarını koydu; sonra çiftlerin hepsini birleştirdi. Bu, Tablo V'de en üstte yer almaktadır. Yanlışlıkla gerçekten evli çiftler de birleştirmemeye dikkat edildi elbette. Çıkan 7.3 sıklık, evli olmayan 32.220 çift için bulunan, çok daha olası olan en yüksek sonuca göre (5.3) epey yüksekti. Bu ilk sonuç, bana biraz kuşkulu göründü.[7] Dolayısıyla çiftleri

7 Aşağıdaki örnek bunların ne ince işler olabileceğini gösterir. Yakınlarda bir uğraşdaşım akşam yemeğine çağrılan kişilerin sayısına göre bir masa düzenlemesi yapmaya girişti. Bunu dikkatle, özenle yaptı. Ama son anda saygın bir konuk, beklenmedik bir biçimde ortaya çıktı. Sonuçta o da uygun biçimde sofraya yerleştirilmeğe değer biriydi. Masa düzenlemesi alt üst oldu. İvecenlikle yenisi tasarlandı. Uzun uzadıya düşünmeğe zaman yoktu. Masaya oturduğumuzda konuğun yakın çevresinde aşağıdaki astrolojik tablo kendini gösterdi:

kendi başımıza birleştirmemiz gerektiğini kabul ettim. Aşağıdaki yolu izlemeliydik: 325 erkeğin yıldız falları numaralandı, sayılar ayrı ayrı kâğıtlara yazıldı, bir kavanoza atıldı, bunlar karıştırıldı. Astroloji ile psikolojiden hiç anlamayan, araştırma üzerine daha da az şey bilen biri çağrıldı. Bu kişi kağıtları teker teker kavanozdan seçecekti. Sayılar, kadınlara ait yıldız falı kümesinin en üstündeki sayı ile birleştirildi. Evli çiftlerin kazayla bir araya gelmemesi için gene dikkat edildi. Bu yolla 325 yapay çift elde edildi. Sonuçta çıkan 6.5, olasılığa epeyce yakındı. 400 evlenmemiş çiftin sonucunun olasılığı daha da yüksekti. Öyle bile olsa bu sonuç (6.2) gene de çok yüksektir.

Sonuçlarımızın tuhaflık etmesi bir deney daha yapmamıza yol açtı. Bu deney bana istatistiksel çeşitlenmeleri aydınlatıyormuş gibi geliyor. Gene de söz konusu deneyin sonucuna burada olabildiğince sakınımla değiniyorum. Böylesi zorunlu çünkü... Deneyi psikolojik durumu kesin olarak bilinen üç kişi yaptı. Evliliğe ilişkin 400 yıldız falı gelişigüzel alınıp, 200 tanesine sayılar verildi. Bunların yirmisi bir denek tarafından kurayla çekildi. Bu yirmi evli çift, elli evliliği-

Bayan ♌da ◑	Bayan ♓ da ✪	Konuk ♉ da ✪	Bayan ♓ da ✪
Bayan ♌da ✪	Bayan ♓ da ◑	Bay ♉ da ◑	Bayan ♓ da ◑

Dört ✪◑ evliliği ortaya çıkmıştı. Elbette uğraşdaşımın astrolojik evlilik bakış açıları konusunda geniş bilgisi vardı. Söz konusu kişilerin yıldız fallarından da haberdardı. Gelgelelim yeni masa düzenlemesinin hızla yapılması düşünüp taşınmaya zaman bırakmamıştı, böylece bilinçdışı "evlilikleri" gizlice düzenlemede özgür kalmıştı.

mizdeki ayırıcı nitelikler bakımından istatistiksel olarak çözümlendi. İlk denek, bir kadın hastaydı. Deney sırasında çok heyecanlanmıştı. Deney, yirmi Mars bakış açısı olduğunu, bunlardan en az onunun vurgulandığını, sıklığın 15.0 olduğunu kanıtladı. Ay bakış açılarının sayısı dokuzdu, sıklık 14.0 oldu. Mars'ın klasik anlamı, duygusallığı bu durumda eril güneş ile desteklendi. Genel sonuçlarımızla karşılaştırıldığında Mars bakış açılarının baskınlığı söz konusuydu. Bu da deneğin ruhsal durumu ile dolu dolu uyuşuyordu.

İkinci denek, kadın bir hastaydı. Onun başlıca sorunu kendini baskılayan eğilimleri kavrayıp kendini ortaya koymasıydı. Bu durumda, kişiliğin ayırıcı nitelikleri sayılan eksensel bakış açıları (YÜK. ALÇ.) 20.0 sıklıkla 12 kez; ay bakış açıları 18.0 kez ortaya çıktı.

Üçüncü denek şiddetli iç çatışmaları olan bir kadındı. Onun ana sorunu içindeki karşıtları birliğe dönüştürmek, uzlaştırmaktı. Ay bakış açıları 20.0 sıklıkla on dört kez ortaya çıktı, güneş bakış açıları 15,0 sıklıkla 12 kez ortaya çıktı. Karşıtların birliği olan klasik *coniunctio Solis et Lunae* açıkça vurgulanıyordu.

Bütün bu durumlar, evlilik ile ilgili yıldız fallarında, kurayla seçiminin, seçenlerden etkilendiğini kanıtladı. Bu etkilenme, hem İ Ching hem de öteki bilicilik süreçleriyle yaptığımız deneylerle uyuşur. Bütün bu sonuçlar olasılık sınırı içindedir. Dolayısıyla da rastlantıdan başka bir şey sayılamazlar. Ancak bunlardaki değişmeler her defasında pek şaşırtıcı biçimde öznenin pisikolojik durumu ile çakışır. Bu yüzden, konunun düşünülecek yanları bitmiş değil-

dir. Bu ruhsal durumun ayırıcı niteliği şudur: Onda içgörü ile karar, istence karşı çıkan bilinçdışının aşılmaz engeliyle yüz yüze kalır. Bilinçli usun güçlerinin bu göreli yenilgisi, yatıştırıcı bir arketip ile bir aradadır. İlk durumda bu arketipin Mars, açıkçası duygusal *maleficus* (büyü gibi kötü etkisi olan *Çev.*) olduğu görünür. İkinci durumda kişiliği güçlendiren dengeleyici eksen dizgesi olarak ortaya çıkar. Üçüncü durumda yüce karşıtlıkların *hieros gamos*'u ya da *coniunctio*'su olarak görünür.[8] Ruhsal olgu ile fiziksel olgu, (açıkçası öznenin sorunları ile yıldız falı seçimi) arka plandaki arketipin doğası ile örtüşür. Dolayısıyla da bunlar sinkronistik bir olguyu temsil eder gibidir.

Yüksek matematikte pek iyi değilim. Bundan ötürü bir profesyonelin yardımına dayanmak için Bazelli Profesör Markus Fierz'den, en yüksek sonuçların olasılığını hesaplamasını istedim. Büyük bir incelik gösterip isteğimi yerine getirdi. En yüksek sonuçların ilk ikisi için 1: 10.000; üçüncüsü için 1: 1300 olasılığa ulaştı. Hesaplamayı Poison dağılımını kullanarak yaptı. Daha sonra, hesabın sağlamasını yaparken bir yanlış buldu, bu yanlışın düzeltilmesi, en yüksek ilk iki değerin olasılığını 1:1500'e yükseltti.[9] Daha ile-

8 Simyadaki güneşle Ay'ın evlilikle ilişkisiyle karşılaştırın. *Psychology and Alchemy*, indeks, "sol and Luna"

9 Profesör Fierz bu tümceyi şöyle düzeltmek istiyor: "Daha sonra dikkatimi 3 bakış açısının ardışıklığının önemli olmadığına çekti. Altı olası ardışıklık olduğu için olasılığımızı altı ile çarpmamız zorunluydu, bu da 1:1500'ü veriyordu. Böyle bir şeyi hiç düşünmediğimi söyledim. Ardışıklığın, açıkçası 3 kavuşumun birbirini izleme biçiminin, bir önemi yoktur.

ri bir sınama, üç en yüksek düzeyin olasılığının sırasıyla 1:100, 1:10,000, 1: 50 olduğunu gösterdi.[10] Buradan şu açıklık kazanmaktadır: En iyi sonuçlarımız - ☽☐☼ ile ☽☐☽- uygulamada epeyce olanak dışıdır. Oysa kuramsal olarak öylesine olasıdırlar ki istatistiklerimizin doğrudan sonuçlarının şanstan başka bir şey olması için az sebep vardır. Örneğin istediğim telefon bağlantısını kurma olasılığım 1:1000 ise gerçekleşme şansı olmayan bir telefon konuşması için beklemek yerine, herhalde mektup yazmayı yeğlerim. Araştırmamız şunu göstermektedir: Evli çiftlerin çoğunda sıklık değerleri ortalamaya yaklaşır; ayrıca rastgele her eşleşme de buna benzer istatistiksel oranlar üretir. (Bilimsel açıdan, araştırmamızın sonuçları bazı yönlerden astroloji için yüreklendirici değildir. Çünkü görünüşte her şey şunu göstermektedir: Büyük sayılar söz konusu olduğunda, evli çiftler ile evli olmayan çiftlerin evlilik bakış açılarının sıklık değerleri arasındaki farklar ortadan kalkar. Dolayısıyla, bilimsel bakımdan, astrolojik örtüşmelerin yasaya uyan bir şey olduğunu kanıtlama umudu azdır. Astroloğun karşı çıkışını göğüslemek de öyle kolay değildir. Astrolog, kullandığım istatistik yönteminin evliliğin tümen tümen psikolojik, astrolojik yönünü doğru değerlendirmek için, çok keyfî, çok kaba olduğunu ileri sürecektir.

Dolayısıyla astrolojik istatistiğimizden geriye kalan en önemli şey şudur: 180 evlilikten oluşan ilk yıldız falı kümesi, ☽☐☼ için 18'lik en yüksek değer or-

10 Ek (b)ye bakınız. Bu bölüm Profesör Fierz'in sağladığı üç olasılık dizisini içerecek biçimde yeniden yazıldı.

taya koymuştur. 220 çiftten oluşan ikinci küme, ☽☐☽ için 24'lük en yüksek değer sergilemiştir. Bu iki bakış açısı, eski literatürde, çoktandır evliliğin ayırıcı özelliği olarak gösterilir. Dolayısıyla bu bakış açıları en eski geleneği temsil etmektedirler. 83 çiftlik üçüncü küme, ☽☐YÜK. için 8'lik en yüksek değeri üretti. Bu en yüksek değerlerin, söylediğimiz gibi, yaklaşık 1:1000, 1:10,000, 1:50 olasılığı vardır. Burada olanları bir örnek aracılığı ile yansıtmak isterim.

Üç kibrit kutusu alıyorsunuz, ilkine 1.000 kara karınca koyuyorsunuz, ikincisine 10.000, üçüncüsüne 50... Her birinde bir tane beyaz karınca olacak biçimde kutuları kapatıyorsunuz. Her kutuya bir delik deliyorsunuz. Delik bir kerede bir karıncanın geçebileceği ölçüde küçük oluyor. Bu üç kutudan dışarı çıkacak ilk karınca hep beyaz karınca oluyor.

Bunun gerçekten olma şansı son kertede olanak dışıdır. İlk iki durumda olasılık 1:1000 X 10.000 olur. Bu, böyle bir rastlantının ancak 10 milyonda bir kez beklenmesi gerektiği anlamına gelir. Bunun birinin başına gelmesi olasılık dışıdır. Gene de, benim istatistik araştırmamda astrolojik geleneğin vurguladığı üç kavuşum en olasılık dışı biçimde bir araya geldi.

Bununla birlikte, kesinlik uğruna, her defasında ortaya çıkanın *aynı* ak karınca olmadığı belirtilmeli. Bu demektir ki, her zaman bir ay kavuşumu olsa bile; her zaman kesin anlamlı "klasik" bir ay kavuşumu olsa bile, bunlar gene de farklı kavuşumlardır. Çünkü, ay her defasında farklı eşle ilişkilidir. Elbette bunlar yıldız falının üç ana birleşenidir. Açıkçası, bu birleşenler, ânı tanımlayan yükselen ya da burcun burç-

lar kuşağındaki yükselme kertesi; günü tanımlayan ay; doğum ayını tanımlayan güneştir. Dolayısıyla yalnızca iki kümeyi göz önüne alırsak, iki kutu için iki ak karınca kabul etmeliyiz. Bu düzeltme, kesişen ay kavuşumlarının olasılığını 1: 2.500,000'e yükseltir. Üçüncü kümeyi aldığımız da üç klasik ay kavuşumunun olasılığı 1: 62,500,000 olur. Kesişmenin pek olasılık dışı bir rastlantı olduğunu gösterdiği için, ilk oran, kendi başına bile anlamlıdır. Gelgelelim, üçüncü ay kavuşumu ile rastlaşma öylesine dikkat çekicidir ki astrolojinin yararına, bile bile bir düzenleme yapılmış gibi görünür. Bundan ötürü, deneyimizin sonucunun anlamlı bir olasılığı -salt şanstan fazla bir anlamı- olduğunu bulmak gerekseydi, astrolojinin savı en doyurucu biçimde kanıtlanmış olacaktı. Tersine, sonuçlar rastlantı beklentilerinin sınırları içinde olursa, astrolojinin savını desteklemezler. Olsa olsa astrolojik beklentiye verilecek ideal yanıtı ilineksel olarak *taklit ederler*. İstatistiğin bakış açısından, bu şanstan başka bir şey değildir. Gene de beklentiyi onaylar gibi göründüğü için *anlamlı*dır. Bu, benim sinkronistik görüngü dediğim şeyin ta kendisidir. İstatistik bakımından anlamlı bir açıklama, yalnızca düzenli ortaya çıkan olaylarla ilgilenir. Aksiyomatik olarak düşünülürse, bu tür bir durum açıklaması, kural dışı durumların tümünü dışlar. İstatistiğin açıklaması, doğal olayların ortalama bir resmini üretir. Bu, dünyayı olduğu gibi gösteren, *doğru* bir resim değildir. Gelin görün ki, kural dışı durumlar -benim sonuçlarım kuralın dışında kalır, hem de bu konuda en olasılık dışı durumlardır- kurala uyanlar ölçüsünde

önemlidir. Hatta kural dışı olmasa istatistiğin anlamı olmazdı. Her koşulda doğru olan bir kural yoktur. Çünkü, istatistiğin dünyası değil, gerçek bir dünyadır bu. İstatistik yöntem ancak ortalama yönleri gösterdiğinden, gerçekliğin yapay, ağırlıklı olarak kavramsal bir resmini üretir. Bu yüzden doğanın tam bir betimlemesi, açıklaması için bütünleyici bir ilkeye gerek duyarız.

İmdi, Rhine'nin deneylerini düşünürsek, özellikle de onların öznenin etkin ilgisine bağlı olduklarını[11] göz önüne alırsak, bizim durumumuzda ortaya çıkana sinkronistik bir görüngü gözüyle bakabiliriz. İstatistiksel materyal, hem uygulama hem de kuram bakımından olasılık dışı bir şans birleşiminin ortaya çıktığını gösteriyor. Söz konusu birleşim, çok çok dikkat çekici bir biçimde geleneksel astrolojinin beklentileriyle kesişir. Sonuçta böyle bir kesişmenin olması öyle olasılık dışı, öyle inanılmazdır ki, kimse bu konuda önceden bir şey demeğe kalkışamazdı. Doğrusu olumlu bir sonuç görüntüsü vermek için istatistik materyale hile karıştırılmış; materyal bu amaçla düzenlenmiş gibidir. Sinkronistik görüngünün zorunlu çoşkusal arketipik koşulları önceden vardı. Hem ben hem de çalışma arkadaşlarım deney sonucuna canlı bir ilgi gösteriyorduk. Ayrıca sinkronisite sorunu yıllardır dikkatimi çekiyordu. Gerçekten görünüşe göre, tarihte daha önce birçok kez ortaya çıkmış olabilecek -uzun astrolojik geleneği anımsadığımızda görünüşe

11 G. Schmiedler, "Rorschach Araştırmalarının gösterdiği biçimi ile DÖA'nın Kişilikle Bağlantıları" ile karşılaştırın. Yazar DÖA'nın olasılığını kabul edenlerin beklenenin üzerinde sonuçlar aldığını, onu yadsıyanların olumsuz sonuçlar aldığını gösterir.

göre sık sık da ortaya çıkan- bir sonuç elde ettik. Astrologlar (bir kaçı bunun dışında kalır) istatistiklerle daha fazla ilgilenselerdi, yorumlarının geçerliliğini bilimsel ruhla sorgulasalardı şunu çok önce bulacaklardı: Önermeleri güvenilmez bir temel üzerinde durmaktadır. Ama sanıyorum benim durumumdaki gibi onların durumunda da, astrologun tensel durumu ile tinsel durumu arasında gizli bir suç ortaklığı vardı. Bu örtüşme, başka hoş ya da tatsız bir rastlantı gibi yalın biçimde *vardır*. Bilimsel olarak bundan fazlasının kanıtlanabileceğinden kuşkuluyum.[12] Rastlantı insanı yanıltabilir. Ama kişi şu olgudan etkilenmemek için çok kalın derili olmalıdır: Geleneksel olarak tipik sayılan bakış açıları, elli olasılığın içinden üç kez en yüksek sıklıkta (tepe noktası) ortaya çıkmıştır.

Bu ürkütücü sonucu daha da etkileyici kılmak istercesine bilinçdışı aldanmanın kullanıldığını bulduk. İstatistiklerin ilk çözümlemesinde çok sayıda yanlış beni yoldan çıkarmıştı. Onları zaman içinde şansın yardımı ile buldum. Bu güçlüğü aştıktan sonra, bu kitabın İsviçre baskısında, karınca karşılaştırmasının bizim deneyimize ancak sırasıyla iki ya da üç karınca kabul edilmesi durumunda uyacağını söylemeyi unuttum. Bu sonuçlarımızın olasılık dışılığını önemli ölçüde azaltmaktadır. Ardından, Profesör Fierz olasılık hesaplarını denetlerken son dakikada çarpan 5'in

12 Benim istatistiğimin gösterdiği gibi, sayılar büyüdükçe sonuç bulanıklaşır. Dolayısıyla, daha çok materyal toplanmış olsaydı, bu materyal artık benzer sonuçları üretmeyecekti. Öyleyse, eşsizliği besbelli olan *lusus naturae* (doğanın oyunu) ile yetinmeliyiz. onun eşsiz olması hiçbir biçimde olguları etkilemez.

onu yanılttığını buldu. Sonuçlarımızın olasılık dışılığı gene azaldı. Yine de olası diye betimlenebilecek kerteye ulaşmadı. *Bütün yanlışlar, sonuçları astrolojinin işine gelecek bir biçimde abartmaya eğilimliydi.* Bu yanlışlar, olguların yapay ya da aldatıcı olduğu izlenimine katkı yaptı, hem de en kuşku uyandırıcı biçimde. Bu, ilgililer için öylesine alçaltıcıydı ki, belki de bu konuda susmayı yeğleyeceklerdi.

Gelin görün ki, böyle şeyler benim başıma çok gelmiştir. Sinkronistik görüngülerin bir yolunu bulup gözlemciyi olan bitenin içine çektiğini bilirim. Ara ara da onu bir suç ortağı durumuna düşürürler. Bu tehlike, bütün parapisikolojik deneylerin yapısında bulunur. DÖA çoşkusal bir etkene bağlıdır, denek de söz konusu durumun bir örneğidir. Dolayısıyla sonucun olabildiğince tam bir dökümünü vermeyi bilimsel bir ödev sayıyorum; yalnızca istatistik materyalinin değil, işin içindeki kişilerin ruhsal sürecinin de sinkronistik düzenlemeden nasıl etkilendiğini göstermek de bir ödev bence. Eskiden başıma gelenler yüzünden ayağımı denk alıp (İsviçre baskısındaki) temel hesaplamayı dört uzman kişiye bırakacak ölçüde dikkatliydim. Bunların içinde iki de matematikçi vardı. Gene de kendimi güvenlik duygusunun getirdiği uyuşukluğa çok çabuk kaptırdım.

Burada yapılan düzeltme hiçbir biçimde şu gerçeği değiştirmez: En yüksek sıklıklar üç klasik ay bakış açısı ile birliktedir.

Sonucun yapısının rastlantı olduğuna inanmakiçin, istatistiksel bir deney daha yaptım. Özgün, rastlantısal kronolojik düzen ile üç kümeden oluşan rast-

lantısal düzeni bozdum. İlk 150 evlilik ile son 150 evliliği karıştırdım. Son 150 evliliği ters sıra ile aldım, açıkçası ilk evliliği sonuncunun üstüne koydum; ikincisini sondan bir öncekinin üzerine koydum. Böyle devam ettim. Ardından 300 evlililiği yüzerli üç kümeye ayırdım. Sonuç aşağıdaki gibiydi.

	1. Küme	2. Küme	3. Küme
En yüksek	Bakış açısı yok % 11	☌☐♂ %11 ◑☐◑ %11	◑☐YÜK. % 12

300 evlilikten on beşinde, elli seçilmiş bakış açısından hiçbiri yoktu. Bu nedenle ilk kümenin sonucu eğlendiricidir. İkinci küme iki en yüksek değer verir, bunlardan ikincisi gene klasik kavuşumu temsil eder. Üçüncü küme ◑☐YÜK. için en yüksek değerleri verir. Biz bunu üçüncü "klasik" kavuşum olarak zaten tanıyoruz. Toplam sonuç, evliliklerin değişik, gelişigüzel bir düzenlemesinin, önceki toplamdan sapan ama klasik kavuşumların çıkmasını bütün bütün önlemeyen bir sonuç üretebileceğini gösterir.

•

Deneyimizin sonucu, bilicilik işlemleriyle yaptığımız deneylere uyar. İnsan bu yöntemlerin, onlara benzeyen öteki yönemlerin de, anlamlı denk gelişlerin ortaya çıkması için uygun koşullar yarattığı izlenimini edinir. Sinkronistik görüngülerin geçerliliğini kanıtlamanın güç, ara ara da olanaksız bir iş olduğu çok doğru. Rhine ruhsal bir durumun, ona karşılık gelen nesnel bir süreçle kesiştiğini kanıtladı. Hem de karşı çıkılamayacak bir materyal ile. Bu yüzden onun

başarısına büyük değer verilmeli. İstatistiksel yöntem, genelde, alışılmamış olguların hakkını vermeğe uygun değildir. Gene de Rhine'nin deneyleri istatistiklerin yıkıcı etkisine karşı ayakta kalmıştır. Bu yüzden sinkronistik görüngülere ilişkin her türlü değerlendirmede onların sonuçları dikkate alınmalıdır.

Sinkronisitenin sayısal belirlemesinde istatistik yöntemin eşitleyici, düzleyici etkisi vardır. Bunu göz önünde bulundurarak, Rhine'nin olumlu sonuçlar almayı nasıl başardığını sormalıyız. Deneylerini tek denekle ya da bir kaç denekle yapsaydı elde ettiği sonuçları alamayacağını ileri sürüyorum.[13] Rhine, deneylerde ilginin sürekli tazelenmesine, terazinin kefesine bilinçdışının ağır basmasını sağlayacak biçimde dokunan, ayırıcı niteliği *abaissement mental* olan bir duygu patlamasına gerek duydu. Zaman ile uzam ancak bu yolla, bir ölçüde göreceli duruma getirilebilir, böylece de nedensel süreç fırsatları azalır. Burada olan bir tür *creatio ex nihilo*'dur (yoktan yaratma): Nedensel olarak açıklanamayan bir yaratma eylemi. Bilicilik süreçleri etkililiklerini çoşkusallıkla aynı bağa borçludurlar: Bilinçdışı bir yetiye dokunarak ilgi, merak, beklenti, umut, korku uyandırır; bilinçdışının bununla örtüşen egemenliğine yol açarlar. Bilinçdışında etkili (numinöz) olan etkenler, arketiplerdir. Benim gözleyip çözümleme fırsatı bulduğum kendiliğinden sinkrolistik görüngülerin çoğunun, bir arketiple doğrudan bağı olduğu kolayca kanıtlanabilir. Bu, ortak bilinçdışının, gösterilemeyen psikoid bir

13 Bununla, özel yetenekleri olan bir özneyi değil, gelişigüzel seçilmiş bir deneği anlıyorum.

faktörüdür.[14] Ortak bilinçdışı belli bir yere yerleştirilemez; çünkü ilkece ya her bireyde tamdır ya da her yerde aynıdır. Bir bireyin ortak bilinçdışında olur gibi görünenin, öteki bireylerde ya da organizmalarda ya da şeylerde ya da durumlarda olup olmadığını hiçbir zaman kesinlikle söyleyemezsiniz. Örneğin Swedenborg'un usunda Stockholm'deki bir yangının görüsü ortaya çıktığında orada gerçek bir yangın vardı. Bu ikisi arasında kanıtlanabilir, hatta düşünülebilir bir bağlantı yoktu.[15] Bu durumda arketip bağlantısı olduğunu kanıtlamaya kalkışmak istemem. Yalnız Swedenborg'un yaşam öyküsünde onun pisişik durumunu epey aydınlatacak şeyler bulunduğunu göstermek isterim. Swedenborg'un bilinç eşiğinde, "salt bilgiye" girmesini sağlayan bir alçalma olduğunu kabul etmeliyiz. Bir anlamda, Stockholm'daki yangın onun içinde de yanıyordu. Görünüşe bakılırsa uzam ile zaman, bilinçdışı psişe açısından görelidir. Bu demektir ki, bilgi kendisini uzam-zaman kesintisizliğinde bulur. Bu kesintisizlikte uzam artık uzam değildir; zaman da zaman değildir. Dolayısıyla bilinçdışı, bilinç doğrultusunda bir gizil güç geliştirir ya da bu gücü korursa koşut olguların algılanması ya da "bilinmesi" olanaklı olur.

Benim astrolojik istatistiklerimin Rhine'nin araştırmasına göre büyük bir dezavantajı vardı. Deneyin tümünü yalnızca bir tek özne gerçekleştirmişti. Açıkçası deneyi kendi kendime yapmıştım. Değişik öznelerle deney yapmadım, tersine *benim* ilgimi çeken de-

14 "Psişenin doğası üzerine" paragraf 417 ile karşılaştırın.

15 Bakınız Kant'ın Ruh-görenin Düşleri.

değişik materyal ile deney yaptım. Dolayısıyla ben ilkin coşkulu ama sonradan DÖA deneyine alıştığı için yatışmış bir denek durumundaydım. Bu nedenle, deney sayısı arttıkça sonuçlar kötüleşiyordu. Burada deneylerin artması kümelerdeki materyalin serimlenmesine karşılık geliyordu. Bundan ötürü, daha büyük sayıların birikmesi başlangıçtaki "uygun" sonuçları bulanıklaştırdı yalnızca. Aynı biçimde, son deneyim şunu gösterdi: Özgün düzenin bozulup yıldız fallarının gelişigüzel kümelere ayrılması, farklı bir tablo üretmektedir. Bu da beklenebilecek bir şeydir. Ne ki, ortaya çıkan bu tablonun anlamı pek açık değildir.

Rhine'nin kuralları (tıptaki gibi) işin içinde büyük sayılar yoksa önerilir. Başlangıçta araştırmacının ilgisine, beklentisine şaşırtıcı biçimde uyan sinkronistik sonuçlar eşlik edebilir. Doğa yasalarının istatistiksel niteliğini pek bilmeyen kişiler bunları "tansık' diye yorumlar.[16]

Olaylardaki anlamlı denk geliş ya da "kesişen bağlantı" nedensel olarak açıklanamıyorsa -bu da olmayacak bir şey gibi görünmüyor- bağlayıcı ilke, koşut olayların anlamının eşit olmasında bulunmalıdır. Başka deyişle onların *tertium comparationis*'i *anlam*dır. Biz anlamı ruhsal bir süreç ya da içerik saymaya öyle alışığız ki, onun pisişenin dışında da olabileceği hiç kafamıza girmiyor. Ama psişe konusunda, en azından ona büyüsel bir güç yüklemeyecek

16 G. Spencer Brown'un ilginç düşünceleri ile karşılaştırın: De la recherce psychique considerée comme un test de la théorie des probabilités."

ölçüde çok şey biliyoruz. Dolayısıyla bir, aynı (aşkın) anlamın aynı anda hem insan psişesinde hem de dışarıdaki, bağımsız bir olayın düzenlemesinde belirebileceği varsayımını kabul edersek hem geleneksel bilimsel görüşle hem de bilgi felsefesi görüşleriyle çatışırız. Böyle bir varsayıma kulak vermek istiyorsak, doğa yasalarının yalnızca istatistiksel geçerliliği olduğunu; istatistik yöntemin olağandışı olguların tümünü ayıkladığını hiç unutmamalıyız. Burada büyük bir sorun var: Salt ruhsal bir ürün olmayan *nesnel* bir anlamın varlığını kanıtlayacak hiçbir bilimsel aracımız yok. Ancak, *büyüsel nedenselliğe* gerilemeyeceksek, ruha, görgül eylemin alanını epey aşan bir güç yüklemeyeceksek, bu tür varsayımları kabul etmek zorundayız. Bu durumda, nedenselliği bir yana bırakmak istemiyorsak, ya Stocholm'deki yangını Swedenborg'un bilinçdışının çıkardığını ya da bu nesnel olayın, usa sığmayan bir yolla, Swedenborg'un beyninde buna karşılık gelen imgeyi canlandırdığını kabul etmek zorunda kalırız. İki durumda da, daha önce tartışılan, yanıtlanamayan aktarma sorunu ile karşı karşıya geliriz. Hangi varsayımın daha anlamlı olduğuna karar vermek, elbette bütün bütün öznel kanı sorunudur. Büyüsel nedensellik ile aşkın anlam arasında seçim yapmamıza gelenek de yardım etmez. Çünkü ilkel düşünüş günümüze dek, sinkronisiteyi hep büyüsel bir nedensellik diye açıklamıştır. Öte yandan, felsefe, on sekizinci yüzyıla değin, doğal olaylarla gizli bir örtüşme ya da anlamlı bir bağlantıyı kabul etmiştir. Ben ikinci varsayımı yeğliyorum. Çünkü anlamlı bağlantı varsayımı, gizli örtüşme var-

sayımı gibi, deneysel nedensellik kavramı ile çatışmaz. Ayrıca *sui generis* bir ilke de sayılabilir. Anlamlı bağlantı varsayımı, doğa açıklamasının ilkelerine ilişkin şimdiye kadarki anlayışımızı düzeltmemizi gerektirmez. Gene de en azından onlara ekleme yapmayı gerektirir. Bu eklemeyi ancak en inandırıcı gerekçeler haklı kılabilir. Daha önceki değinilerimde iyice düşünülmesi gereken bir kanıt ortaya koyduğuma inanıyorum. Psikolojisi, uzun erimde bu tür deneyleri küçük görmeğe dayanamaz. Bunlar, felsefi sonuçlarından tümden ayrı olarak, bilinçdışının anlaşılması bakımından çok çok önemlidir.

2. BÖLÜME EK

Aşağıdaki notlar, Profesör Fierz'in matematik savına dayanarak, Editörler tarafından bir araya getirildi. Fierz incelik gösterip bunların bir özetini sağladı. Bunlar Fierz'in konu üzerine son düşüncelerini temsil ediyor. Bu veriler matematiğe ya da istatistiğe özel bir ilgi gösteren, metindeki sonuçlara nasıl varıldığını bilmek isteyen okurların kullanımına sunulmaktadır.

Profesör Jung'un kavuşum ile karşıtlık hesaplamalarında 8° yörünge temel alındığında şu sonuç çıkar, iki gök cismi arasındaki kavuşum diye adlandırılan belli bir ilişki (örneğin güneş☌ay) bakımından, iki gökcisminden birinin 16°lik bir yay içinde olması gerekmektedir. (Tek kaygı, dağılımın niteliğini sınamak olduğundan kolaylık olsun diye 15°lik bir yay alındı.)

İmdi 360°lik bir dairenin bütün konumlarının olasılığı denktir. Dolayısıyla bir gök cisminin 15°lik bir yay üzerinde bulunma olasılığı a olur.

$$a = \frac{15}{360} = \frac{1}{24} \qquad (1)$$

Bu a olasılığı bütün bakış açıları için geçerlidir.

Onun evli bir çiftte ortaya çıkma olasılığı a ise *n*, N evli çiftte ortaya çıkacak özel bakış açılarının sayısı olsun.

İki terimli dağılımı uygulayarak aşağıdaki denklemi elde ederiz:

$$W_n = \frac{N!}{n!(N-n)!} a^n (1-a)^{N-n} \qquad (2)$$

W_n sayısal değerlendirme elde etmek için (2) yalınlaştırılabilir. Bu sonuç hatalıdır, ama önemli bir hata değildir bu. (2) yerine Poisson dağılımı koyarak bu yalınlaştırmaya ulaşılabilir.

$$P_n = \frac{1}{n!} x^{n.\,e\text{-}x} \qquad (3)$$

x, sonlu, a, 1'e göre çok küçük sayılırsa bu yaklaşım geçerlidir.

Bu noktalar temelinde aşağıdaki sayısal sonuçlara ulaşılabilir.

(a) Aynı anda ◑◙☼, ◑◙◑, ◑◙YÜK çıkma olasılığı aşağıdaki gibidir.

$a3 = (1/24)^3 \sim 1/10.000$

Üç kümedeki en yüksek sonuçların P olasılığı şöyledir.

1. 180 evli çiftte 18 bakış açısı p= 1:1,000
2. 220 evli çiftte 24 bakış açısı, P= 1: 10,000
3. 83 evli çiftte 8 bakış açısı, P= 1: 50.

3 EŞZAMANLILIK DÜŞÜNCESİNİN ÖNCÜLERİ

Nedensellik ilkesi, neden ile sonuç arasındaki bağın zorunlu olduğunu ileri sürer. Sinkronisite ilkesi, anlamlı bir rastlantının öğelerinin hem *aynı anda olma* hem de *anlam* aracılığı ile bağlandığını ileri sürer. Dolayısıyla DÖA deneyleri ile çok sayıda başka gözlemin temellendirilmiş olgular olduğunu kabul edersek, neden ile sonuç arasındaki bağın yanı sıra, doğada kendini olguların düzenlenmesinde dışa vuran, bize anlam olarak görünen başka bir etken daha vardır. Anlam, antropomorfik bir yorum olsa bile, sinkronisitenin vazgeçilmez bir ölçütüdür. Bize anlam olarak görünen bu etkenin kendinde ne olabileceğini bilme olanağımız yok. Bununla birlikte, bir varsayım olarak, bu bilgi ilk bakışta görülebileceği ölçüde olanaksız değildir. Batının usçu tutumunun biricik tutum olmadığını; her şeyi kuşatmadığını; birçok biçiminde bir ön yargı olduğunu; belki de düzeltilmesi gereken ansal bir eğilim olduğunu anımsamamız gerekir. Çinlilerin çok çok eski kültürü bu bakımdan bizden değişik düşünüyordu. En azından felsefeyle ilgili olduğu kadarıyla, bizim uygarlığımızda Çinlilere benzer bir şey bulmak istersek Herakleitos'a dek dönmemiz gerekir. Çinlilerin tutumu ile bizimki arasında, yalnızca astroloji, simya, bilicilik süreçlerinde ilkece bir fark görmüyoruz. Simyanın hem Doğu'da hem de Batı'da koşut çizgilerde gelişmesinin, iki alanda da az çok özdeş süreçlerle aynı amaçların

peşinde koşulmasının nedeni bu olabilir.[1]

Çin felsefesinde en eski, en odakta duran düşüncelerden biri, Tao düşüncesidir. Cizvitler Tao'yu "Tanrı" diye çevirdiler. Ama bu yalnızca batılı düşünme yolu için doğrudur. "Kayra" gibi başka çeviriler, durumu kurtarmaya yönelik karşılıklardır. Richard Wilhelm, onu, parlak biçimde, "anlam" diye yorumlar.[2] Tao kavramı Çin'in bütün felsefî düşüncesini kaplar. Bizde bu üstün yeri nedensellik tutar. Gelin görün ki, nedensellik, son iki yüz yıl içinde önem kazandı. Bu bir yandan istatistik yöntemin düzleyici etkisi, öte yanda doğa bilimlerinin koşutsuz başarısı sayesinde oldu. Doğa bilimin bu gelişimi metafizik dünya görüşünü gözden düşürdü.

Lao-tzu ünlü Tao Teh Ching'de[3] Tao'nun aşağıdaki betimlemesini verir.

Biçimsiz ama tam bir şey var
O yerden, gökten önce de vardı.
Ne dingin, ne boş!
Hiçbir şeye bağlı değil, değişmiyor,
her şeyi kaplıyor, gevşemiyor.
Göğün altındaki her şeyin anası olduğu düşünülebilir onun.

---

1 karşılaştırın Psikoloji ile Simya, par. 453 ile "Spirit Mercurius" par. 273. Aynı zamanda Wei Po-yang'da chen-yen öğretisi (["Phil. Tree" Par. 432, ile *Mysterium*, par. 490.,711n) ile Chuang Tzu.

2 Jung, "*Altın Çiçeğin Gizi Üzerine Yorumlar*" par. 28. ile Wilhelm'in *Chinesische Lebensweisheit*.

3 Alıntılar Arthur Waley'in The Way and Its Power adlı çevirisinden yapılmıştır, ara sıra Wilhelm'in çevirisine uydurmak için hafifçe değiştirilmiştir.

Adını bilmesem de
ona "Anlam" diyorum
Bir ad verecek olsaydım, ona "Ulu" derdim.
(Bölüm XXV.)

Tao "bir giysi gibi on bin şeyi örter ama onların beyi olmak istemez" (Bl.XXXIV). Lao-tzu onu "Yokluk"[4]. Wilhelm'e göre, Lao-tzu, bununla "gerçeklik dünyasının karşıtını" anlatmak ister. Lao-tzu taonun doğasını aşağıdaki gibi betimler:

Otuz poyrayı bir araya getirir, tekerlek deriz ona
Ama tekerleğin yararının dayandığı yerde yokluk vardır.
Çanak yapmak için kili çevirirız
Ama çanağın yararının dayandığı yerde yokluk vardır.
Ev yapmak için kapılar, pencereler açarız:
Ama evin yararının dayandığı yerlerde yokluk vardır.
Dolayısıyla olandan yararlandığımız yerde, olmayanın yararını saptamamız gerekiyor. (Bl. X1)

"Yokluk" besbelli "anlam" ya da "amaç"tır. Yokluk denmesinin nedeni, onun duyular dünyasında görünmemesidir. O, bu dünyanın örgütleyicisidir yalnızca.[5] Lao-tzu şöyle der:

4 Tao koşulludur, Andreas Speiser "saf yokluk" diye tanımlar (*"Über die Freiheit"*)

5 Wilhelm, *Chinesische Lebensweisheit*, s. 15: "Anlam (Tao) ile gerçeklik arasındaki ilişki, neden sonuç kategorisi ile kavranamaz."

Göz baksa da bir an bile göremez
Bunun için ona ele geçmez denir.
Kulak dinlese bile onu işitemez,
Bunun için ona seyreltilmiş denir.
Eller ona dokunur ama tutamaz
Bunun için bölünemeyecek ölçüde küçük denir...
Bunlara biçimsiz biçimler,
Kalıpsız kalıplar
Bulanık örnekler denir.
Onlara doğru git, önlerini göremezsin;
Arkalarından git, gerilerini göremezsin. (Bl. XIV.)

Wilhelm, Taoyu "Görünüşler dünyasının en ucundaki sınır kavram" diye tanımlar. Onun içinde, karşıtlar "ayrımsızlık içinde ortadan kaldırılır". Ama bu karşıtlar gizil güç olarak varlıklarını devam ettirir. Wilhelm, "Bu tohumlar" diye sürdürür, "ilkin *görünür* olana, açıkçası, bir imge yapısında olana; ikincisi *işitilebilir* olana, açıkçası sözlerin yapısında olan bir şeye; üçüncüsü *uzamda yer kaplamaya*, açıkçası biçimli bir şeye karşılık gelirler. Ne ki, bu üçü, açıkça ayırt edilmiş, tanımlanabilir şeyler değildir. Onlar uzam-dışı, zaman-dışı birliktir, bu birliğin ne önü, ne ardı, ne üstü ne de altı vardır." Tao Te Ching'in dediği gibi.

Karşılaştırılmaz, ele avuca gelmez
ama bütün biçimlerde uyuklar
Karşılaştırılmaz, ele avuca gelmez
gene de bütün nesneler içindedir onun.
Gölgelidir o, loştur. (Bl. XXI)

Wilhelm gerçekliğin kavramsal olarak bilinebileceğini düşünür. Çine özgü görüşünde, her şeyde uyuklayan bir "ussallık"[6] olduğu kanısındadır. Anlamlı denk gelişin altında şu temel düşünce yatar: Aynı anlam iki yanda da olduğu için anlamlı denk geliş olanaklıdır. Anlamın hüküm sürdüğü yerde, düzen ortaya çıkar.

Tao bengidir ama adsızdır;
Oyulmamış blok önemsiz görünse de
göğün altındaki her şeyden daha büyüktür.
Krallar, beyler kendilerinde ona sahip olsalar
on bin yaratık bağlılıklarını sunmak için onlara gelirdi
Tatlı çiğ göndermek için
Yer ile gök el ele verirdi.
Yasa ya da zorlama yoksa insanlar uyumda yerleşir.

(Bl. XXXII.)

Tao hiç yapmaz
Gene de onunla her şey yapılır. (Bl. XXXVII.)

Göğün ağı geniştir
ağın gözleri kalındır, gene de hiçbir şey kayıp gitmez (Bl. LXXIII.)

Chuang tzu (Platon'un bir çağdaşı) Tao'nun dayandığı psikolojik öncülleri söyler: Ego ile ego olma-

6 *Chinesische Lebensweisheit.* s. 19

yanın artık karşıt olmadığı durum, Tao'nun üzerinde döndüğü değişmez noktadır."[7] "Gözlerin yalnızca varoluşun küçük bölümlerine takılıp kalırsa Tao belirsizleşir"[8] Chuang Tzu "Temelde sınırlamalar yaşamın anlamına dayandırılamaz. Özünde sözcüklerin değişmez anlamları yoktur. Ayrılıklar, şeylere öznel bakıştan doğar yalnızca."[9] derken çağımızın bilimsel dünya görüşünü eleştirir gibidir. Chuang Tzu "Eskinin bilgeleri, başlangıç olarak şeylerin varolmadığı bir durumu seçtiler. Bu, ötesine geçemeyeceğin en uç sınırdır. İkinci varsayım, şeylerin var olduğu ama ayrılmadığı durumdur. Sonraki, şeylerin bir anlamda ayrıldığı ama doğrulama ile yanlışlamanın başlamadığı durumdu. Doğrulama ile yanlışlama başladığında Tao soldu. Tao solduktan sonra tek yanlı bağlılıklar geldi." der[10]. "Dışarıdan duyulan kulaktan öteye gitmemeli; anlama yetisi ayrı bir varoluşa yol açmaya çalışmamalı, böylece ruh boş olabilir bütün dünyayı soğurabilir. Bu boşluğu dolduran Tao'dur." "Kavrayışın varsa" der Chuang tzu, "şeylerin yüreğine girmek için iç gözünü, iç kulağını kullanırsın; anlama yetisinin bilgisine gerek kalmaz"[11].

Bu Taocu görüş, Çin düşüncesinde yaygındır. Bu düşünce, olanaklı olduğunca, *bütün bakımından düşünme*dir. Çin psikolojisi üzerine güvenilir bir yet-

---

7 *Das wahre Buch vom südlichen Blütenland*, çev. R. Wilhelm, II, 3.

8 Agy. I.3

9 Agy. II.7

10 Chuang Tzu'nun Kitabı, H.A. Giles, Biblos Yayınları

11 IV, 1. Bu sözler bilinçdışının saltık bilgisine işaret eder, makrokozmik olayların mikrokozmozda bulunduğunu anlatmak ister

ke olan Marcel Granet[12] de bu noktayı ortaya koyar. Bu özellik, bir Çinli ile sıradan bir konuşmada bile görülebilir: Bizim için bazı ayrıntılar konusunda dümdüz, kesin gibi görünen bir soru, Çinli düşünürde beklenmedik ölçüde ayrıntılı bir yanıta yol açar. Sanki insan ona bir çimen yaprağını sormuş, yanıt olarak, bütün çayırı almış gibi olur. Bizim için ayrıntılar kendi başına önemlidir. Oysa Doğulu us için, ayrıntılar toplamın resmini bütünlerler her zaman. İlkellerde ya da bizim Orta çağımızın bilim öncesi psikolojindeki (şimdi bile epey canlıdır) gibi, bu bütünlükte birbirine olsa olsa "rastgele", gelişigüzel bağlanmış gibi görünen şeyler içerilir. Bu rastlantının anlamlılığı bütünüyle keyfi görünür. Orta çağın *correspondentia*[13] kavramının ortaya çıktığı yer de burasıdır. Kavram Ortaçağın doğa filozofları tarafından ortaya atıldı. Özellikle de klasik *her şeyin etkileşimi* (sympathy)[14] düşüncesi ile öne çıktı. Hippokrates şunları söyler: Bir tek ortak akış, bir tek ortak soluma vardır, her şey etkileşim içindedir. Bütün organizma, onun her bir parçası, aynı amaç için bağlantılı çalışır... Ulu ilke en uç bölümlere uzanır. Her şey uç bölümlerden ulu ilkeye, hem var hem yok olan bir doğaya geri

12 *La Pense chinoise*; aynı zamanda Lily Abagg, *The Mind of East Asia*. İkinci kitap Çindeki sinkronistik anlayışın yetkin bir açıklamasını verir.

13 Profesör W. Pauli Niels Bohr'un "örtüşmeyi", süreksizlik (parçacık) ile sürekliliğin (dalga) ortasını temsil eden aracı terim olarak kullandığı konusunda nazikçe dikkatimi çekti). Özgün biçimde (1913-1918) onu "örtüşme ilkesi" diye adlandırdı ama sonradan (1927) "örtüşme savı" diye dile getirdi.

14 "συμπαθεια των ολων"

döner...[15]

Evrensel ilke en küçük parçada bile bulunur. Dolayısıyla bütünle örtüşür. Bu bağlamda Philo'da (İ.Ö. 25, İS 42) ilginç bir düşünce vardır.

Tanrı, yaradılan şeylerin başlangıcı ile sonunu sevgi dolu, yakın bir dostluk içinde birleştirme kaygısıyla, göğü başlangıç, insanı son yaptı. Biri çürüyüp bozulmayan duyu nesnelerinin en yetkini; öteki gerçekte minyatür bir evren olarak, çürüyüp bozulabilen şeylerin en soylusu. O, kendisinde, kutsal imgeler gibi doğanın bağışlarını taşır, bunlar takım yıldızlarla örtüşürler... Çürüyüp bozulabilir olan ile çürüyüp bozulamaz olan, doğaları gereği, birbirine karşıt olduğundan, Tanrı başlangıç ile sonu her tür için en iyisi olacak biçimde bağışladı; Göğe (dediğim gibi) başlangıcı, insana sonu verdi.[16]

Burada büyük ilke[17], mikrokozmoz olan küçük evrene aşılanmıştır. O yıldızımsı bir doğa sergiler, böylece de Yaradılışın en küçük parçası, en son yapıtı olarak bütünü içerir.

Theophrastus'a (İÖ 371-288) göre, duyuüstü ile duyusal olan, bir topluluk bağı ile birleştirilir. Bu bağ matematik olamaz dolayısıyla Tanrı olmalıdır.[18] Ben-

15 De alimento, Hippokratesin olduğu düşünülen bir inceleme. John Precope tarafından *Diet and Hygiene* olarak çevrilmiştir, s. 1747, azıcık değiştirilmiştir) "Συρροια μια,συμπνοια μια, παντα συμπαθεα κατα μεν ουλομελιην Παωτα κατα μερος δε τα εν εκαστω μερει μερεα προς το επγον. . . αρκη ες εσχατου μεπεσ εισ αρχην μεγαλην αφΐκνεεται, μια φυσις ειωαι και μη ειωαι.

16. *De opificio mundi*, 82 (Çevirenler F. H Colsoon ile G. H. Whitaker, I s. 67)

17 "αρχε μεγαλε"

18 Eduard Zeller, *Die Philosophie der Griechen* II, Böl. ii, s. 654

zer biçimde, Platinus'ta bir tek Dünya Ruhu'ndan doğan tek tek ruhlar, birbirlerine sempati ya da antipati ile bağlıdır. Bu bakımdan uzaklığın önemi yoktur.[19] Benzer görüşler Pico Della Mirandola'da da bulunabilir:

> İlkin şeylerde, her şeyin kendisi ile bir olmasını, kendi kendisinden oluşmasını, kendisi ile tutarlı olmasını sağlayan birlik vardır. İkincisi, yaratıkların ötekilerle birleştirildiği, dünyanın bütün parçalarının bir dünya oluşturduğu birlik vardır. Üçüncü, en önemli (birlik) ile, ordunun kumandanı ile bir olması gibi bütün acun Yaratıcı ile bir olur.[20]

Pico, bu üç katlı birlikten, Üçleme gibi üç yönü olan, yalın bir birliği anlar. "Üçlü niteliği ile ayırt edilen, ama gene de birliğin yalınlığından çıkmayan bir birlik"[21]. Onun için dünya bir varlıktır, görünür bir tanrıdır. Onda her şey, daha en başta, yaşayan bir organizmanın parçaları gibi, doğal biçimde düzenlenmiştir. Dünya, Tanrı'nın *corpus mysticum*'u olarak görülür, tıpkı Klisenin İsa'nın *corpus mysticum*'u olduğu gibi ya da tam disiplinli bir ordunun, kumandanın elindeki kılıç diye adlandırılabileceği gibi. Her

19. Enneads, IV, 3, 8, 4.32 (A. C H. Drews, *Plotin und der Untergang der antiken Weltaschauung*, s. 179

20 *Heptaplus, VI, prooem, in Opera omnia*, s. 40. ("Est enim primum ea in rebus unitas, qua unumquodque sibi est unum sibique constat atque cohaeret. Est ea secundo, per quam altera alteri cretura unitur, et per quam demum omnes mundi partes unus sunt mundus. Tertia atque omnium principalissima est, qua totum universum cum suo opice quasi exercitus cum suo duce est unum.")

21 "unitas ita ternario distincta , ut ab unitatis simplicitate non discetat."

şeyin tanrının isteğine göre düzenlendiği görüşü nedenselliğe pek az yer bırakan görüşlerden biridir. Diri bir gövdede değişik parçalar uyum içinde çalışır, birbirlerine anlamlı bir biçimde ayarlanmışlardır. Dünyadaki olaylar da böyle, içkin bir nedensellikten türetilemeyecek anlamlı bir ilişki içindedir. Bunun nedeni, iki durumda da parçaların davranışlarının, onlar üzerinde bir düzenleyici olan merkezi bir denetime bağlı olmasıdır.

De Hominis dignitate adlı incelemesinde Pico şöyle der: "Baba, insanoğlu doğduğu zaman, ona, özgün yaşamın bütün çekirdeklerini, her türün tohumlarını ekti."[22] Nasıl Tanrı dünyanın "koşaçı"* ise, yaratılmış dünya içinde de insan bir "koşaç"tır. "İnsanı kendi imgemize göre yapalım. O dördüncü dünya değildir, yeni bir doğa türünden bir şey de değildir. Tersine o üç dünyanın (göksel ötesi, göksel, ay altı) eriyip kaynaşmasıdır, onların bir bireşimidir."[23] Gövde ile tin içinde insan "dünyanın küçük tanrısıdır", mikrokozmozdur.[24] Dolayısıyla, Tanrı gibi insan da çevresinde dönen her şeyin merkezidir.[25] Çağcıl usa bütün bütün yabancı olan bu düşünce, in-

22 *Opera Omnia*, s. 315 ("Nascenti Homini omnifaria semina et origenae vitae germina indidit fater.)" * (İngilizcedeki, "be", almancadaki "sein" gibi, hint avrupa dillerinde özne ile tümleci birleştiren fiil. (çev.)

23 Heptaplus, V, vi, in ibid., s. 28. ("Faciamus hominem ad imaginem nostram, qui non tam quartus est mndus, quasi nova aliqua natura, quam trium (Mundus supercoelestis. coelestis, sublunaris) compleksus et colligato."

24 "Tanrı... insanı, kendi imgesine, biçimlerin benzerliğine uygun olarak, [dünyanın] merkezine koydu. [Deus... hominem in medio [mundi] statuit ad imaginem suam et similitudinem formarum.")

sanın dünya resminde, daha birkaç kuşak öncesine dek hüküm sürüyordu. Sonra doğa bilim, insanın doğaya bağımlı olduğunu, onun nedenlere aşırı bağımlı olduğunu kanıtladı. Olgular ile anlam arasındaki karşılıklı ilişki düşüncesi (artık yalnızca insana yükleniyor) öylesine uzak, öyle ücra köşelere sürülmüştür ki anlama yetisi onun izini büsbütün yitirmiştir. Schopenhauer'in bir ölçüde gecikmeyle anımsadığı bu düşünce, Leibniz'in bilimsel açıklamasının başlıca öğelerinden birini oluşturuyordu.

İnsan bu mikrokozmik doğası aracılığı ile göğün ya da makrokozmozun oğludur. Mitraik bir kuttören kitabında, din üyeliğine alınan kişi, "Seninle gezen bir yıdızım ben." der.[26] Simyada mikrokozmoz, *rotundum* ile aynı öneme sahiptir. *Rotundum,* Panopolisli Zosimos'un çağına dek gözde bir simgedir, Monad diye de bilinir.

İç insan ile dış insanın birlikte bir bütün oluşturduğu düşüncesi, Hippokrates'in ουλομελιη'si, "yüce ilke"nin bölünmez biçimde bulunduğu mikrokozmoz ya da en küçük parça, Agrippa von Nettesheim'in düşüncesinin de ayırıcı niteliğidir. O şunları söyler:[27]

---

25 Pico'nun öğretisi, Ortaçağın örtüşme kuramının tipik bir örneğidir.

26 Albrecht Dieterich, *Eine Mithrasliturgie,* s. 9.

27 Bütün Platoncular şu konuda uyum içindedir. Nasıl arketip dünyasında her şey bütünün içindeyse; gövdenin dünyasında da her şey bütünün içindedir. Ama her biri alıcı doğasına göre farklı biçimde. Bu nedende Elementler yalnızca aşağı cisimlerde değil, Göklerde, Yıldızlarda, Cinlerde, Meleklerde son olarak da Tanrı'da, yapıcıda, her şeyin arketipinde de vardır. 27 [27 Henricus Cornelius Agrippa von Netesheim, De occulta philosophia Libri tres, I, vii, s. 12. Three Books of Occult Philosophy olarak Çe-

Eskiler "Her şey tanrılarla dolu."[28] demiştir. Bu tanrılar, "şeylere yayılan tanrısal güçlerdir."[29] Zerdüşt onlara "tanrısal çekimler"[30] dedi, Synesius ise, "simgesel baştan çıkarıcılar"...[31]. diye adlandırdı. Bu son yorum, çağcıl psikolojideki arketipik yansıtmaya gerçekten çok yaklaşır. Bununla birlikte, Synesius'un çağından günümüze gelesiye, epistemolojik eleştiri diye bir şey yoktu. Epistemolojik eleştirinin en yeni biçimi, açıkçası psikolojik eleştiri hiçten yoktu. Agrippa, Platoncu görüşü paylaşır, buna göre, "Alçak şeylerde, daha büyük ölçekte yüksek şeylerle bağdaşmalarını sağlayan belli bir yeti" vardır. Bunun sonucunda, hayvanlar, "tanrısal cisimlere" (yani yıldızlar) bağlanmıştır, onları etkilerler.[32] Agrippa burada Virgil'den alıntı yapmaktadır: "Ben, kendi payıma, onlara [ekin kargalarına] tanrısal bir tin ihsan edildiğine

---

viren "J.F." (1651 baskısı) s. 20. Whitehead'ın editörlüğünde yeniden yayınlanmış olarak s 55 (J.F.'nin çevirisinden yapılan alıntılar hafifçe değiştirilmiştir) - "Est Platonicorum omnia unanimis sententia quemadodum in archetypo mundo omnia sunt in omnibus, ita etiam i hoc corporeo mundo, omnia in omnibus esse, modis tamen diversis, pro natura videlicet suscipientum0 sic et elementa non solum sunt in istis inferioribus, sed in coelis, in stelis, in daenibus, in angelis, in ipso denique omnium opifice et arketypo"

28 "Omno plena diis esse"

29 "virtues divinae in rebus diffusae."

30 "divinae illices"

31 "symbolicae illecebrae." (J. F. özgün baskı., s. 32; Whitehead baskısı, s. 69.Agrippa burada Marsilio Ficino'nun çevirisine [*Auctores Platonici*, II) dayanmaktadır. Synesus'da (Opuscula, ed. Nicolaus Terzaghi, s. 148) Peri enupvion III B'da Qelgein'den, "heyecanlandırmak, büyülemek, cezbetmekten gelen το Θελγομενον vardır."

32 *De occulta Philosophia*, I, iv,s. 69. (J.F. Baskısı s117; Whitehead baskısı s. 169.) benzer biçimde Paracelsus'ta.

ya da şeyler konusunda, kehanetten daha da yüce bir önbilgi bağışlandığına inanmam"[33]

Öyleyse Agrippa canlı organizmalarda doğuştan bir "bilgi" ya da "algı" olduğunu kabul etmektedir. Bu düşünce günümüzde Hans Driesch'de yinelenir. Hoşumuza gitsin gitmesin, biyolojideki ereksel süreçleri ciddi ciddi düşünmeye, bilinçdışının dengeleyici işlevini araştırmaya başlar başlamaz sıkıntıya düşeriz. Hele Sinkronisite görüngüsünü açıklamaya çalışırken düştüğümüz durumdan söz etmeğe bile gerek yok. İstediğimiz gibi eğip büktüğümüz, biçimlediğimiz son nedenler, *bir tür önbilgi varsayar.* Bu, egoya bağlanabilen bir bilgi değildir kesinlikle. Dolayısıyla, biz onu bilinçli bir bilgi diye bilsek de o bilinçli bir bilgi değildir. Tersine, kendi başına varolan, "bilinçdışı" bir bilgidir. Ben bu bilgiyi "saltık bilgi" diye adlandırmayı yeğlerim. O, bir biliş değildir, Leibniz'in yetkin biçimde adlandırdığı gibi, imgelerden, öznesiz "*Simulacra*"dan (Çev. benzerlik, biçim, beti, portre, küçük heykel, hayalet, hayal, (yazı) simge; (mec. suret, gölge) oluşan -ya da daha dikkatli konuşursak oluşur gibi görünen- bir "anlama"dır. Var oldukları kabul edilen bu imgeler, benim arketiplerimin aynısıdır belki de. Kendiliğinden düşlem ürünlerinde bu imgelerin biçimsel etkenler olduğu kanıtlanabilir. Çağcıl dilde söylendiğinde, "bütün yaradılışın imgelerini" içeren mikrokozmoz, ortak bilinçdışı olabilir[34]. Agrippa simyacılarla paylaştığı, ***spiritus mundi***,

33 Haud equidem credo,quia sit divinius illis/ Ingenius aut rerum fatoprudentia maior."- İdiller, I. 415

34. Karşılaştır "Psyche'nin Doğası Üzerine"

ligamentum animae et corporis, quinta essentia[35] sözleriyle belki de bizim bilinçdışı dediğimiz şeyi anlatmak ister. "Her şeyin içine giren" ya da her şeyi biçimleyen tin, Dünyanın Ruhu'dur: Dolayısıyla dünyanın ruhu kesin olan tek şeydir, her şeyi doldurur, her şeyi bağışlar, her şeyi birbirine bağlayıp örer. O dünyanın çerçevesini kuruyor olabilir..."[36] Dolayısıyla, bu tinin daha güçlü olduğu şeylerde "benzerlerini ortaya çıkarma"[37] eğilimi vardır. Başka deyişle, bu tinde, özellikle güçlü olduğu şeylerde, örtüşmeler ya da anlamlı denk gelişler üretme eğilimi bulunur.[38] Agrippa 1 den 12'ye dek sayılara dayalı olarak bu örtüşmelerin uzun bir listesini verir.[39] Örtüşmelerin benzer ama daha simyasal bir tablosu Aegidius de Va-

---

35 Agrippa (Op. I,xiv, s. 29; J. F. baskısı, s 33; V.'hitehead baskısı s. 70) bundan şöyle söz eder "Biz bunu *quintessence* diye adlandırıyoruz: Çünkü dört öğeden biri değildir, onların yanı sıra, onların üzerinde belli, beşinci bir şeydir." ("Quoddam quintum super illa lelemental aut praeter illa subsistents."

36 Agy. "... potentius perfectiusque agunt, tum etiam promtius generant sibi simile."

37 II. IVvii, s. 203 (J. F. baskısı , s. 33) "Est itaque anima mundi, vita quaedam unuca omnia replens, omnia perfundens, omnia colligens et connectens, ut unamreddat totius mundi machinam..."

38. Zoolog A. C. Hardy benzer bir sonuca ulaşır: Bir türün üyelerinin davranış kalıplarının biçimlenmesinde telepati -kuşkusuz bilinçdışı- gibi bir şeyin etken olduğu bulunsa, evrim konusundaki düşüncemiz değişebilirdi. Bir ırkın bireylerine dağılan onları bağlayan, böyle belli bir öbeğe özgü bilinçdışı bir davranış planı olsaydı, kendimizi, Samuel Butter'in bilinçaltı ırksal bellek idealarına benzer bir şeye dönmüş bulurduk- ama bireysel temelde değil grup temelinde". Duyu Ötesi Algının Bilimsel Kanıtı". *Discovery*'de, X , 3288, Soal'dan alıntı.

39 ag. Op. , II, iv-xiv.

dis'in incelemesinde bulunabilir.[40] Simgelerin tarihi açısından özellikle önemli olduğu için, bunlardan yalnızca *scala unitatis*'i anacağım: "Yod [tetragrammatondaki, tanrı adının ilk harfi] -anima mundi [dünyanın canı]- sol [güneş]- lapis philosophorum [felsefe taşı] -cor [yürek]- Lucifer [İblis].[41] Ben bunun bir arketipler sıradüzeni kurma girişimi olduğunu; bilinçdışında bu tür eğilimlerin varlığının kanıtlanabileceğini söylemekle yetineceğim.[42]

Agrippa, Theophrastus Paracelsus'un yaşlı bir çağdaşıydı, onun üzerinde epeyce etkisi olduğu bilinmektedir.[43]. Bundan ötürü, Paracelsus'un düşünmesinin, örtüşme düşüncesini iyice sindirmiş olmasında şaşılacak bir şey yoktur. Paracelsus şunları söyler:

Bir adam yolunu şaşırmadan filozof olacaksa, felsefesinin temellerini yer ile göğü bir mikrokozmoz yaparak atmalıdır; böyle yaparsa kıl kadar yanlış yapmış olmaz. Öyleyse tıbbın temellerini atmak isteyen biri de, en küçük yanlıştan bile korunmalı; yer ile göğün dönüşünü mikrokozmozdan oluşturmalıdır. Böylece filozof yer ile gökte insanda da bulunmayan hiçbir şey bulmaz. Hekim insanda yer ile gökte olmayan hiçbirşey bulamaz. Bu ikisi olsa olsa dış biçimde ayrıdır. Gene de iki yanda da biçim bir şey ile ilgili ola-

40. "Dialogus inter naturam et filium philosophiae.", *Theatrum chemicum*, II (1602), s. 123.

41 Agrippa, Agy. II, iv, s. 104 (J.F basım s. 176)

42 Karşlaştırın Anila Jaffe. "Bilder und Symbole aus E.T. Hoffmann's Maerchen 'Der goldene Topf" ile Marie-Lousie von Franz, "Die Passio Perpetuae."

43 Kimyasal Araştırmalar, endeks, "agrippa" ile karşılaştırın

rak anlaşılır.[44]

Paragranum'da[45] hekimlere yönelik bazı psikolojik değiniler vardır:

Bu nedenle dört değil bir giz [kabul ediyoruz]. Ancak bu giz, dört yele açık bir kule gibi dört köşelidir....Bir kule köşelerinden biri olmadan edemediği gibi, hekim de parçalardan biri olmadan edemez... Aynı [zamanda hekim] dünyanın kabuğunun içinde bir yumurta [ile] simgelendiğini bilir; onda bir civcivin bütün tözü ile durduğunu da bilir. Dolayısıyla dünyadaki her şey, insandaki her şey hekimde saklı durmalıdır. Nasıl tavuklar kuluçkaya yatarak kabuğun içinde önceden hazırlanmış dünyayı civcive dönüştürüyorlarsa, simya da hekimdeki felsefî gizi olgunlaştırır... Hekimi doğru anlamayanların yanlışı da buradadır.[46]

Bunun simyada ne anlama geldiğini, *Psikoloji ile Simya* adlı kitabımda ayrıntılı olarak gösterdim.

Johannes Kepler de aynı biçimde düşünüyordu. *Tertius interveniens* (1610) adlı yapıtında şunları söyler:[47]

Aristoteles'in öğretisine göre, bu, [fizik dünyanın altında yatan geometrik ilke] aynı zamanda en büyük bağdır; aşağı dünyayı göklere bağlar, göklerle birleş-

---

44 *Das Buch Paragranum*, Franz Stunz, s 35. *Samtliche Werke* içindeki *Labyrinthus medicorum*'da ed. Sudhoff, XI,s. 204

45 Strunz baskısı s. 34

46 Jokop Böhme'de benzer düşünceler. *The Signature of All Things*, Çev. John Ellistone, s. 10. "Gerçekten de insan kendinde üç dünyayı da biçimler. O, Tanrının ya da bütün varlıklardaki Varlığın tam imgesidir... (Signatura rerum, I, 7.)

47 *Opera omnia*,I, s 605

tirir. Böylece aşağı dünyadaki bütün biçimler yukarıdan yönetilir. Çünkü bu alt dünyada, açıkçası yer kürede, yapısal olan, *Geometria*'ya yeterli olan tinsel bir doğa vardır. Bu doğa, *ex instinctu creatoris, sine ratiocinatione* yaşama gelir. Işığın göksel ışınlarının geometrik, uyumlu birleşimi yüzünden kendi güçlerini kullanma yönünde kendi kendini iteler. Bu yetinin bütün bitkilerde, hayvanlarda, yer kürede olup olmadığını söyleyemem. Ama olması inanılmayacak bir şey değildir. Çünkü bütün bu şeylerde [çiçeklerin belli bir renginin, biçiminin taç yaprağı sayısının olması olgusunda] insanın anlama yetisi değil *instinctus divinus, rationis particeps* iş başındadır. İnsanın da ruhu, daha aşağı yetileri yüzünden göklere eğilimi vardır. Yeryüzünün toprağı için de birçok yolla sınanarak kanıtlanır bu.[48]

Kepler astrolojik "Karakter" açıkçası, astrolojik sinkronisite ile ilgili şunları söyler:

Bu *karakter* gövdeye alınmaz, gövde bunun için çok uygunsuzdur, bir nokta gibi davranan ruhun kendi doğasına alınır. Bu nedenle ruh *confluxus radiorum* noktasına dönüştürülebilir. [Ruhun] bu [doğası] yalnızca gök cisimlerinin aklına katılmaz (ondan ötürü, biz insanlar öteki canlı varlıklardan daha mantıklı deriz); aynı zamanda, ruhun uzun bir öğrenme olmadan, *radiis*'teki Geometriamı, *Musica*'daki *Vocibus*'u, anında kavramasını [olanaklı kılan] başka, doğuştan bir aklı vardır.[49]

Üçüncüsü, bu *Characterem*'i alan doğanın, onun

48 Agy. No 64.
49 No 65b

kanbağı olan yakınlarında *in constellationibus coelestibus* bir örtüşmeye yol açması da başka bir harikadır. Bir ananın karnındaki çocuk büyüdüğünde, doğal doğum zamanı yaklaştığında, doğa göklerden ötürü (yani astrolojik bakımdan) doğum için annenin erkek kardeşinin ya da babasının doğumuna karşılık gelen bir gün, bir saat seçer. Bu *non qualitative, sed astronomice et quantitative*'dir.[50]

Dördüncüsü, her doğa kendi *characterem coelestem*'ini bilmekle kalmaz, her günün göksel kümeleşmelerini, akışlarını da bilir. Bir gezegen *de praesenti* kendi *characteris ascendentem*'ine ya da *loca praecipua*'sına özellikle de *Natalitia*'sına[51] giderse buna tepki verir; böylece değişik biçimlerde etkilenip uyarılır.[52]

Kepler bu harika örtüşmenin gizinin yeryüzünde bulunması gerektiğini kabul eder. Bunun nedeni yeryüzünün bir *anima telluris* (yeryüzü canı) ile canlandırılmasıdır. Kepler onun varlığına ilişkin birçok kanıt ortaya koyar. Kanıtlar arasında, toprak yüzeyinin altındaki değişmez ısı; yerin ruhunun metaller, mineraller, taşıllar üretmesini sağlayan gücü, açıkçası *facultas formatrix* vardır. Onun gücü döl yatağınınkine benzer, yerin bağırsaklarında biçimleri ortaya çıkarır; öyle olmasa bunlar- gemiler, balıklar, krallar, papalar, rahipler, askerler, vb.[53], yalnızca dışarıda bulunurlar-

50 Niceliksel değil, astronomik, sayısaldır, No 67

51 Tümce Almanca kurulursa "In die Natalia"= doğumda ("önde gelen durumlara) ya da Latince kurulursa doğum gününe diye çevirilebilir.

52 No. 67

53 Aşağıda anılan düşe bakın

dı. Ayrıca dünya geometri yapabilir. Beş geometrik cismi, kristallerdeki altı köşeli biçimleri o ortaya çıkarır. Bütün bunlar, *anima telluris*'te bulunan, insanın düşünmesinden, uslamlamasından bağımsız, özgün bir güdüden ötürü vardır.[54]

Astrolojik sinkronisitenin yeri, gezegenler değil yer yüzüdür[55]. Bu yüzden, cisimlerdeki her türlü doğal ya da canlı güçte belli bir "tanrıya benzerlik" vardır.[56]

•

Gottfried Wilhelm von Leibniz (1617-1716), *önceden kurulu düzen*, açıkçası ruhsal olgular ile fiziksel olgular arasında kesin bir kesişme olduğu düşüncesi ile ortaya çıktığında entellektüel arka plan böyleydi. Bu kuramın hızı sonunda "psikofizik koşutluk" kavramı ile kesildi. Leibniz'in önceden kurulu uyumu ile Schopenhauer'in yukarıda değinilen düşüncesi -ilk nedenin birliğinin eşzamanlılık yarattığı; nedensel bağı olmayan olayların karşılıklı ilişkisi- temelde eski bir peripatetik görüşün yinelenmesidir. Schopenha-

---

54 Kepler, *Opera*, editör Frissch, V, s. 254; aynı zamanda II, s. 270 ile VI, s. 178 ile de karşılaştırın. "...formatrix facultas est in visceribus terrae, quae feminae praegnantis more occursantes foris res humanas veluti eas videret, in fissibilibus lapidibus exprimit, ut militum, monarchorum, pontificum, regum et quidquid in ore hominum est..."

55 "... quod scl. principatus causae in terra sedat, non in planetis ipsis." Agy. II, s. 642.], özdek değil *anima telluris*'tir.

56 "... ut omne genus naturalium vel animalium facultatum in corporibus Dei quandam gerat similitudinem." Agy. I Kepler'e bu değini için Dr. Liliane Frey-Rohn ile Dr. Marie-Louise von Franz 'a teşekkür borçluyum.

uer'de bu görüşe yeniçağa özgü belirlenimci bir renk verilmiştir. Leibniz'in durumunda ise nedenselliğin yerine bir ölçüde önceden gelen düzen konmuştur. Leibniz için Tanrı düzenin yaratıcısıdır. O, ruh ile gövdeyi eşzamanlı iki saatle karşılaştırır.[57]

57 G.W. Leibniz, "Tözler arasında İletişim Dizgesinin İkinci Açıklaması" (Leibniz'in Felsefe Yapıtları, çev. G.M. Duncan, s. 90, 91): "Tanrı, baştan bu iki tözü öyle bir doğada yarattı ki salt varlığının aldığı özgün yasaları izleyerek, tıpkı karşılıklı bir etkileşim varmış ya da tanrı, genel işbirliğine ek olarak hep olaya el koyuyormuş gibi, biri öteki ile uyum içindedir."

Profesör Pauli'nin incelik gösterip dikkat çektiği gibi, Leibniz'in eşzamanlı kılınmış saatler düşüncesini Flaman filozof Arnold Geulincks'ten (1625-99) almış olması olasıdır. *Metaphysica vera* adlı kitabının III. bölümünde "Octava scientia"ya ilişkin bir not vardır. (s 195). Şöyle der (s. 296): "...horologim voluntatis nostrae quadret cum horologio motus in corpore" (istencimizin saati, fiziksel devinimimizin saati ile eş zamanlıdır) Başka bir notta (s. 297) şu açıklamayı yapar: "Voluntas nostra nullum habet influxum, causalitem, determinationem aut efficaciam quamcunque in motum ... cum cogitationes nostras bene excutimus, nullam apud nos invenimus ideam seu notionem determinationis... Restat igitur Deus solus primus motor et solus motor, quiat et ita motum ordinat atque disponit et ita simul voluntati nostrae licet libere moderatur, ut eodem temporis momento conspiret et voluntas nostra ad projiciendum v.g. pedes inter ambulandum, et simus ipsa illa pedum projectio seu ambulatio." (İstencimizin etkisi yoktur, neden olucu ya da belirleyici gücü yoktur, devinimlerimiz üzerinde hiçbir türde etkisi yoktur. ...Düşüncelerimizi dikkatle incelersek kendimizde belirleme ideası ya da kavramını bulamayız. ...Dolayısıyla, ilk devindirici olarak geriye yalnızca tanrı kalır. Çünkü devinimleri ayarlayıp düzenleyen odur.Tanrı devinimleri, bizim istencimiz ile dilediği gibi eşgüdümler. Böylece yürürken, istemimiz, ayağımızı aynı anda ileri atmak ister; o anda ileri doğru devinim ile yüreme ortaya çıkar. "Nona scienta"ya bir notta şunları ekler. (S. 298): "Mens nostra ... penitus independens est ab illo ((scl. corpore) .... omnia quae de corpore scimus jam praevie quasi ante nostram cognitionem esse in corpore. Ut illa quodam modo nos in corpore legamu, non vero inscribamus, quad Deo

Leibniz, monadların ya da entelekyaların birbiri ile ilişkilerini açıklamak için de aynı benzerliği kullanır. Ancak monadlar birbirini doğrudan etkileyemez. Çünkü, Lebniz'in dediği gibi, onların "pencereleri yoktur"[58] Leibniz, her monadı "küçük bir dünya" olarak, ya da "etkin bölünmez bir ayna" olarak anlar.[59] İnsan bütünü kuşatan bir mikrokozmozdur. Yalnızca insan değildir, entelekya ya da monad da gerçekte böyle bir mikrokozmozdur. Her "yalın tözün ötekilerin tümünü açığa vuran" bağlantıları vardır. O "evrenin sürekli canlı kalan bir aynasıdır."[60] Leibniz canlı organizmaların monadlarını "ruhlar" diye adlandırır. "Ruh, kendi yasalarına uyar, gövde de benzer biçimde kendininkilere uyar; onlar, bütün tözler arasında önceden kurulu uyumdan ötürü ahenklidir. Çünkü hepsi bir, tek evreni temsil ederler."[61] Bu, insanın bir mikrokozmoz olduğu düşüncesini yansıtır açıkça. Leibniz "Ruhlar genelde yaratılmış şeyler evreninin canlı aynaları ya da imgeleridir." der. O, uslar ile cisim-

proprium est." (Usumuz ... gövdemizden bütün bütün bağımsızdır ... gövdeye ilişkin bildiğimiz her şey, düşüncemizden önce zaten gövdede vardır. Böylece biz kendimizi sanki gövdemizde okuyabiliriz ama onun üzerinde etkili olamayız. Etkilemeyi, tanın yapabilir ancak.) Bu düşünce Leibniz'in saat karşılaştırmasından daha eskidir.]

58 Monadoloji § 7: "Monadlann bir şeyin içeri girebileceği ya da çıkabileceği pencereleri yoktur... Dolayısıyla bir monada ötekinden ne bir töz ne de bir ilinek girebilir."

59 Bayle'nin sözlüğündeki sözlere yanıt, *Klenere philosophische Schriften*, XI, s. 105

60 Monadoloji, § 56 Bütün yaratılmış şeylerin her tek ile, her tekin ötekilerle bu uyumu, bağı şu anlama gelir: Her yalın tözün, diğer yalın tözlerin varlığını belirten ilişkileri vardır; sonuçta o, evrenin sürekli yaşayan bir aynasıdır.

61 ag.y, § 78

leri ayırt eder. Uslar "Tanrının imgeleridir... onlar evrenin dizgesini bilebilirler; mimari modeller aracılığı ile evrendeki bazı şeyleri taklit edebilirler, her us kendi bölümünde küçük bir tanrı gibidir."[62] Cisimler "devinimler aracılığı ile etker nedenlerin yasalarına göre etki ederler" oysa ruhların etkinlikleri, "erek nedenin yasalarına uygun olan istekler, amaçlar, araçlar doğrultusunda gelişir.[63] Monad ya da ruhta değişimler yer alır, bunların nedeni "iştah"tır.[64] Leibniz, "Basit tözde ya da birlikte çokluğu içeren, onu temsil eden geçici hâl, "algıdır"." der.[65] Algı, "monad"ın dışarıdaki şeyleri temsil eden iç durumudur". O bilinçli tam algıdan ayrılmalıdır. "Çünkü algı bilinçdışıdır"[66] Böylece Descartesçilerin büyük yanılgısını ortaya koyar. "Onlar tam algılanmayan algıları hesaba katmadılar."[67] Monadın algılayıcı yetisi *bilgi* ile, iştah duyucu yetisi *istekle* örtüşür, açıkçası bunlar Tanrıdadır.[68]

Bu alıntılardan şu açıktır: Leibniz, nedensel bağlantının yanı sıra, olgular arasında önceden kurulmuş tam bir koşutluk varsayar. Bu varsayıma göre, monadın hem içinde hem de dışındaki olaylarda böyle bir koşutluk vardır. Böylece eşzamanlılık ilkesi bütün

62 § 83 (s. 35, karşılaştırın *Theodicy* § 147)

63 Monadoloji, Biblos yay. § 79 s. 33. ç.v. O. Ülk

64 ag.y § 15, s 11

65. §14]

66 Doğa ile Tanrısal kayranın Akılda temellenmiş İlkeleri § 4 (Moris ed, s. 22)

67 Monadoloji § 14 (s 10); Aynı zamanda Dr. Marie-Lousie von Franz'ın *Zetllose Documente der Seele*'de Descartes'in düşüne ilişkin yazısı

68 Monadoloji, s. 48; (Theodice S.149)

olaylarda genel geçer bir yasa olur. Burada içteki bir olay, dışarıdaki ile aynı anda ortaya çıkar. Ne ki, sinkronistik görüngüler genelde deneyle doğrulanamaz. Tersine, bu görüngülerin, insanların çoğunun onun varlığından kuşku duymalarına neden olacak ölçüde kuraldışı olduğu unutulmamalıdır. Gerçekte düşünüldüğünden ya da kanıtlanabilenden çok daha sık ortaya çıktıkları kesindir. Gelin görün ki, onların deneyin herhangi bir alanında, bir yasaya uyduklarını söyleyebileceğimiz sıklıkta, düzende ortaya çıkıp çıkmadıklarını bilmiyoruz şimdilik.[69] Bildiğimiz yalnızca şu: Temelde, bütün bu tür (ilişkili) görüngüleri açıklayabilecek bir ilke bulunsa gerek.

İlkel doğa görüşleri, nedenselliğin yanı sıra bu tür ilkelerin var olduğunu kabul ederler. Klasik dönemdeki, Ortaçağlardaki doğa görüşleri de öyle... Hatta Leibniz'de nedensellik ne tek ne de baskın görüştür. Sonradan, onsekizinci yüzyılda nedensellik doğa bilimlerinin biricik ilkesi oldu. Ondokuzuncu yüzyılda, fizik bilimlerinin yükselişi ile birlikte, örtüşme kuramı büsbütün silindi. Eski çağların büyülü dünyası görünüşe göre tümden ortadan kalktı. Ta ki ondokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru Ruhsal Araştırma Topluluğu'nun kurucuları telepatik görüngü araştırmaları aracılığı ile bir kez daha sorunun tümünü ortaya seresiye.

En uzak çağlardan beri, insan yaşamında önemli

69 Gövde ile ruh arasındaki bağın sinkronistik bir ilişki olarak anlaşılabilme olasılığının altını çizmeliyim. Bu bağ kanıtlanırsa, benim sinkronisitenin oldukça seyrek bir görüngü olduğu savımın düzeltilmesi gerekecek. Karşılaştırın Meier'in *Zeitgemaesse Probleme der Traumforschung*, s.22'daki gözlemleri

bir rol oynayan büyüsel süreçler ile bilicilikle ilgili süreçlerin tümünün altında yukarıda betimlediğim Ortaçağa özgü us tutumu vardır. Ortaçağ usu, Rhine'nin labratuvarda düzenlenen deneylerini büyü uygulamaları sayardı. Dolayısıyla bunların sonucu pek şaşırtıcı görünmeyecek; bu işlem "enerji aktarımı" diye yorumlanacaktı. Günümüzde de durum genellikle budur. Oysa, daha önce dediğim gibi, aktarıcı bir medyum bakımından deneyle doğrulanabilen bir kavram oluşturmak olanaksızdır.

İlkel us için sinkronisitenin apaçık bir olgu olduğuna dikkat çekmeğe pek gerek yok. Sonuçta ilkellik aşamasında rastlantı diye bir şey yoktur. Rastgele ya da "doğal" sonuçlara yüklenebilen bir kaza, sayrılık, ölüm yoktur. Her şey, şöyle ya da böyle, büyüsel bir etkiye bağlıdır. Suda yıkanan adamı yakalayan timsahı bir büyücü göndermiştir. Sayrılığa şu ya da bu tin neden olmuştur. Birinin anasının mezarının üzerinde görülen yılan, düpedüz annenin ruhudur, vb. Sinkronisite ilkel düzeyde kendi başına bir düşünce olarak değil "büyüsel" nedensellik olarak görülür. Bu bizim klasik nedensellik düşüncemizin eski bir biçimidir. Oysa Çin felsefesinin gelişimi, büyüsel olanın anlamından, nedenselliğe dayalı bilimi değil Tao'yu, anlamlı rastlantı "kavramını" üretti.

Sinkronisite, insan ile ilişkisinde *önsel* olan, apaçık insanın dışında olan bir anlamı varsayar.[70] Böyle

70 Sinkronisite salt psikofizik bir görüngü olmayabilir; o, insan ruhunun katılımı olmadan da ortaya çıkabilir. Bu olasılığını göz önüne alarak şu noktaya değinmek isterim: Böyle bir durumda, *anlamdan* değil denklik ya da uygunluktan söz etmeliyiz.

bir varsayım, en başta Platon'un felsefesinde bulunur. Bu felsefe, görgül şeylerin aşkın imgelerinin ya da örneklerinin, ειδη (kalıplar, türler) olduğunu kabul eder. Görüngüler dünyasında bunların yansımalarını (ειδωλα) görürüz biz. Bu varsayım önceki yüzyıllarda bir sorun çıkarmadı. Tersine üstelik apaçık sayıldı. *Önsel* bir anlam düşüncesi eski matematikçilerde de bulunabilir. Örneğin Schiller, 'Arşimet ile Çömezi" şiirinde matematikçi Jacobi ile ilgili bir açıklama yapar. Matematikçinin Uranüs yörüngesini hesaplamasını överek şiiri şu dizelerle bitirir:

"Evrende tanrının onurunun, parıltısının ışığını görürsün yalnızca.
Sayı sonsuza dek buyruk yürütür Olimpos'taki konağında
"Tanrı matematikleştirir"[71] *sözünü büyük matematikçi Gauss'un yazdığı kabul edilir.*

Sinkronisite düşüncesi, klasik Çin düşüncesinin temelini oluşturan kendi başına varolan anlam düşüncesi, Orta çağın toyca görüşleri bize ne pahasına olursa olsun kaçınılması gereken arkaik varsayımlar gibi görünür. Batı bu eskimiş varsayımı bir yana atmak için elinden geleni ardına koymasa da bütün bütün başarılı olamamıştır. Belli bilicilik işlemleri

71 "ο θεοσ αριθμπτζει." Gauss 1830'daki bir mektupta "Sayı *salt* bizim usumuzun ürünü ise uzayın usumuzun dışında da bir gerçekliği olduğunu olanca alçak gönüllüğümüzle kabul etmeliyiz." der. (Leopold Kronecker, *Über den Zahlenbegriff Werke* adlı yapıtının III. böl. s. 252'de. Herman n Weyl de benzer biçimde sayıyı usun ürünü sayar. (*Wissenshaft als symbolische Konstruction des Menschen.*" s. 375) Öte yandan Markus Fierz, daha çok Platoncu ideaya eğilimlidir. (*"Zur physicalischen Erkenntnis,"* s. 434.

ölüp gitmiş gibi görünse de günümüzde daha önceden hiç ulaşmadığı bir saygınlığa ulaşan astroloji hâlâ diridir. Sinkronisite ilkesinin inandırıcılığını bilim çağının belirlenimciliği bile büsbütün gideremeyiştir. Sonuçta sinkronisite boş inanç sorunu değil bir doğru bilgi sorunudur. Bu doğruluk, şimdiye dek, olayların fiziksel yanından çok ruhsal yönleri ile ilgili olduğu için saklı kalmıştır. Nedensellik olguların belli bir kümesini açıklamaz. Bu durumda açıklama ilkesi olarak biçimsel bir etkeni, açıkçası sinkronsiteyi göz önünde tutmamız gerekir. Bunu kanıtlayan, çağcıl psikoloji ile parapsikolojidir.

Burada psikolojiyle ilgilenenlere söylemek istediğim bir şey var: Düşler, anlamın kendi başına var olduğu düşüncesini akla getirirler. Bir ara bu düşünce benim çevremde tartışılırken birisi "Doğada kristaller dışında geometrik kare yoktur"demişti. Orada bulunan bir bayan aynı gece aşağıdaki düşü gördü: *Bahçede büyük bir kum çukuru vardı, içinde kat kat döküntüler bulunuyordu. Bu döküntü katlarının arasında yeşil bir sürüngenin ince, kurşunî pullarını buldu. Birinin üzerinde, eş mezkezli düzende, siyah kareler vardı. Taşın üzeri karaya boyanmamış, akik taşında olduğu gibi sanki kara onun içine sinmişti. Başka üç beş pulun üzerinde de benzer işaretler vardı. Bay A. (uzaktan tanıdığı biri) onları alıp uzaklaştı.*[72] Aşağıda, aynı türde başka bir düş motifi anla-

72. Düş yorumu kurallarına göre bu Bay A animusu temsil eder. Bilinçdışının kişileşmesi olarak desenleri geri alır. Çünkü bilinçli us onları kullanmamaktadır, onlara salt *lusus naturae* (doğanın oyunu) gözü ile bakar.

tılmaktadır. *Düş gören yabanıl, dağlık bir bölgedeydi, triasik çağdan kalma birbirlerine yapışık kat kat kayalar buldu. Taş dilimlerini gevşettiğinde sınırsız bir şaşkınlık içinde onların üzerinde alçak kabartma insan başları olduğunu gördü.* Bu düş uzun aralıklarla birçok kez yinelendi.[73] Başka bir düşte, düşgören *Sibirya tundralarında gezerken çoktandır aradığı bir hayvanı buldu. Doğal büyüklükte bir horoz iriliğindeydi, ince, renksiz camdan yapılmış gibiydi. Ama diriydi, tek hücreli mikroskobik bir organizmadan az önce rastgele çıkıvermişti. Bu organizmada, her tür hayvana ya da boyutu ne olursa olsun insanın kullandığı nesnelere dönüşme gücü vardı. (Öyle olmasa tundrada bulunmazdı.). Bir sonraki an bu rastgele biçimlerin her biri, iz bırakmadan yok oldu.* Burada aynı türde başka bir düş vardır. *Düş gören, ağaçlıklı bir dağ yöresinde yürüyordu. Dik bir eğimin tepesinde, bir kayanın üstüne ulaştı, kaya delik deşikti. Orada küçük esmer adam buldu; bu adam kayayı kaplayan demir oksitle aynı renkteydi.*[74] *Küçük adam bir mağarayı delip dışarı çıkmaya uğraşıyordu; onun arkasında, canlı kayanın içinde sütunlardan oluşan bir salkım görülebiliyordu. Her sütunun tepesinde, koca gözlü, koyu esmer bir adam vardı. Bunlar, linyit gibi çok sert bir taştan büyük bir özenle yontulmuşlardı. Küçük adam bu oluşumu onu kuşatan belirsiz kümeleşmeden kurtarmıştı. Düş gören ilkin gözlerine inanamadı sonradan sütunla-*

73 Düşün tekrar tekrar görülmesi şunu gösterir: Bilinçdışı, düş içeriğini bilinçli usun önüne getirmeye uğraşmaktadır durmadan.

74 Bir antroparion ya da "metal adam"

rın canlı kayaya dek geri gittiğini dolayısıyla da insanın yardımı olmadan varolduklarını kabul etmek zorunda kaldı. Kayanın en azından beş yüz bin yıllık olduğunu, bu yapıtın insan eliyle yapılmış olamayacağını düşündü.[75]

Bu düşler doğada biçim üreten bir etkenin varlığını gösterir gibidir. Düşler salt *lusus naturae*'yi (doğanın oyunu) betimlemezler. Doğal bir ürün ile ondan bağımsız olduğu besbelli olan bir insan düşüncesinin anlamlı kesişmesini de betimlerler. Düşlerin açıkça söylediği,[76] yineleme aracılığı ile bilince yaklaştırmağa çalıştıkları budur.

75 Kepler'in yukarıda alıntılanan düşünceleri ile karşılaştırın.

76 Düşlere akıl erdirilemeyeceğini düşünenler, onların farklı bir anlamı olduğundan kuşkulanırlar. Bu onların ön yargılı kanılarına daha uygundur. İnsan düşler konusunuda yersiz düşüncelere kapılabilir, tıpkı başka birinin başka şeyler konusunda olmayacak şeyler düşünmesi gibi... Ben kendi payıma olabildiğince düş açıklamasına yakın durur, düşü onda beliren anlama göre açıklamağa çalışırım. Bu anlamı, düş görenin bilinç durumuna bağlamanın olanaksız olduğu kanıtlanırsa, dürüstçe düşü anlamadığımı kabul ederim. Ama düşü ön yargılı bir kurama göre yargılamamağa özen gösteririm.

4- SONUÇ

Bu açıklamalara, görüşlerimin en son kanıtı diye bakmıyorum kesinlikle. Benim gözümde, bunlar, okurumun onayına sunmak istediğim görgül öncüllerin sonuçları yalnızca. Önümüzdeki materyalden (DÖA deneyleri de içinde) olguları doğru dürüst açıklayacak başka bir varsayım çıkaramıyorum. Eşzamanlılığın çok soyut, "sunulamaz, temsil edilemez" bir nicelik olduğunun fazlasıyla bilincindeyim. Sinkronisite devinen cisimlere psikoid bir özellik yükler. Bu özellik, tıpkı uzam, zaman, nedensellik gibi onların davranışlarının bir ölçütünü oluşturur. Psişenin şöyle ya da böyle beyin ile bağlantılı olduğu düşüncesini bütün bütün bırakmalıyız. Tersine, beyinsiz, daha aşağı organizmaların "anlamlı" ya da "zeki" davranışını anımsamalıyız. Orada, beyin etkinliği ile hiç ilgisi olmayan, biçimsel bir etkenin çok daha yakınında buluruz kendimizi.

Öyleyse, ten ile tin ilişkisini sinkronisite açısından düşünüp düşünemeyeceğimizi sormalıyız. Açıkçası, canlı bir organizmada, ruhsal sürelerle fiziksel süreçlerin eşgüdümü, nedensel bir ilişkide değil de sinkronistik bir görüngü olarak anlaşılabilir mi? Hem Geulincx hem de Leibniz, ruhsal olan ile fiziksel olanın eşgüdümünü, tanrının bir eylemi saydılar. Bu eşgüdüme, görgül doğanın dışında duran bir ilkenin eylemi diye baktılar. Ruh ile fizik arasında nedensel bir ilişki varsaymak deneyle doğrulanması zor olan sonuçlara yol açar. Ya ruhsal olaylara neden olan fizik-

sel süreçler vardır ya da özneyi örgütleyen, önceden var olan bir ruh vardır. İlk durumda kimyasal süreçlerin ruhsal süreçleri nasıl üretebildiğini görmek zordur. İkinci durumda, insan, özdeksel olmayan ruhun özdeği nasıl devindireceğini bilmek ister. Leibniz'in önceden düzenlenmiş uyumunun ya da bu türden başka bir şeyin kesin olduğunu; kendisini ille de evrensel bir örtüşme ile etkileşimde belli edeceğini düşünmek gerekmez. Tersine, söz konusu düzenleme, Schopenhauer'deki gibi, aynı enlem üzerinde duran zaman noktalarının anlamlı kesişmesi sayılmalıdır. Sinkronisite ilkesinde gövde-ruh sorununu aydınlatmaya yardımcı olabilecek nitelikler vardır. En başta, nedensiz bir düzen ya da anlamlı düzenlilik olgusu, psikofizik koşutluğa bir aydınlık getirebilir. Sinkronistik görüngünün ayırıcı niteliği olan "saltık bilgi", duyu organlarının aracılığı olmadan edinilen bilgi, kendi başına var olan anlam varsayımını destekler. Dahası onun varlığını bile açıklayabilir. Böyle bir varoluş biçimi ancak aşkın olabilir. Çünkü gelecekteki ya da uzamca uzak olayların gösterdiği gibi, bu anlam, ruhsal bakımdan göreli bir uzam-zamanda içerilir. Açıkçası, bu anlam, temsil edilemeyen bir uzam-zaman kesintisizliği içindedir.

Bu bakış açısından, birtakım deneyler incelenmeğe değer bulunabilir. Bu deneyler, genelde bilinçsiz sayılan durumlarda ruhsal süreçler olduğunu gösterir. Burada, en başta, derin baygınlıklar sırasında yapılan gözlemleri düşünüyorum. Bu olgularda baygınlığa ileri düzeyde beyin yaralanmaları yüzünden beyne kan gitmemesi yol açmıştır. Bütün beklentilerin

tersine, şiddetli bir kafa yaralanmasının ardından her zaman bununla örtüşen bir bilinç yitimi gelmez. Gözlemci için, yaralı adam duygusuzdur, "kendinden geçme durumundadır", hiçbir şeyin bilincinde değildir. Ne ki, öznel olarak bilinç ortadan kalkmamıştır. Dış dünya ile duyusal iletişim büyük ölçüde sınırlansa bile her zaman bütün bütün kesilmemiştir. Örneğin savaş gürültüsü yerini "ağır başlı" bir sessizliğe bırakır. Bu durumda ara ara çok seçik, çok etkileyici bir havaya yükselme duygusu ya da sanrısı vardır. Yaralı adam yaralandığı andaki konumunda havaya yükseldiğini görür. Ayakta dururken yaralandıysa, dik bir durumda yükselir; yatar konumda yaralanmışsa, yatar konumda; oturuyorsa oturur konumda yükselir. Ara ara çevresi de onunla birlikte yükselir gibi görünür. Örneğin kendisini o anda içinde bulduğu tüm korugan da yükselir. Yükselme birkaç santimden birkaç metreye değişebilir. Bütün ağırlık duygusu yitirilmiştir. Yaralı, kimi durumlarda kollarıyla yüzme devinimleri yapar. Çevrelerini algılarlarsa bu algılananlar daha çok imgesel gibidir; açıkçası bellekteki imgelerden oluşmuştur. Yükselme sırasında ruh hali, kendini aşırı dinç duyumsamadır öncelikle. "Umutsuzluğa kapılmamış", "ağır başlı", "göksel", "dingin", "gevşek", "sevinçle dolu", "beklentili", "heyecanlı" bu durumu betimlemek için kullanılan sözcüklerdir... 'Yükselme deneyimleri'nin birçok türü vardır."[1] Janz ile Beringer, yaralıların çok küçük bir uyarıcı ile, örneğin adları ile seslenildiğinde ya da dokunulduğun-

1 Hubert Jantz ile Kurt Beringer "Das Syndrom des Schwebeerlebnisses unmittelbar nach Kopfverletzungen." s. 202

da derin baygınlıktan çıkabildiklerine dikkat çektiler. Oysa en korkunç bombardıman onları hiç etkilemiyordu.

Başka nedenlerden kaynaklanan derin komalarda da aynı şeyler gözlenebilir. Ben kendi tıbbi deneyimimden bir örnek vermek isterim. Güvenilirliğinden, doğruculuğundan kuşkulanmak için hiçbir gerekçem olmayan kadın bir hastam, ilk doğumunun çok zor olduğunu söyledi. Otuz saatlik sonuç vermeyen uğraştan sonra doktor forsepsle doğumu gerekli gördü. Doğum hafif bir narkozla gerçekleştirildi. Hasta kötü biçimde yırtıldı, çok kan yitirdi. Doktor, annesi, kocası gittiğinde her yer aydınlandı? Hemşire yemek yemek istedi, hasta onun kapıya döndüğünü gördü. Hemşire "Akşam yemeğine gitmeden önce benden istediğin bir şey var mı?" diye sordu. Kadın yanıtlamağa çalıştı ama yapamadı. Yatakta, dipsiz bir boşluğa gömülüyormuşluk duygusu içindeydi. Hemşirenin hızla yatağın yanına geldiğini, nabzını saymak için elini yakaladığını gördü. Hasta, hemşirenin parmaklarını ileri geri oynatışına bakarak, nabzının neredeyse duyulmayacak durumda olduğunu düşündü. Oysa kendini gayet iyi duyumsuyor, hemşirenin korkusuyla belli belirsiz alay ediyordu. Azıcık olsun korkmamıştı. Uzun bir süre boyunca anımsayabildiği tek şey buydu. Ondan sonra farkettiği şey şu oldu: Gövdesini, onun konumunu duyumsamadan tavandaki bir noktadan *aşağı bakıyor,* aşağıdaki odada olup biten her şeyi görebiliyordu: Kendisini yatakta yatarken gördü, rengi ölü gibi soluktu, gözleri kapalıydı. Hemşire yanında dikiliyordu. Doktor odada he-

yecanla bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Kadına, doktorun aklı başından gitmiş, ne yaptığını bilmez durumdaymış gibi geldi. Yakınları kapıda bir kalabalık oluşturmuşlardı. Annesi ile kocası içeri girip ona korkulu bir yüzle baktılar. "Öleceğimi düşünmeleri pek aptalca." diye geçirdi içinden. Çünkü kesinlikle geri dönecekti. Bütün bu süre içinde arkasında ışıltılı, park gibi bir alan olduğunu, oranın, hele kısa çimli zümrüt yeşili çayırın en parlak renklerle parladığını biliyordu. Dövme demir bir kapının ardındındaki çayır usulca yukarı eğimliydi. İlkyazdı, çimenlerin arasına öylesini hiç görmediği küçük sevinçli çiçekler saçılmıştı. Bütün yöre gün ışında pırıltılar saçıyordu. Bütün renklerde dile gelmez bir görkem vardı. Eğimli çayırın iki yanında koyu yeşil ağaçlar duruyordu. Burası, kadına bir ormandaki, insan ayağı basmamış bir kayran izlenimi veriyordu. "Bunun başka bir dünyanın girişi olduğunu biliyordum. Resme doğrudan bakmak için dönecek olsam kapıdan geçmek isteyeceğimi, böylece yaşamdan dışarı adım atacağımı da..." O, bu manzarayı gerçekten görmedi, çünkü sırtı bu görünüme dönüktü. Gene de görünümün orada *olduğunu* biliyordu. Kapıdan geçip gitmek için kendisini durduracak hiçbir şeyin olmadığını duyumsadı. Yalnızca gövdesine geri döneceğini, ölmeyeceğini biliyordu. Doktorun telaşını, yakınlarının sıkıntısını aptalca, yersiz bulmasının nedeni buydu.

Bundan sonra komadan uyanıp hemşireyi yatağın üzerinde eğilirken gördü. Hemşire yaklaşık yarım saattir bilinçsiz olduğunu söylendi. Ertesi gün, on beş saat sonra, hastam azcık güçlendi. Hemşireye, kendi-

si komada iken doktorun düştüğü çaresizliği, "histerik" davranışını anımsattı. Hemşire bu eleştiriye şiddetle karşı çıktı. Hastanın o sırada bütün bütün bilinçsiz olduğuna, bu yüzden de sahneyi bilemeyeceğine inanıyordu. Ancak hasta koma sırasında olan biteni bütün ayrıntısı ile anımsadığında, hastanın durumu gerçekten olduğu gibi algıladığını kabul etmek zorunda kaldı.

Bunun ruhsal kökenli bir alaca karanlık durumu olduğu; bilincin bölünmüş bölümünün iş görmeği sürdürdüğü varsayabilir. Bununla birlikte, hasta hiçbir zaman histerik olmamış, beyne kan gitmediği için gerçek bir kalp çöküntüsü geçirmiş, ardından bayginlık yaşamıştı. Gerçekte komadaydı, bu durumda, açık bir gözlemin, sağlam bir yargılamanın olanaksız olduğu tam bir bilinç yitimi söz konusu olmalıydı. Dikkat çekici bir şey vardı: Durum dolaylı ya da bilinçsiz gözlem aracılığı ile doğrudan gözlenmemişti. Hastam durumu olduğu gibi, yukarıdan, onun deyişiyle sanki "gözleri tavandaymış gibi" görmüştü.

Gerçekten, şiddetli koma durumunda, genellikle yoğun olan bu tür ruhsal süreçlerin nasıl yaşandığını, nasıl anımsandığını açıklamak kolay değildir. Hastanın kapalı gözlerle gerçek olayları somut ayrıntıları ile anımsamasını açıklamak da... Böyle bir durumda beyne kan gitmediği bellidir. Kan gitmemesinin bu tür üst düzeyde karmaşık ruhsal süreçlerin ortaya çıkışını olumsuz yönde etkilemesi ya da önlemesi beklenir.

Sir Auckland Geddes, 26 Şubat 1927'de, Royal Society of Medicine'e pek benzer bir durum sundu.

Ne ki burada DÖA çok ileri gitmişti. Hasta, çökme durumunda bütün bir bilincin gövdesel bilincinden ayrıldığını belirtti. Gövde bilinci ağır ağır organ birleşenlerinden çözülüp ayrılmıştı. Öteki bilinç doğrulanabilir DÖA'ya sahipti[2]

Bu deneyler, baygınlık durumlarında, bilincin, anımsanabilir düşüncelerin, yargılama edimlerinin, algıların var olmayı sürdürdüklerini gösterir gibidir. Bu gibi durumlarda bilinç etkinliği, duyu algısı bütün insanca ölçütler bakımından askıya alınmıştır kesinlikle. Bu duruma eşlik eden yükselme duygusu, görüş açısındaki değişme, duymanın ortadan kalkması, altıncı duyuya ilişkin algılar, bilincin yerinin değiştiğini gösterir. Gövdeden ya da bilinç görüngüsünün yerleştiği kabul edilen serebral korteksten ya da serebrumdan (asıl beyinden) bir tür ayrılma söz konusudur. Bu varsayımımız doğruysa, bizde, serebrumdan başka düşünüp algılayan sinirsel bir katman olup olmadığını sormalıyız kendi kendimize. Bilinç yitimi sırasında bizde süren ruhsal süreçlerin sinkronistik görüngüler, açıkçası organik süreçlerle nedensel bağlantısı olmayan olaylar olup olmadığını da sorabiliriz. Bu son olasılık, DÖA'nın, açıkçası biyolojik katmandaki süreçler olarak açıklanamayan, uzam ile zamandan bağımsız algıların varlığı göz önünde tutulursa hemen yadsınamaz. Duyu algılarının daha en baştan olanaksız olduğu yerde, sinkronisiteden başka bir şey söz konusu olamaz pek. Ama ilkece algıyı, tamalgıyı olanaklı kılacak uzamsal, zamansal ko-

2 Karşılaştırın G. N. M. Tyrrell'in *The Personality of Man*'deki raporu. 199. sayfada bu tür başka bir olgu vardır.

şullar varsa; bilinç etkinliğinin ya da korteksin işlevi söndüğünde, gene de algılama ile yargılama gibi bir bilinç görüngüsü ortaya çıkıyorsa, sinirsel bir katman sorunu göz önünde bulundurulabilir. Bilinçli süreçlerin asıl beyne bağlı olduğu hemen hemen apaçık sayılır. Alt merkezlerin kendilerinde bilinçsiz olan tepke dizgelerinden başka bir şey içermedikleri de... Bu, özellikle sempatik dizge bakımından doğrudur. Bu yüzden, serebrospinal (beyin omurilik) sinir dizgesi hiç olmayan, yalnızca çift ganglia zinciri olan böcekler tepke otomatları sayılır.

Graz'lı von Frisch'in arıların yaşamları üzerine yaptığı araştırmalar, son zamanlarda bu görüşe karşı çıkmıştır. Arıların beslenecek bir yer bulduklarında bunu dans ederek anlattıkları ortaya çıktı. Ayrıca besinin yerini, doğrultusunu da dans ederek gösterdikleri anlaşıldı. Böylece, arılar yeni başlayanların yiyeceğe uçmasını sağlarlar.[3] İlkece bu tür bir iletinin bir insanın aktardığı iletiden farkı yoktur. İnsan söz konusu olduğunda, böyle bir davranışa, bilinçli, bile isteye yapılmış bir eylem gözüyle bakarız. Birinin mahkemede bunu bilinçsizce anlattığını kanıtlayabileceğini düşünmek bile zor. Biz, psikiyatrik deneyimlere dayanarak, ayrıksı durumlarda, nesnel bilginin baygınlık koşulunda iletilebileceğini kabul edebiliriz gerekirse. Ama bu tür iletişimlerin olağan durumda da bilinçsiz olduğunu yadsırız açık açık. Arılarda bu sürecin bilinçsiz olduğunu varsaymak olanaklı. Gelin görün ki bu sorunu çözmeğe yaramaz. Çünkü şu olgu ile yüz yüze kalırız: Ganglionik dizgenin bizim se-

3 Karl von Frish, *The Dancing Bees*, çev. Dora Ilse, s 112

rebral korteksimizin ulaştığı sonuçlara ulaşmayı başardığı besbellidir Ayrıca arıların bilinçsiz olduklarına ilişkin bir kanıt da yoktur.

Dolayısıyla şu sonucu çıkarırız ister istemez. Serebrosipinal dizgeden köken, işlev bakımından bambaşka olan, sempatik dizgeye benzeyen bir sinir katmanı, kolayca serebrospinal dizge gibi düşünceler, algılar üretebilmektedir. Bu besbelli, öyle ise omurgalıların sempatik sistemi konusunda ne düşüneceğiz. O da özelde ruhsal olan süreçleri üretebilir ya da aktarabilir mi? Von Frisch'in gözlemleri transserebral (beyni aşan) düşünceler ile algıların varlığını kanıtlar. Bilinçdışı koma sırasında bilincin bazı biçimlerinin nasıl varolduğunu açıklamak istiyorsak bu olasılığı usumuzda tutmalıyız. Koma sırasında sempatik dizge felce uğramaz. Dolayısıyla da onun ruhsal işlevlerin olası bir taşıyıcısı olduğu düşünülebilir. Sempatik dizge ruhsal işlevlerin taşıyıcısıysa, uykudaki olağan bilinçsizlik durumu ile bilinçli olma gizil gücünü taşıyan düşlerin de aynı ışıkta görülüp görülemeyeceği sorulabilir. Başka deyişle, düşlerin uyuyan korteksin değil uyumayan sempatik dizgenin etkinliği ile üretilip üretilmediği; dolayısıyla da doğaca transserebral olup olmadıkları sorulmalıdır.

Psikofizik koşutluk dünyasının dışında - şu anda bunu anladığımızı ileri süremeyiz- sinkronisite düzenliliği kolay kanıtlanan bir görüngü değildir. Şeylerin uyumsuzluğu insanı ne ölçüde etkiliyorsa, onların ara sıra ortaya çıkan uyumu da o ölçüsünde etkiler. Önceden kurulu uyum düşüncesinin tersine, senkronistik etken, entellektüel bakımdan zorunlu bir ilke-

nin varlığını gerektirir. Bu ilke uzam, zaman, nedensellikten oluşan üçlüye, dördüncü olarak eklenebilir. Bu etkenler zorunlu olsalar da mutlak değildirler - ruhsal içeriklerin çoğu uzamsal değildir, zaman ile uzam, ruhsal bakımdan görelidir-. Aynı biçimde, sintronistik etken de ancak koşullu olarak geçerli olabilir. Nedensellik makrofizik dünyanın tüm resminde hüküm sürer. Onun evrensel egemenliği ancak büyüklüğün belli alt düzeylerinde kırılır. Oysa sinkronisite, öncelikle ruhsal koşullara, açıkçası bilinçdışı süreçlere bağlı bir görüngü gibidir. Sinkronistik görüngüler, sezgisel, "büyüsel" süreçlerde belli bir düzenlilik, sıklık düzeyinde ortaya çıkar. Onlar, bu süreçlerde, öznel bakımdan inandırıcı olsalar da nesnel bakımdan doğrulanmaları son kertede güçtür. İstatistik aracılığı ile de değerlendirilemezler (en azından şimdilik).

Organik düzeyde biyolojik morfogeneze [Cenin-de çeşitli organları, oluşumları meydana getirmek üzere ortaya çıkan doku farklılaşması] sinkronistik etken ışığında bakmak olanaklıdır. Profesör A.M. Dolcq (Brükselli) biçimi, madde ile bağına karşın "bir süreklilik" diye anlar. Bu süreklilik "canlı organizmaların üzerindeki bir düzendir".[4] Sir James Jeans radyoaktivite bozulmasını nedensiz olaylar arasında sayar. Gördüğümüz gibi, bu nedensiz olaylar sinkronisiteyi de içerir. Jeans "Radyoaktif bozulmanın nedensiz bir sonuç olduğu görülüyor. Bu da doğanın en son yasalarının her zaman nedensel olmadığını dü-

4 La Morphogenèse dans la cadre de la biologie générale." Yukanda zoolog A. C. Hardy'nin ulaştığı benzer sonuçla karşılaştının.

şündürüyor." der.[5] Bu hayli padradoksal sözler, bir fizikçinin kaleminden çıkar. Radyoaktif bozulmanın bizi karşı karşıya bıraktığı entellektüel açmaz bakımından, tipik bir açıklamadır bu. Bozulma ya da "yarı ömür" olgusu nedensiz bir düzenlilik durumu olarak ortaya çıkar. -Aşağı da yeniden döneceğim bu kavram sinkronisiteyi de içerir.

Sinkronisite felsefî bir görüş değildir, entellektüel deneysel bir kavramdır. Söz konusu kavram, zorunlu bir ilkenin varlığını kabul eder. Buna özdekçilik ya da metafizik denilemez. Hiçbir ciddi araştırmacı, varolduğu gözlenen şeyin doğası ile gözleyenin, açıkçası ruhun doğasının bilinen, saptanmış nicelikler olduğunu ileri sürmez. Bilimin en son sonuçları, bir yandan uzam ile zaman, öte yandan nedensellik ile sinkronisite ile tanımlanan bir tek varlık olduğu düşüncesine yaklaştıkça yaklaşıyor. Bu düşüncenin özdekçilikle ilgisi yoktur. Tersine, bu düşünce, gözleyenle gözlenen arasındaki tür farkını ortadan kaldırır. Bu durumda sonuç, bir varlık birliği olacaktır. Bunun yeni bir kavramsal dille -W. Pauli'nin dediği gibi "yansız bir dil"- anlatılması gerek.

Öyleyse klasik fiziğin uzam, zaman, nedensellik üçlüsü, sinkronsite faktörü ile desteklenmeli; bu üçlü bir dörtlü, bütün bir yargıyı olanaklı kılan bir *quaternio* olmalıdır:

$$\text{Nedensellik} = \frac{\text{Uzam}}{\text{Zaman}} \text{ Sinkronisite}$$

5 *Physics and Philosophy*, s. 127; s. 151 ile de kaşılaştırın.

Burada sinkronsitenin durumu, zamanın tek boyutluluğunun[6] uzamın üç boyutluluğuna göre durumu gibidir; ya da *Timaeus*'daki inatçı "Dördüncünün" durumuna benzer. Platon onun öteki üçüne[7] ancak "zorla" katılabildiğini söyler. Yeniçağ fiziğine zamanın dördüncü boyut olarak sokulması, bir uzam-zaman kesintisizliğini öngörür. Söz konusu kesintisizlik gösterilemez. Sinkronisite düşüncesi de, içindeki anlam niteliği ile büsbütün şaşırtıcı olduğundan, böyle temsil edilemez bir dünya resmi üretir.[8] Gelgelelim bu kavramı eklemenin bir üstünlüğü vardır: O, doğa betimlenmesinde, doğa bilgisinde psikoid bir etkeni -açıkçası *örnsel* bir anlamı ya da "denkliği"- içeren bir görüşü olanaklı kılar. On beş yüzyıldan beri simyacıların kurguları boyunca kırmızı bir iplik gibi ilerleyen bir sorun, Jewessli (Ya da Kıptî) Maria'ya ait olduğu söylenen bir belitte yinelenir, sorun bu belitte çözülür de: "Üçten Bir olarak Dördüncü çıkar"[9] Bu şifreli gözlem, yukarıda söylediğim şeyi doğrular: İlkece, yeni bakış açıları, genelde, bilinen bir toprakta değil adı kötüye çıktığı için uzak durulan, yoldan uzak yerlerde bulunur. Simyacıların eski düşü, kimyasal öğelerin dönüşümü, bunca gülü-

6 P. A. M. Dirac'ın ileri sürdüğü çok boyutlu zaman anlayışını göz önüne almıyorum

7 "Psychological Approach to the Dogma of the Trinity" 186, 280, 290'ıncı paragraflar ile karşılaştırın.

8 Sir James Jeans (*Physics and Philosophy*, s. 215) şunları yazar: "Bu katmandaki olayların kaynakları ansal etkinliklerimizi de içerir. Öyleyse olayların gelecekteki akışı bir ölçüde bu ansal etkinliklere bağlıdır." Jeans bunun olanaklı olduğunu düşünür. Bu savın nedenselliği bana bütün bütün kanıtlanabilir gelmiyor.

9 "εκ του τριτου το εν τεταρτον" *Psychology and Alchemy*

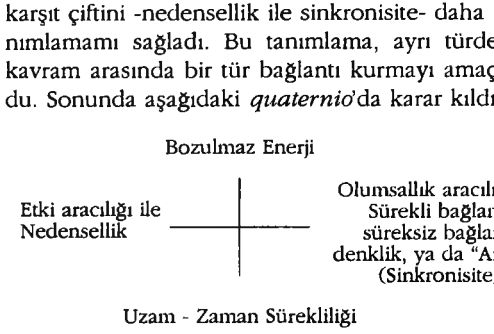
nen bu düşünce, günümüzde bir gerçeğe dönüşmüştür. Simyanın alay konusu olan simgeciliğinin, bilinçdışı pisikolojisi bakımından gerçek bir altın madeni olduğu ortaya çıkmıştır. Üç ile dört'e ilişkin ikilem, *Timaeus*'un dekorunu oluşturan bir öykü ile başlar, Faust'un ikinci bölümündeki Cabiri sahnesine dek uzanır. On altıncı yüzyıl simyacısı Gerhad Dorn, bu ikilemi, Hristiyan Üçlemesi ile *serpens quadricornutus*, Şeytan olan dört boynuzlu yılan arasında verilen bir karar saydı. Olacakları bilir gibi, simyacıların çok sevdiği pagan dörtlüsünü yasakladı. Bu yasak, dörtlülün *binarius*'tan (2 sayısından), dolayısıyla özdeksel, dişil, şeytanca bir şeyden çıkmasına dayanarak konmuştur.[10] Dr. von Franz, bu teslisçi düşüncenin, Treviso'lu Bernard'ın *Parable*'sinde; Khunrath'ın *Amphitheatrum*'unda; Michael Maier'de, *Aquarium Sapientum*' un adı bilinmeyen yazarında ortaya çıktığını göstermiş bulunmaktadır.[11] W. Pauli, Kepler ile Robert Fludd'un polemik yazılarına dikkat çeker. Bu polemikte, Fludd'un örtüşme kuramı kaybederek Kepler'in üç ilke kuramına yer açar.[12] Belli yönlerden simya geleneğine karşı olan üçlüde karar kılınmasını bilimsel bir çağ izledi. Bu çağda örtüşme konusunda hiçbir şey bilinmiyordu. Bu çağ -teslisçi düşünme türünün bir süregelişi olan- üçlücü dünya görüşüne tutkuyla yapıştı. Söz konusu görüş her şeyi uzam, zaman, nedensellik bakımından tanımlayıp açıkladı.

10 "De tenebris contra naturam." *Theatrum chemicum*, I (1602) s. 518

11 Marie Louise von Franz, "Die Parabel von der Fontia des Grafen von Tarvis."

12 *Doğa ile Psişe'nin Yorumu*'nda Pauli'nin katkısına bakın.

Radyoaktivitenin bulunuşuyla ortaya çıkan devrim, fiziğin klasik görüşlerini önemli ölçüde değiştirmiştir. Bakış açısındaki değişme öylesine büyüktür ki, yukarda kullandığım klasik şemayı değiştirmek zorunda kaldık. Profesör Pauli çalışmama dostça ilgi gösterdi.Bu sayede, bu ilke sorunlarını işin içindeki bir fizikçi ile tartışabildim. Pauli benim psikolojik savlarımı da değerlendirebiliyordu. Bu yüzden, çağcıl fiziği de dikkate alan bir varsayım ileri sürecek durumdayım. Pauli klasik şemadaki uzam-zaman karşıtlığının yerine enerji (korunumu) ile uzam ile zamanın sürekliliğinin geçmesini önerdi. Bu sav, öteki karşıt çiftini -nedensellik ile sinkronisite- daha iyi tanımlamamı sağladı. Bu tanımlama, ayrı türden iki kavram arasında bir tür bağlantı kurmayı amaçlıyordu. Sonunda aşağıdaki *quaternio*'da karar kıldık.

Bu şema bir yandan çağcıl fiziğin koyutlarına, öte yandan psikolojinin koyutlarına uyar. Bu noktada, psikolojik görüşün açıklanması gerekiyor. Yukarıda belirtilen nedenleden ötürü, sinkronisitenin nedensel açıklaması söz konusu değil gibi görünüyor. Sinkronisite özce "rastgele" eşitliklerden oluşur. Bu eşitliklerin *tertium comparationis*'i benim arketip dediğim

psikoid etkenlere dayanır. Bunlar *belirsiz*dir; açıkçası ancak yaklaşık olarak bilinebilir, belirlenebilirler. Nedenli süreçlerle ilişkili olsalar bile ya da onlar tarafından "taşınsalar" bile, sürekli nedenli süreçlerin referans çerçevesinin ötesine giderler. Bu benim "sınır aşma" dediğim bir yasa çiğnemedir. Çünkü arketipler yalnızca ruhsal katmanda bulunmaz, ruhsal olmayan alanda da aynı ölçüde çok ortaya çıkabilirler (dıştaki fiziksel sürecin ruhsal olana denkliği). Arketipik denklikler nedensel belirlenim bakımından olumsaldır, açıkçası onlarla nedensel süreçler arasında yasaya uyan bir ilişki yoktur. Dolayısıyla, denk gelmenin ya da şansın ya da Andreas Speiser'in dediği gibi "tümü ile yasaya uyan bir biçimde zamanda ilerleyen rastlantı durumunun" özel bir örneğini oluştururlar.[13] Bu bir başlangıç durumudur, bu durumu "mekaniğin yasaları yönetmez". Tersine, o yasanın önkoşuludur, yasanın dayandığı rastlantı katmanıdır. Sinkronisiteyi ya da arketipleri olumsal sayarsak, arketipler, dünya kuran bir etken olarak işlevsel öneme sahip olan bir modalitenin özel bir yönünü üstlenirler. Arketip, ruhsal olasılığı temsil eder. Bunu sıradan içgüdüsel olguları *tipler* biçiminde resmederek yapar. Genelde, olasılığın özel, ruhsal bir örneğidir bu; "rastlantının yasalarından yapılmıştır, mekaniğin yasaları gibi, doğaya yasalar koyar."[14] Şu konuda Speiser ile uzlaşmak zorundayız: Olumsal olan, saf anlama yetisinin (*intellect*) dünyasında "biçimsiz bir töz" olsa bile, -iç algı onu kavrayabildiği ölçüde-

13 *Über die Freiheit* s. 4

14 Agy. s. 6

kendini psişik içgözleme bir imge ya da bir tip olarak açar. Bu tip, yalnız ruhsal denkliklerin temelini oluşturmaz. Çok dikkat çekici bir biçimde, psiko fizik denkliklerin temelini de oluşturur.

Kavramsal dilin nedensellikle bağlantılı renklerini gidermek güç. "Altta duran, temel oluşturan" dünya, nedensel çağrışımlarına karşın, nedensel bir şeyi göstermez; varolan bir niteliği, açıkçası "Tam-öyle" olan, indirgenemeyen bir olumsallığı gösterir yalnızca. Genel olarak söylersek, ruhsal bir durumla fiziksel bir durum aralarında nedensel ilişki yoksa, bunların anlamlı bir kesişmesi ya da denkleşmesi nedensiz bir kiplik, "nedensellik dışı bir düzenlilik" demektir. Şimdi şu soru ortaya çıkmaktadır: Sinkronisiteyi, ruhsal süreçler ile fiziksel süreçlerin eşitliğine değinerek tanımlamıştık, bu tanım genişletilebilir mi ya da bu tanımlamanın genişletilmesi gerekir mi? Sinkronisiteyi "nedensellik dışı bir düzenlilik" saydığımızda bu gereklilik zorunlu gibidir. Bütün "yaratma edimleri"; doğal sayıların nitelikleri gibi *a priori* etkenler; yeni çağ fiziğinin süreksizlikleri vb. bu kategoriye gider. Sonuçta, sürekli, deneyle yeniden üretilebilen görüngüleri de genişletilmiş kavramımızın alanı içine almalıyız. Oysa bunlar, dar anlamda eşzamanlılık görüngülerinin doğası ile uyuşmaz gibidir. Dar anlamda sinkronisitenin olguları, çoğunlukla deneyle yinelenemeyen tek tek durumlardır. Deneyle yinelenemedikleri büsbütün doğru değil elbette. Rhine'nin deneyleri; duyu ötesi algıları olan bireyler ile yapılan sayısız başka deney bunu gösterir. Ortak bir adı olmayan, "tuhaflıklar" sayılan tek tek durumlarda bile,

belli düzenliliklerin, dolayısıyla da değişmez etmenlerin olduğunu bu olgular kanıtlar. Buradan, daha dar olan eşzamanlılık kavramımızın çok dar olabileceği, genişletilmesi gerektiği sonucunu çıkarmalıyız. Ben, dar anlamda eşzamanlılığa genel nedensellik dışı düzenliliğin -açıkçası gözlemcinin *tertium comparationis*'i saptayabileceği talihli bir durumda olduğu andaki pisişik süreçler ile fiziksel süreçlerin eşitliğinin- örneği sayma eğilimindeyim Gelgelelim, gözlemci arketipik ardalanı algıladığında hemen bağımsız pisişik süreçler ile fiziksel süreçlerin benzerliğini arketipin (nedensel) etkisine dek izlemek ister. Dolayısıyla sinkronistik olguların olumsal oldukları gerçeğini görmezden gelir. Eşzamanlılık genel nedensel olmayan düzenliliğin özel bir örneği sayılırsa bu tehlikeden uzak durulmuş olur. Böylece açıklama ilkelerimizi yasa dışı biçimde çoğaltmamış da oluruz. Çünkü, arketip, *önsel* ruhsal düzenliliğin içe bakış yoluyla saptanabilen bir biçimidir. Dışarıdaki sinkronistik süreç arketiple ilişki kurduğunda o da aynı temel modelin içine girer. -başka deyişle o da "düzenli" olur. Düzenliliğin bu biçimi doğal sayıların ya da fiziğin süreksizliklerinden ayrılır. Çünkü son ikisinin varoluşu bengidir, düzenli olarak ortaya çıkarlar. Oysa ruhsal düzenliliğin biçimleri *zamandaki yaratma eylemleridir*. Yeri gelmişken şunu da söyleyeyim: Söz konusu görüngülerin ayırıcı niteliği olarak zaman öğesinin üzerinde durmamın, onları *sinkronistik* diye tanımlamamın nedeni budur.

Yeni çağda süreksizliğin keşfedilmesi (açıkçası enerji kuantumlarının; radyumun düzenli bozundu-

ğunun bulunması) nedenselliğin egemenliğine son verdi. Böylece ilkelerin üçlülüğünü de sona erdirdi. Bu üçlünün yitirdiği toprak daha önceleri örtüşme, sempati alanına aitti. Bu kavramlar, Leibniz'in önceden kurulu uyum düşüncesinde en yüksek gelişimlerine ulaştılar. Schopenhauer, örtüşmenin görgül temelleri konusunda pek az şey biliyordu. Bu yüzden, nedenselci açıklama girişiminin ne ölçüde umutsuz olduğunu kavrayamadı. Bugün, DÖA deneyleri sayesinde, elimizin altında epeyce görgül materyal var. G. E. Hutchinson'dan[15] S. G. Soal ile K.M. Goldney'in yürüttüğü DÖA deneylerinin 1: 10^{35} olasılığı olduğunu öğrendiğimizde, deneylerin güvenilirliğine ilişkin kafamızda bir kavram oluşturabiliriz. Bu 250,000 ton sudaki moleküllerin sayısına denktir. Sonuçları her yerde neredeyse kesinlik kertesine yaklaşan doğa bilimleri alanında DÖA'ya oranla daha az deney vardır. DÖA konusunda aşırıya kaçan kuşku zerre kadar haklı değildir. Bu kuşkunun ana nedeni, bilisizliktir yalnızca. Günümüzde bilisizlik, uzmanlığın kaçınılmaz eşlikçisi gibi görünüyor. Uzmanın araştırma çevreninin zorunlu olarak sınırlı olması daha yüksek, daha geniş bakış açılarını önler. Hem de en istenmeyen biçimde. Çoğu kez, "boş inançlar" denilenlerin, bilinmeğe değer bir hakikat çekirdeği içerdiği görünür. "Dilek" sözcüğünün kökeninde büyüsel bir anlam bulunabilir. "Dilek çubuğu"nda (yer altında su ya da maden damarı bulmak için kullanılan sopa ya da büyülü asa) bu anlam şimdi de korunmaktadır. Burada dilek sözcüğü, istek değil büyü eylemi anlamına ge-

15 S. G. Soal, "*Science and Telepathy*" s. 6

lir.[16] Duanın etkisine olan geleneksel inanç da, duaya eşlik eden sinkronistik görüngüye dayanır.

Eşzamanlılık, fizikteki süreksizliklerden daha şaşırtıcı, daha gizemli değildir. Nedenselliğin hüküm süren gücüne duyulan köklü inanç, entellektüel bakımdan bir güçlük çıkarmaktadır. Bu inanç yüzünden, nedensiz olayların var olduğu, hatta olabileceği düşünülemeyecek bir şey gibi görünür. Ama nedensiz olaylar varsa, bizim onları yaratma edimi saymamız gerekir. Bunlar, en baştan beri var olan, kendini ara ara yineleyen, bilinen öncüllerin hiçbirinden türetilemeyen bir kalıbın sürekli yaratısı diye görülmeli[17] Elbette nedeni bilinmeyen her olayın "nedensiz"

16 Jacob Grimm, *Teutonic Mythology*, çev. J. S. Stallybrass, I, s. 137. Dilek nesneleri, örneğin Odin'in mızrağı Gungnir, Thor'un çekici Mjollnir, Freya'nın kılıcı cücelerin yaptığı büyü araçlarıdır (II, s 870). Dilemek "gotes kraft"tır (tanrının gücü). Got hät an sich wunch geleit und der wünschelruoten hort" (Tanrı ona dileği (sihiri), dilek (sihir) deyneğini bağışlamıştır) "Beschoenen mit wunsches gewalte" (dileğin gücü ile güzelleştirmek için) (IV, p. 1329). "Dilek" Sanskritçe *manoratha* sözcüğü ile karşılanır. Bu sözcük harfi harfine "usun (ya da ruhun) arabası" açıkçası, dilek, istek, düşlem anlamına gelir (A. A. Macdonell, *A Practical Sanskrit Dictionary*)

17 Sürekli yaratı, salt birbirini izleyen bir dizi yaratma eylemi olarak düşünülmemeli; *bir yaratıcı* eylemin bengi varoluşu olarak da düşünülmeli. İkinci durumda sürekli yaratma, Tanrının "her zaman baba olması, her zaman Oğul'u yaratması" (Origenes, *De principiis*, I, 2, 3) ya da onun "usların bengi yaratıcısı " (Augustine, *Confession*, XI, 31, çev F.J. Sheed, p. 232) olması demektir. Tanrı yaratısında içerilir, "Tanrı, yapıtlar onun barınabileceği bir yermiş gibi, onlarda bir yeri oluyormuş gibi gerek duymaz yapıtlarına, kendi bengiliğini sürdürür, orada yerleşir, yerde gökte hoşuna gideni yaratır." (Augustine s. 113: 14, *Expositions on the Book of Psalms*'da). Zaman içinde art arda olan, aynı anda tanrının usunda da olur: "Yerinden oynamaz bir düzen, kımıldayan şeyleri bir kalıp, bir örnek içinde tutar. Bu düzende, zaman içinde eşzamanlı olmayan şeyler zamanın dışın-

olduğunu düşünürken uyanık olmalıyız. Daha önce vurguladığım gibi, bu, ancak nedenin düşünülemediği durumlarda kabul edilebilir. Gelin görün ki düşünülebilirliğin ta kendisi en şiddetli biçimde eleştirilmesi gereken bir kavramdır. Atom,[18] özgün felsefi kavranışıyla örtüşseydi, onun çekirdeğinin parçalanabileceği düşünülemezdi bile. Anlamlı denk gelişlerin saf rastlantı olduğu düşünülebilir. Ama bu denk gelişler artıp büyüdükçe, daha sağın bir örtüşme oldukça, onların olasılıkları azalır, düşünülemezlikleri artar. Bir yer gelir artık onları salt şans sayamaz oluruz. İşte o zaman, nedensel açıklamaları olmadığı için, bu denk gelişlerin, anlamlı düzenlemeler olduğunu düşünmek gerekir. Dediğim gibi, bunların "açıklanamazlığı" nedenin bilinmemesine değil, nedenin entellektüel terimlerle düşünülememesine bağlıdır. Zaman ile uzam anlamlarını yitirip göreli olduklarında, nedensel açıklama yapılamaz olması, zorunlu bir durum olur. Çünkü, bu koşullarda, sürekliliği bakımından uzam ile zamanı öngören bir nedenselliğin varlığından söz edilemez artık. Uzam ile zamanın olmadığı yerde nedensellik bütün bütün düşünülemez olur çıkar.

Bu nedenlerden ötürü, uzamın, zamanın, neden-

da eş zamanlı olarak vardır. (Prosper of Aquitaine, *Sententiae ex Augustino delibatae*, XLI (Minge, P.L., LI, kol. 433). "Zamansal ardışıklık, Tanrının bengi bilgeliğinde zamansızdır. (Minge, kol. 455l) Yaradılıştan önce zaman yoktu- zaman ancak yaradılmış şeylerle başladı: Zaman yaradılmış olandan çıktı; yaradılmış olanlar zamandan çıkmadı." (CCLXXX [Minge, kol. 468]). "Zamandan önce zaman yoktu, zaman dünya ile birlikte yaratıldı." (Anon, *De triplici habitaculo*, VI [Minge, P.L., XL, kol. 995)

18 ατομος'tan açıkçası "bölünmez", kesilemez olan'dan gelir. Ç.v.

selliğin yanı sıra bir kategori daha ortaya koymak bence zorunlu. Bu kategori, sinkronistik görüngüleri özel bir olgu sınıfı diye anlamamızı olanaklı kılar. Ayrıca olumsalı bir ölçüde en baştan beri var olan, evrensel bir etken; bir ölçüde de zamanda ortaya çıkan sayısız tek tek yaratma eyleminin toplamı olarak anlamaya olanak verir.

EK

EŞZAMANLILIK ÜZERİNE[1]

Görünüşe göre, serimlemeyle ilgili kavramı tanımlayarak başlamam iyi olacak. Ne ki, ben konuya başka bir yoldan yaklaşmak, önce eşzamanlılık kavramının kapsamayı amaçladığı olguların kısa bir betimlemesini vermek istiyorum. Kökenbilimin gösterdiği gibi, bu terim, zamanla ya da daha kesin olarak, bir çeşit eş zamanlılıkla ilgilidir. Eşzamanlılık yerine iki ya da daha fazla olayın *anlamlı denk gelişi* kavramını da kullanabilirdik. Burada işin içinde şansın olasılığından başka bir şey vardır. Olguların istatistiksel -açıkçası olası- bir arada oluşları, örneğin hastanelerde görülen "olguların ikilenmesi", rastlantı kategorisine girer. Bu türde bir araya gelmeler, herhangi bir sayıda öğeden oluşabilir; gene de bu olgular olası

1 Özgün biçimi ile 1951'de, İsvicre'de Askona'da Eronos konferansında "Über Synchronizitaet" adıyla verilen bir dersti. *Eranos-Jahrbuch 1951*'de yayınlandı (Zürih 1952). Bu çeviri *İnsan ile Zaman*'da (*Eranos Yıllığı* 3'ten makaleler; New York, London 1957) yayınlandı.

olanın, ussal olarak olanaklı olanın çerçevesinde kalır. Dolayısıyla, diyelim ki, biri rastgele bir tranvay biletinin numarasına dikkat eder. Eve vardığında bir telefon gelir, telefon eden kişi bileteki ile aynı numarayı aramaktadır. Akşam bir tiyatro bileti alır, numara gene aynıdır. Bu üç olay bir şans öbeklenmesi oluşturur. Bu öbeklenmenin çok sık olması olası değilse bile, öğelerinin her birinin sıklığına bağlı olarak, bu bir araya gelme olasılık çerçevesinde kalır. Rastlantısal öbeklenmeye ilişkin benim başımdan geçeni anlatmak isterim. Buradaki öğe sayısı altıdan az değildi:

1949 yılının 1 Nisan günü sabahı, bir yazıtla ilgili bir not düştüm; Yazıt, yarı insan yarı balık bir beti içeriyordu. Öğle yemeğinde balık vardı. Birileri birilerine "Nisan balığı" geleneğinden söz etti. Öğleden sonra, aylardır görmediğim eski bir hastam bana birtakım etkileyici balık resimleri gösterdi. Akşam bana üzerinde deniz canavarları, balıklar olan bir nakış gösterdiler. Ertesi sabah eski bir hastamı gördüm, beni görmeye gelmeyeli on yıl oluyordu. Bir gece önce düşünde büyük bir balık görmüş. Bir ay sonra, daha geniş bir çalışma için bu dizileri kullanıp yazmayı bitirdiğim. Evin önünde, gölün orada dolaştım, o sabah birçok kez oradan geçmiştim. Bu kez göl duvarında otuz santimlik bir balık yatıyordu. Orada kimse olmadığından balığın oraya nasıl geldiğine ilişkin bir düşüncem yok.

Rastlantılar böyle üst üste geldiğinde insan ister istemez onlardan etkilenir -Çünkü bu dizilerdeki öğelerin sayısı arttıkça ya da bunlar alışılmamış nite-

likte oldukça ortaya çıkmaları olasılık dışı olmaya başlar. Başka bir yerde değindiğim, burada ele almayacağım nedenlerden ötürü, bunun bir denk geliş öbekleşmesi olduğunu kabul ediyorum. Şu da var ki, bu öbekleşmenin ikilenmeden daha olasılık dışı olduğu kabul edilmeli.

Yukarıda sözünü ettiğim tranvay bileti olgusunda, gözlemcinin numaraya "rastgele" dikkat edip belleğinde tuttuğunu söyledim. Oysa genelde bu kişi numaraya hiç dikkat etmezdi. Bu dikkat, bir dizi rastlantı olgusunun temelini oluşturdu. Gelin görün ki numaraya dikkat etmesine neyin neden olduğunu bilmiyorum. Bence bu tür dizileri yargılarken, bu noktada bir belirsizlik faktörü giriyor, buna dikkat etmek gerek. Başka durumlarda da benzer şeyler gözledim. Ama güvenilir sonuçlar çıkaramadım. Gelgelelim, ara sıra, olayların gelmekte olan dizileri konusunda bir tür ön bilgi varmış gibi bir izlenimden kaçınmak zorlaşır. Bu duygu, az sonra anlatacaklarıma benzer durumlarda karşı konulmaz olur: Kişi sokakta eski bir arkadaşı ile karşılaşmak üzere olduğunu düşünür. Ancak düş kırıklığı içinde onun bir yabancı olduğunu anlar. Sonraki köşeyi döndüğünde tam da o kişiye rastlar. Bu tür olaylar her türlü kavranabilir biçimde ortaya çıkar, hiç de seyrek değillerdir, ama ilk andaki geçici şaşkınlıktan sonra çabucak unutulurlar genellikle.

İmdi önceden görme ayrıntıları üst üste yığıldıkça varolan önbilgiye, bunun şans olmasının olasılık dışı olduğuna ilişkin izlenim kesinleşir. Bir öğrencinin öyküsünü anımsıyorum. Babası bitirme sınavını

başarıyla geçerse onu İspanya gezisine göndeceğine söz vermişti. Bunun üzerine dostum bir İspanyol kentinde yürüdüğünü düşlemeye koyuldu. Cadde bir alana çıkıyordu, orada Gotik bir katedral vardı. Sonra bir köşede sağa, başka bir caddeye döndü. Orada iki tane kır atın çektiği şık bir araba ile karşılaştı. Sonra uyandı. Biz bir masanın çevresinde oturmuş biralarımızı içerken arkadaşım bize düşünü anlattı. Kısa süre sonra, sınavı başarıyla geçip İspanya'ya gitti. Orada caddelerin birinde düşündeki şehri tanıdı. Alanı, katedrali buldu. Kesinlikle düşteki imgeye karşılık gelmişlerdi. Doğru katedrale gitmek istedi, derken, düşünde köşeden sağa başka bir caddeye döndüğünü anımsadı. Düşü doğru çıkmayı sürdürecek mi diye merak ediyordu. Köşeyi dönmesiyle iki kır atın çektiği bir araba ile gerçekten karşılaşması bir oldu.

Sentiment du dājā-vu, düşlerdeki bir önbilgiye dayanır. Bir çok olguda öyle olduğunu buldum. Ama bu önbilginin yalnızca uyanık durumda olduğunu gördük. Böyle durumlarda salt şans olanak dışı olur. Çünkü denk geliş önceden bilinmektedir. Dolayısıyla, durum, yalnızca psikolojik olarak, öznel olarak değil, nesnel olarak da rastlantı niteliğini yitirir. Çünkü kesişen ayrıntıların birikimi, belirleyici bir etken olarak rastlantının olasılık dışılığını arttırır, hem de ölçüye gelmeyecek biçimde arttırır. (Ölümün doğru bir biçimde önceden bilinmesi bakımından Dariex ile Flammarion 4.000.000 ile 8.000.000 arasında olasılıklar hesaplamışlardır)[2] Öyleyse bu durumlarda "geliş güzel" olaylardan söz etmek yersizdir. Burada, daha

2 Belgeleme için önceki bölüme bakınız.

çok, anlamlı denk gelişler söz konusudur. Genelde bunlar önceden bilme ile -başka deyişle önsezi ile- açıklanır. İnsanlar geleceği görmeden, telepatiden de söz ederler. Gelgelelim, bu yetilerin ne olduğunu; uzamda, zamanda uzak olayların bizim algımıza ulaştırılması için hangi aktarım araçları kullandıklarını açıklayamazlar. Bütün bu düşünceler olsa olsa adlardır; bir ilkenin açıklamaları olarak kabul edilebilecek bilimsel kavramlar değildir. Çünkü şimdiye dek hiç kimse anlamlı bir ratlantıyı oluşturan öğeler arasında nedensel bir köprü kuramadı.

J.B. Rhine'ye çok şey borçluyuz, çünkü o duyu ötesi algı ya da DÖA deneyleri aracılığı ile bu görüngülerin geniş alanında çalışmak için güvenli temeller attı. Rhine beşerli beş öbeğe bölünmüş 25 karttan oluşan bir deste kullandı. Kartların her birinde özel bir im vardı (Yıldız, kare, daire, haç, iki dalgalı çizgi). Deney aşağıdaki gibi gerçekleştirildi. Deste her deney dizisinde 800 kez açıldı. Bu arada denek kartları görmüyordu. Kartlar çevrildikçe denekten onları tahmin etmesi istendi. Doğru yanıt olasılığı beşte birdi. Büyük sayıların hesaplaması ile elde edilen sonuç, 6.5 tutturmaydı. 1.5'lik şans sapması 250.000'de 1'e denk gelmektedir. Kimi bireyler olası tutturma sayısının iki katı puan aldı. Bir durumda 25 kart doğru bilindi. Bunun olasılığı 298.023.875.953.125'te 1'dir. Denek ile deneyci arasındaki uzaklık birkaç metreden 4.000 mile kadar arttırıldı.

İkinci tür deneyde denekten yakın ya da uzak gelecekte açılacak bir dizi kartı tahmin etmesi istendi. Zaman öğesi birkaç dakikadan iki haftaya kadar art-

tırıldı. Bu deneyin sonucu 400.000'de 1 olasılık gösterdi.

Üçüncü tür deneyde, denek, belli bir sayıyı dileyerek mekanik olarak atılan zarın düşmesini etkilemeğe çalışmak zorundaydı. Psikokinetik (PK) deney adı verilen bu deneyin sonuçları bir kerede atılan zarların sayısı arttıkça daha olumlu oldu.

Uzamsal deneyin sonucu, oldukça kesin bir biçimde, ruhun, uzam etkenini bir ölçüde ortadan kaldırabildiğini kanıtlar. Zaman deneyleri, zaman öğesinin (her nasılsa, gelecek boyutunda) ruhsal bakımdan göreli olabildiğini kanıtlar. Zar ile yapılan deney, devingen cisimlerin de ruhsal olarak etkilenebildiğini kanıtlar -bu sonuç, uzam ile zamanın ruhtaki göreliliğinden çıkarak, önceden söylenebilir.

Enerji varsayımının Rhine'nin deneylerine uygulanamayacağı açıktır. Böylece deneyler güç aktarımı konusundaki bütün düşünceleri geçersiz kılar. Nedensellik yasası da eşit ölçüde açıklayıcı olmaktan uzaktır. -Bu gerçeği otuz yıl önce göstermiştim. Çünkü biz gelecekteki bir olayın şu andaki bir olayı nasıl ortaya çıkarabildiğini açıklayamayız. Şu anda, ne türden olursa olsun, nedensel açıklama olasılığı yok. Öyleyse yapıca nedensiz, olası olmayan kazaların - açıkçası, anlamlı denk gelişlerin- ortaya çıktığını kabul etmeliyiz şimdilik.

Bu ilginç sonuçlar ışığında, Rhine'nin bulduğu bir olguyu da dikkate almalıyız: Her deney dizisinde, ilk girişimler sonrakilerden daha iyi sonuçlar üretti. Tutturma sayısındaki düşüş, deneklerin ruh durumuna bağlandı. Kuşkuculuk, karşı çıkış süreci olumsuz et-

kiliyordu Açıkçası kuşku, karşı çıkış uygunsuz bir durum yaratmaktadır. Enerji aktarımı yaklaşımının bu deneylere uygulanamayacağı belli olmuştur. Dolayısıyla onları açıklamada nedensel yaklaşım da işe yaramaz. Bundan şu çıkar, duygusal etken, bu görüngünün ortaya çıkmasını olanaklı kılan bir *koşul* olarak önemlidir yalnızca. Ama zorunlu değildir. Rhine'nin sonuçlarına göre ne olursa olsun 5 değil 6.5 tutturma bekleyebiliriz. Ancak, tutturmanın ne zaman olacağını önceden söyleyemeyiz. Söyleyebilsek bir yasayla uğraşıyor olurduk. Tutturmanın ne zaman olacağını önceden söyleyebilmek, bu görüngünün doğasıyla bütün bütün çelişir. Dediğim gibi, onda "şanslı tutturmanın" ya da kazanın olanakdışılık niteliği vardır. Bu şanslı tutturma ya da kaza, olanaklı sıklıktan daha çok ortaya çıkar; genelde belli bir duygu durumuna bağlıdır.

Bu gözlem, baştan sona doğrulanmıştır. Gözlem, fizikçinin dünya resminin altında yatan ilkeleri değiştiren, hatta ortadan kaldıran ruhsal bir etkeni, öznenin duygusal durumu ile bağlantılı sayar. DÖA deneyleri ile PK deneylerinin görüngübilimi yukarıda betimlenen türde başka deneylerle zenginleştirilebilir. Bununla birlikte, onların temelini daha derinlemesine araştırdığımızda, işin içindeki duygulanımla uğraşmak zorunda kalırız. Bu yüzden, dikkatimi belli gözlemlere, deneylere yönelttim. Bunlar, tıp alanındaki uzun uygulama sürecimde, beni kendilerine dikkat etmeye zorladılar diyebilirim dürüstçe. Bu gözlemler kendiliğinden, anlamlı denk gelişlerle ilgiliydiler. Onlardaki olasılık dışı olma düzeyi, düpedüz

inanılmaz görünmelerini sağlayacak ölçüde yüksektir. Burada bu türden yalnızca bir olguyu betimleyeceğim. Amacım bu görüngü kategorisinin tümündeki örnek niteliği vermek. İster bu özel olguya inanın, ister *ad hoc* (duruma uyan) bir açıklamayla bir yana bırakın farketmez. Bu türden çok fazla öykü anlatabilirdik. Bunlar, ilkece; Rhine'nin vardığı, çürütülemeyen sonuçlardan daha şaşırtıcı ya da daha inanılmaz değildir. Çok geçmeden hemen her durumun kendine özgü bir açıklama gerektirdiğini göreceksiniz. Ne ki, doğa bilimleri açısından tek olanaklı açıklama olan nedensel açıklama, uzam ile zamanın ruha göreli oluşundan ötürü çöker. Çünkü uzam ile zaman, birlikte, neden-sonuç ilişkisinin kaçınılmaz öncüllerini oluştururlar.

Örneğim genç bir kadın hastamla ilgili. Hasta hem benim hem de kendisinin çabasına karşın psikolojik bakımdan ulaşılmaz olduğunu kanıtlamıştı. Doğrusu, sorunun kaynağı onun her konuda en iyiyi bildiğine inanmasıydı. Yetkin bir eğitim ona bu bakımdan ideal bir savut sağlamıştı. Bu savut, gerçekliğe ilişkin kusursuz "geometri"[3] ideası ile iyice cilalanmış Descartesçi usçuluktu. Onun usçuluğunu biraz daha insanca bir anlayışla tatlandırmak için bir sürü boş girişim yaptım. Sonra, iser istemez, beklenmedik, usdışı birşeyler olmasını ummakla yetindim. Onun kendi kendini kilitlediği entellektüel tepkiyi patlatacak, yarıp açacak bir şey bekliyordum. Bir gün onun karşısında oturuyordum, sırtım pencereye dönüktü, onun retoriğinin akışını dinliyordum. Hastam bir ge-

3 Descartes savlarını "Geometrik yöntemle" kanıtladı.

ce önce etkileyici bir düş görmüş, düşte birileri ona altın bir bokböceği vermişti. O bana bu düşü anlatırken, arkamda usul usul pencereye vurulduğunu duydum. Arkama döndüm, epeyce büyük uçan bir böceğin dışarıdan pencereye çarptığını gördüm. Loş odaya girmeğe çalışıyordu besbelli. Bu bana pek tuhaf göründü. Hemen pencereyi açıp böceği uçarken havada yakaladım. Bu bir bokböceği ya da adi gül böceğiydi (*Cetonia aurata*). Altın yeşili rengi ile Mısırlılar için kutsal sayılan altın bokböceğinin hemen hemen en yakın benzeriydi. "İşte senin bokböceğin" diyerek böceği eline verdim. Bu deneyim onun usçuluğunda istenen deliği açtı, entellektüel direncinin buzlarını kırdı. Bundan sonra, sağaltım, doyurucu sonuçlarla sürebilirdi.

Bu öykü sayısız anlamlı denk geliş durumuna bir örnek olsun diye anlatıldı. Bunları yalnızca ben gözlemedim, başka birçok kişi de gözledi. Söz konusu durumlar büyük kolleksiyonlarda toplandı. Bunlar geleceği görmek, telepati vb. adıyla bilinen her şeyi içerirler. Swedenholm'un Stockholm'deki büyük yangınına ilişkin görüsünden, Hava Mareşali Sir Victor Goddard'ın son raporuna dek her şey bu alana girer. Söz konusu rapor, Goddart'ın uçağının geçireceği kazayı düşünde gören bilinmeyen subayın düşüne ilişkindir.[4]

Söz ettiğim görüngülerin tümü üç kategoride toplanabilir.

1- Gözlemcinin ruhsal durumunun, bu ruhsal du-

4 Bu olgu bir İngiliz filminin konusu olmuştur, *The Night My Number Came Up.*

ruma ya da içeriğe denk gelen, dışardaki eşzamanlı, nesnel, bir olgu (örneğin bokböceği) ile kesişmesi. Burada dışarıdaki olgu ile ruhsal durum arasında nedensel bağlantının kanıtı yoktur. Uzamla zamanın ruha göre değiştiği göz önünde tutulduğunda, böyle bir bağlantı düşünülemez bile.

2- Ruhsal durumun, bununla örtüşen (az çok eşzamanlı) bir dış olay ile kesişmesi. Bu durumda dışarıdaki olay gözlemcinin algı alanının dışında, açıkçası uzakta gerçekleşir, ancak sonradan doğrulanabilir. (Örneğin Stocholm yangını)

3. Ruhsal durumun, ona denk gelen, daha var olmayan, zamanca uzak, gene ancak sonradan doğrulanabilen, gelecekteki bir olgu ile kesişmesi.

2. öbek ile 3. öbekteki kesişen olaylar, şimdilik gözlemcinin algı alanında değildir. Ancak sonradan doğrulanabildiklerine göre, zaman içinde sezilebilmişlerdir. Bu tür olguları *sinkronistik* diye adlandırıyorum, bu *aynı anda olan* ile karıştırılmamalıdır.

Deneyin bu geniş alanındaki araştırmamız, bilicilikle ilgili yöntemleri dikkate almazsa eksik kalır. Bilicilik gerçekte eşzamanlı olgular ürettiğini ileri sürmese bile, en azından onları kendi amaçları için kullandığını ileri sürer. *I Ching* bu bilicilik yönteminin bir örneğidir. Dr. Hellmut Wilhelm bu yöntemi ayrıntısıyla betimledi.[5] *I Ching*, soru soranın ruhsal durumu ile yanıt veren altıçizgi arasında sinkronistik bir denkleşme olduğunu kabul eder. 49 kadil çiçeği sapının gelişi güzel bölümlenmesi ya da üç bozuk pa-

5 "Değişimler Kitabı'nda Zaman Kavramı" 1951 Eranos konferansında bir ders.

ranın gene gelişi güzel atılması ile bir altıçizgi oluşturulur. Bu yöntemin sonucunun çok ilginç olduğu su götürmez. Ne ki, görebildiğim kadarı ile yöntem olguların nesnel belirlenimi için bir araç, açıkçası istatistiksel bir yöntem sağlamaz. Bunun kaynağında, söz konusu ruhsal durumun pek belirsiz, pek belirlenemez oluşu vardır. Benzer ilkelere dayanan geomantik deney için de bu doğrudur.

Astrolojik yönteme döndüğümüzde bir ölçüde daha uygun bir durumda oluruz. Çünkü, astrolojik yöntem, gezegenlerin bakış açıları ile konumlarının karakterle ya da soruyu soranın ruhsal durumu ile anlamlı biçimde kesiştiğini kabul eder. Son astrofizik araştırmanın ışığında, astrolojik örtüşme belki de bir sinkronisite sorunu değil, büyük ölçüde bir nedensel ilişki sorunudur. Profesör Max Knoll şunu kanıtlamıştır[6]: Güneşin proton ışınımı, gezegenlerin kavuşumundan, karşıtlığından, dörtlü bakış açılarından o kertede etkilenmektedir ki, manyetik fırtınaların ortaya çıkması yüksek bir olasılıkla önceden kestirilebilir. Yeryüzündeki manyetik kargaşaların eğrisi ile ölüm oranı arasında ilişki olduğu kanıtlanabilir. Bu da kavuşumların, karşıtlıkların, dörtlü bakış açılarının kötü etkisini, üçlü bakış açıları ile altılı bakış açılarının olumlu etkisini doğrular. Dolayısıyla, burada sinkronistik ilişkiden çok, nedensel bir ilişkinin, açıkçası sinkronisteyi dışlayan ya da sınırlayan bir doğa yasasının bulunması olasıdır. Yıldız falında büyük bir rol oynayan evlerin burçlar kuşağıyla ilgili nitelikleri de sorun yaratır. Çünkü astrolojik burçlar kuşağı,

6 "Çağımızda Bilimin Dönüşümü" Agy.

takvim ile uyuşsa bile burçların kendileri ile uyuşmaz. Bunlar, çağımızın başında, ilkyaz noktası Koç'ta sıfır olduğu zamandan bu yana, gün tün eşitliklerindeki yalpalardan ötürü, konumlarından hemen hemen bir platonik ay kaymışlardır. Dolayısıyla bugün (takvime göre) Koç burcunda doğan biri, gerçekte Balıkta doğar. Söz konusu kişinin doğduğu zaman yaklaşık 2 bin yıldan beri "Koç burcu" diye adlandırılmaktadır. Astroloji bu zamanın belirleyici bir niteliği olduğunu kabul eder. Bu niteliğin, dünyanın manyetik alanındaki bozukluklar gibi, mevsimlik dalgalanmalarla bağlantılı olması olasıdır. Güneşin proton radyasyonu bu mevsimlik dalgalanmalardan etkilenir. Dolayısıyla burçlar kuşağındaki konumların aynı zamanda nedensel bir etkeni temsil etmeleri olasılık dışı değildir.

Burçların psikolojik yorumu şimdilik çok belirsiz bir konudur. Gene de, doğa yasasıyla uyumlu bir nedensel açıklama umudu var. Sonuçta astrolojiyi bir bilicilik yöntemi olarak tanımlamaya hakkımız yok artık. O bir bilim olma yolundadır. Ama ortada hâlâ büyük bir belirsizlik vardır. Bundan ötürü, bir süre önce, bir sınav yapıp kabul edilen astrolojik geleneğin istatistik araştırması karşısında ne ölçüde ayakta kalacağını bulmaya karar verdim. Seçimim evlilik konusundaydı. Evlilik konusunda eski çağlardan beri şöyle bir inanç olagelmiştir: Evli çiftlerin burçlarının güneş ile ayında bir kavuşum vardır, açıkçası, eşlerden birinin durumunda 8 derece yörüngeli güneş (☉), öteki eşte, ay (☽) ile kavuşumdadır (☌). İkincisi, aynı ölçüde eski bir gelenek, ☽ ☌ ☽ durumunu

başka bir evlilik karakteristiği sayar. Yükselenin (YÜK.) büyük gezegenler ile kavuşumları da benzer önemdedir.

Ben, birlikte çalıştığım Bayan Liliane Frey-Rohn ile, ilkin 180 evliliği, açıkçası 360 burcu[7] topladım. Ardından evliliğin ayırıcı niteliği olma olasılığı bulunan 50 en önemli bakış açısını karşılaştırmağa çalıştım. Bu bakış açıları ☼◑; ♂ (Mars) ♀ (Venüs); Alç. ile Yük. idi. Bu karşılaştırma, ☼◑♂ için en yüksek yüzde on sonucunu verdi. Sonucun olasılığını hesaplama inceliğini gösteren Basel'li Profesör Markus Fierz'in bana bildirdiği gibi, bu durumun olasılığı 1:10,000 oluyordu. Danıştığım birçok matematiksel fizikçinin bu sonucun anlamı üzerine farklı düşünceleri vardır. Kimi bunu epey yüksek bir değer saydı, kimi de sorgulanabilir bir değer olarak gördü. İstatistik açısından, elimizdeki evliliğe ilişkin 360 yıldız falı çok azdır, dolayısıyla sonucumuz doyurucu değildir.

180 evliliğin bakış açılarını istatistik yöntemle incelerken koleksiyonumuz genişledi. 220 evlilik daha bulduk; bu küme ayrı bir inceleme konusu oldu. İlk durumdaki gibi, materyal nasıl geldiyse öyle değerlendirildi. Belli bir bakış açısından seçilmedi, çok farklı kaynaklardan toplandı. Bu ikinci kümenin değerlendirilmesi, en yüksek sonuç olarak ◑ ⚡ ◑ için yüzde 10.9'du.

En son 83 evlilik daha ulaştı. Bunlar da ayrıca

7 Bu materyal farklı kaynaklardan geldi. Onlar yalnızca evli insanların burçlarıydı. Şöyle ya da böyle bir seçim yoktu. Elimizin altındaki bütün evliliğe ilişkin yıldız fallarını gelişigüzel aldık.

araştırıldılar. ☽ ☌ Yük. için en yüksek oran 9.6 idi. Bu sayının olasılığı, yaklaşık 1: 8.000 idi.[8]

Kavuşumların tümünün *ay kavuşumu* olması çarpıcıdır. Bu, astrolojik beklenti ile uyumludur. Ancak, tuhaf olan şey, burada bulunanın, yıldız falının üç temel konumu, açıkçası ☼, ☽, Yük. olmasıdır. ☼ ☌ ☽ ile ☽ ☌ ☽'in birlikte ortaya çıkma olasılığı 1: 1.000.000.000'e varır. ☼, ☽, Yük. ile üç ay kavuşumunun birlikte görülme olasılığı 1: 3 X 10^{11}'dir. Başka deyişle, onun salt şansa bağlı olmasının olasılık dışılığı çok çok büyüktür. Dolayısıyla, bu durumdan sorumlu olan başka etkenlerin varlığını da dikkate almak zorunda kalırız. Bu üç küme öylesine küçüktür ki 1:10.000 ile 1:3.000'lik bireysel olasılıklara önem verilemez. Ancak, onların birlikte görülme olasılıkları öyle azdır ki, ister istemez bu sonucu üreten itici bir etken olduğunu kabul ederiz.

Astrolojik verilerle proton ışınımı arasında bilimsel olarak geçerli bir bağlantı olması olasılığı bu sonuçtan sorumlu tutulamaz. Çünkü 1: 10.000 ile 1: 3.000 olan tek tek olasılıklar, sonucumuzu - şu ya da bu kesinlik düzeyi ile- salt şanstan başka bir şey saymak için fazla yüksek. Ayrıca, evlilikler, kümelerin daha büyük sayılarına bölünür bölünmez, en yüksek değerler birbirini dengeler. Güneş, ay, yükselen kavuşumları gibi olguların istatistiksel düzenliliğini temellendirmek için yüz binlerce evliliğin yıldız falı gerek. O zaman bile sonuç sorgulanmaya açık olacak-

8 Bu sonuçlar da, bunları izleyen sonuçlar da sonradan Profesör Fierz tarafından gözden geçirilerek önemli ölçüde düşürülmüştür. Karşılaştırın Par. 901

tır. Üç klasik ay kavuşumu bulunmuştur, sonuçta böylesine olasılıksız bir şeyin olması, kasıtlı ya da kasıtsız bir dolandırıcılığın sonucu diye açıklanabilir. İşin içinde üçkağıtçılık yoksa, bu durum, anlamlı bir denk geliş, açıkçası sinkronisite olarak açıklanabilir.

Daha önce astrolojinin bilicilikle ilgili niteliği konusunda kuşkumu dile getirmem gerekliydi. Oysa şimdi, yaptığım astrolojik deneyin sonucunda, astrolojinin bilicilikle ilgili niteliğini gene kabul etmek zorundayım. Evliliğe ilişkin yıldız falları çok değişik kaynaklardan geldi; düzenleri rastlantısaldı. Fallar geldikleri gibi üst üste yığıldılar. Aynı biçimde, rastgele üç farklı öbeğe ayrılan bu veriler, araştırmada çalışanlarının umutlu beklentilerine uygundu. Bunlar, astrolojik varsayım açısından daha iyisi pek olamayacak bir genel tablo ortaya koydu. Deneyin başarısı, Rhine'nin DÖA sonuçlarına bütün bütün uygundu. Onlar da beklentiden, umuttan, inançtan olumlu yönde etkilenmişlerdi. Bizim seçtiğimiz 50 bakış açısı bunun kanıtıdır. İlk kümenin sonuçları alındıktan sonra, ☼ ϟ ☽ ilişkisinin doğrulanacağı konusunda belli belirsiz bir umut vardı. Oysa sonuçta umut kırıklığı yaşadık. İkinci kez, kesinlik öğesini arttırmak amacıyla, yeni eklenen yıldız fallarından, daha büyük yeni bir küme oluşturduk. Ama sonuç ☽ ϟ ☽ oldu. Üçüncü kümede ☽ ϟ ☽ ilişkisinin doğrulanacağı yönünde belli belirsiz bir beklenti vardı. Gelgelelim beklenen gene olmadı.

Bu durumda tuhaf bir şey ortaya çıktı. Anlamlı bir denk gelişin eşsiz bir örneği söz konusuydu. Bu tür şeylerden etkilenen biri, buna, küçük bir tansık der-

di. Bununla birlikte, bugün tansığı farklı bir ışıkta görmek gerekiyor. Rhine'nin deneyleri, uzamın, zamanın, dolayısıyla da nedenselliğin ortadan kaldırılabilen etkenler olduğunu kanıtlar. Bunun sonucu, nedensiz görüngülerin olanaklı görünmesidir. Söz konusu olgular, başka durumlarda, tansık diye adlandırılacaktır. Bu türden bütün doğal görüngüler, eşsizdir; aşırı tuhaf rastlantı birleşimleridir. Bunlar besbelli bir bütün oluştururlar. Bu bütünü, parçalarının ortak anlamı bir arada tutar. Anlamlı denk gelişler, görüngü olarak sonsuz çeşitliliktedir. Gene de, onlar nedensiz olaylar olarak, dünyanın bilimsel resminin bir parçasıdır. Nedensellik, birbirini izleyen iki olay arasındaki bağı açıklayan bir yöntemdir. Sinkronisite, ruhsal olaylarla psikofizik olaylar arasındaki zaman-anlam koşutluğuna işaret eder. Şimdiye dek, bilimsel bilgi, söz konusu olayları ortak bir ilkeye indirgemeyi başaramamıştır. Terim hiçbir şeyi açıklamaz. Yalnızca anlamlı denk gelişlerin olageldiğini belirtir. Bunlar kendi başlarına rastgele olup b..erler. Gelgelelim, olanlar öylesine olasılık dışıdır ki, onların bir ilkeye ya da görgül dünyadaki bazı niteliklere dayandıklarını kabul etmek zorunda kalırız. Koşut olaylar arasında karşılıklı nedensel ilişkinin varlığı gösterilemez. Bunlara rastlantı niteliğini veren de budur. Aralarındaki saptanabilir, kanıtlanabilir tek bağ, ortak bir anlam ya da denkliktir. Eski örtüşme kuramı bu tür bağlantıların deneyimine dayanıyordu -Bu kuram, Leibniz'in önceden kurulu düzen düşüncesinde doruğa ulaşır. Bu doruk, aynı zamanda geçici bir sonuçtur. Sinkronisite, eski örtüşme, sempati, uyum kav-

ramlarının çağcıl çeşitlemesidir. Felsefe varsayımlarına değil görgül deneye, denemeye dayanır.

Sinkronistik görüngüler, neden sonuç ilişkisi olmayan, ayrı türden süreçler arasında anlamlı denkliklerin aynı anda ortaya çıktığını kanıtlar. Başka deyişle, kesişme olguları, bir gözlemcinin algıladığı içeriğin, nedensel bir bağ olmadan, dışarıdaki bir olgu tarafından da temsil edilebileceğini kanıtlar. Buradan ya psişenin zamana yerleştirilemeyeceği ya da uzamın ruha göreli olduğu sonucu çıkar. Aynısı psişenin zamansal belirlenimi ile zamanın ruhsal göreliliğine de uyar. Bu bulguların doğrulanmasının kapsamlı sonuçları olmalı. Bunun üzerinde durmaya bile gerek yok.

Bir dersin kısa süresi içinde ne yazık ki sinkronisitenin geniş alanının gelişigüzel bir özetini vermekten fazlasını yapamam. Bu sorunda derinleşmek isteyenler için Yakında çıkacak olan "Sinkronisite: Nedenselik dışı Bağlayıcı bir İlke" adlı kitabımı önermek isterim. Bu kitap Profesör W. Pauli'nin *The Interpretation of Nature and Psyche* adlı kitabı ile birlikte yayınlanacak.

Kaynakça

ABEGG, LİLY, *The Mind of East Asia.* London and New York, 1952.

AGRİPPA VON NETTESHEİM (HENRİCUS) CORNELİUS) De occulta phisolophia libri tres. (Cologne, 1533. Çeviri için bkz. *Three Books of Occult Philosophy.* Çeviri "J.F. " Londra, 1651, Yeniden basıl yalnızca I . Kitap. olarak : *The Occult Philosophy or Magic.* Editör Wilis F. White head, Chicago, 1898

ALBERTUS MAGNUS *De mirabilibus mundi.* İncunabulum, tarihsiz, Zürih'te Zentralbibliotek'te. Cologne 1485'de basılan bir baskısı var.)

ANONYMOUS, *De triplici habitaculo,* bkz. MINGE, P.L. cilt. 40, paragrag 991-98

AUGUSTINE-SAINT, *Confessions,* Francis Joseph Sheed çevirisi, Londra-New York. , 1951

----------, Exposition on the Book of Psalms, J. Tweed, T. Scratton ile başkalarının çevrisi (Fathers of the Holy Catholic Churce Kütüphanesi) :xford, 1847-57. 6. cilt

AQİTAİNE'Lİ PROSPER Sententiae ex Augustino ḑelibate, Bkz. MİNGE, P?L., cilt. 51, col. 427-496.

BÖHME, JAKOP. De Signature of All Thing John Ellistone çevirisi. Editör Clifford Bax. (Everyman's Library) Londra ile New York. 1912

BROWN, G. SPENCER. "De la recherce psychique consideree comme un test de la theore des probabilities," Revue metapsychuque (Paris) no. 29-30 (Mayıs-Ağustos), 87-97.

CARDAN, JEROME (Hieronymus Cardanus). *Commen-*

taria in Ptolemaeum De astrorum judiciis. Opera Omnia'nın içinde, Lyons, 1663. 10. cilt (V. 93-368)
DANS, FRİTZ. "Das Schwaermen des Palolo," *Der Naturforscher* (Berlin), VIII (1932) 379- 82
DALCQ, A. M. " La Morphogenese dans la carde de la biologie generale," *Verhandlungen der Schweizerisschen naturforschenden Geselschaft* (129. Lozan yıllık Toplantısında: Aarau'da basldı_ 1949, 37-72
DİETERİCH, ALBRECHT, *Eine Mithrasliturgie,* Leipzig, 1903; 2. baskı. , 1910.
DRİESCH, HANS, *Philosophie des Organischen.* Lepzig, 1909. 2. cilt. 2. baskı. Leipzig, 1921., Çeviri için *The Science and Philosophy of Organism.* 2. baskı, Londra, 1929.
--------, *Die "Seele" als elementarer Naturfactor.* Leipzig, 1903.
DUNNE, JOHN WİLLİAM. *An Experinment with Time.* Londra, 1927; 1927; 2. baskı, New York, 1938.
ECKERMANN, J. P. *Conversations with Goethe.* R.D. Moon çevirisi. Londra [1951]
FİERZ, MARKUS. "Zur Physikalischen Erkentnis," Eranos-Jahrbuch 1948 (Zurich, 1949) 433-460
FLAMBART , PAUL , Preuves et bases de l'astrologie scientifique. Paris, 1921
FLAMMARION, CAMILLE , *The Unknown* Londra, New-York. 1900
FLUDO, ROBERT. [*De arte geomantica.*] "Animae intellectualis scientia seu De Geomantica. *Fasciculus geomantus, in quo varia variorum opera geomantica.* içinde Verona. 1687. Verona, 1687.)
FRANZ, MARİE LOUSE VON."Die Parabel von der Fon-

tina des Grafen von Tarvis." Yayınlanmamış.
--------, "Die Passio Perpetuae. " C.G. JUNG'un AİON'unun içinde. Zürih, 1951.
FRİSH, KARL VON. *The Dancing Bees*. Çeviri Dora İlse, New York - Londra, 1954.
GEULINGCX, ARNOLD, *Opera philosophica*, Editör J.P.N. Land. Lahey, 1891-99. 3. cilt (Cilt II: *Metaphysica vera.)*
GRİMM, JACOB. *Teutonic Mytology*. J. S. Stallybarass çevirisi,Londra, 1883-88
GURNEY, EDMUND; MYERS, FREDERİC W. H.; PODMORE, FRANK. *Phantasms of Living*. London, 1881, 2 cilt. Londra, 1886. 2 cilt
HARDY , A.C. Bkz. "The Scientific Evidence for Extra-Sensory Perception", Newcastle'daki Ing'liz Topluluğu Toplantısı'nda rapor. 31. Ağustos -7 Eylül., 1949. *Discovery* (Londra) X (1949).,, 348.
HİPPOCRATES (onun olduğu düşünülüyor) *De Alimento. Hippodcrates on Diet and Hygiene* içinde. John Precope çevirisi. Londra, 1952.
I Ching, Almancaya çeviren Richand Wilhelm, Türkçeye çeviren Levent Özşar. Biblos Yayınevi, Bursa.
İSODORE OF SEVİLLE , SAİNT, *Liber etymologiarum.* bkz. Minge, P.L., par. 73-728
JAFFE, ANİELA, "Bilder und Symbole aus E.T. A. Hoffmanns Maerchen. "Der Goldene Topf'. C. G. Jung'da . *Gelsattungen des Unbewusten*, Zürih, 1950.
JANTZ, HUBERT ile BERINGER, KURT," Das Syndrom des Schwebeerlebnises unmittelbar nach Kopfverletzungen," *Der Nervenartz* (Berlin), XVII (1944), 197-206
JEANS, JAMES, *Physics and Philosophy*. Cambridge,

1942.
JORDAN PASCUAL., "Positivistiche Bemerkungen über die parapsychischen Erscheinungen." *Zentralblatt für psychotheraphie* (Leipzig), IX (1936) 3-17.
----------. *Verdraengung und Komplementaritaet.* Hamburg, 1947.
JUNG, CARL, GUSTAV. *Collected Papers on Analytical Psychology.* Editör Constance E. Long, Değişik çevirmenler tarafından çevrildi. Londra-New York, 1916 2. baskı, 1917
---------- *The Secret Of Golden Flower*" üzerine Yorum. Simyasal Araştırmalardaa, Bkz. RICHARD, WILHELM.
---------- "Mandala Simgeciliği ile İlgili". *Arketipes and the Collective Unconscious*, Bütün Yapıtlar, 9, i
---------- "Doğu Meditasyonunun Psikolojisi Üzerine" *Psychology and Religion*'da: *West and East*, Bütün Yapıtlar, 9,1
----------"Tinsel bir Görüngü olarak Paracelsus", *Alchemichal Studies* içinde. Bütün Yapıtlar 13.
---------- "Üçleme Doğmasına Psikolojik Bir Yaklaşım". *Psychology and Religion: West and East*'ta. Bütün Yapıtlar
---------- *Psychology and Alchemy.* Bütün Yapıtlar 12.
---------- " The Spirit Mercurius". *Alchemical Studies* içinde. Bütün Yapıtlar, 13
---------- "Studies in Word Association." Experimental Researches Bölüm I. Bütün yapıtlar, 2.
---------- "Bireyleşme Süreci üzerine Bir Araştırma. *The Archetypes and Collective Unconscious.* Bütün Yapıtlar, 9.i.
KAMMERER, PAUL., *Das Gesetz der Serie.* Stuttgart - Ber-

lin.
KANT, İMMANUEL. *Dreams of a Spirit-Seer, Illustrated by Deams of Metaphysics*. Emanuel F. Goerwitz Çevirisi, Londra 1900
KEPLERR, JOHANNES. *Gesammelte Werke*. Editör Max Caspar ile diğerledi. Münih, 1937 (Cilt IV: *Kleinere Schriften* (1602-1611). Editör Max Caspar ile Franz Hammer. 1941.
[KEPLER, JOHANNES *Joannis Kepleri astronomi Opera omnia*. Editör C. Frisch. Frankfurt -Erlangen, 1858-71. 8 cilt
KLOECKLER, HERBERT VON. *Astrologie als Erfanrunswissenschaft*. Leipzig. 1927.
KNOL, MAX. "Transformation of Science in Our Age.' *Man and Time* de.
KRAFT, K. E; BUDAİ, E.; FERRİERE, *A. Le Premier Traite d'astro-biologie*. Paris, 1939.
KRAEMER, AUGİSTİN FRİEDRİCH. *Über den Bau der Koralenriffle*. Kiel - Leipzig. 1897
KRONECKER, LEOPOLD. *Werke*, Leipzig. 1883. 1930, 5. cilt
LEİBNİZ, GOTTFRİED WİLHELM. *Klienere Philolophiche Schiriften*. Editör R. Habs. Leipzig, 1883. 3 cilt
----------. *Philosophical Writtings*. Marry Morris tarafından seçilip çevrilmiştir. (Monadology, s. 3-20; *Principles of Nature and Of Grace, founden on Reason*. . s. 21-31
[---------- .] *The Philosophical Works of Leibniz; a Selection*. Çeviri G.M. DUncan. New Haven, 1890.
----------. *Theodicy*. E. M. HUggard çevirisi. Editör Austin Farrer. Londra. 1951 [1952]
MEİTER, C ARL ALFRED. *Zeitgemaesse Probleme der*

Traumforschung. (Eigenössische Technische Hochschule: Kultur- und Staats-wissenschaftliche Scriften, 75.) Zürih, 1950.
MİGNE, JACQUES PAUL *Patrologiae cursus completus*
[P.L.] Latin Dizisi. Paris 1844-64. 221 cilt
[P.G.] Antik YUnan Dizisi. Paris 1857-66. 166 cilt
Bunlar sayfalara değil paragraflara değinmektedir.
ORİGEN. *De Principiis.* Bkz. MİNGE, P. G., cilt 11 paragraf. 115-414. Çeviri için: On First Principles. Çeviri G. W. BUtterwort. Londra, 1936
PARACELSUS (Hohenheim'lıTheophrastus Bombastes) Das Buch Paragranum. Editör Franz Strunz, Leipzig, 1903)
---------- "Saemtliche Werke. Editörler Karl Sudhoff Wilhelm Mathiessen Münih Berlin, 1922-35. 15. vilt
PAULİ, W. "Arketipik İdeaların Kepler'in Bilimsel Kuramına Etkisi." . Çeviri Priscilla Silz. *The interpretation of Nature and the Psyche*de. New York (Bodllingen Seies LI)-Londra, 1955
PHİLO JUDAEUS. *De opificio mundi.* [*Works*] da Çeviri F. H. Colson, G?H. Whitaker. (Loeb Claüssical Library.) New Yok il Londra., 1929- 12. cilt (I,2- 137)
PİCO DELLA MİRANDOLA. Opera Omnia. Bazel, 1557
PLOTİNUS. ENNEADS. Çeviren Stephen Mackenna. 2. basım, gözden geçiren B.S. Page. Londra, 1956
PRATT, J.G.- RHİNE, J.B.; STUART, C. E.; SMİTH, B. M. ; GREENWOOD, J. A. Extra-Sensory Perception after Sixty Years. New York, 1940.
PTOLEMAEUS (Ptolemy). Bkz. CARDAN , JEROME
REİD, THOMAS. *Essays on the Active Powers of Man.* Edinburgh, 1788.

RHİNE, J.B. . *Extra-Sensory Perception.* Boston, 1934
---------- "*An Introductuon to Work of Extra-Senrory Perception.*" "Transactions of the New Yok Academy of Sciences. (New York), Ser. II, XII (1950) 164-68.
---------- "*New Frontiers of the Mind*". New York and London, 1937.
---------- "*The Reach of Mind. London.*" 1948. Yenide basım Harmondsworth (Penguin Books), 1954
---------- " ile HUMPREY, BETY M. "A Transoceanic ESP Experiment," *Journal of Parapsychology* (Durham, Kuzey Carolna) VI (1942), 52-74
RİCHET, CHARLES. "Relations de diverses experiences sur transmission mentale, la lucidete, et autres ," *Proceedins of Society for Psychical Research* (Londra) V (1888), 18-168
SCHİLLER, FRİEDRİCH. "The Crane of Ibicus" The *Poems*'in içinde. Çeviri E.P. Arnold-Foster. Londra. 1901
SCHMİEDER, G. R. "Personality Correlates of ESP as Schown by Rorschach Studies," *Journal of Parapsychology* (Durham, Kuzey Carolina) XIII (1949), 23-31.
SCHOLZ, WİLHELM VON. *Der Zufall: eine Vorform des Schicksals.* Stuttgart, 1924.
SCHOPENHAUER, ARTHUR *Parerga und Paralipomena.* Editör, R. von Koeber. Berlin, 1891., 2 cilt
SOAL, S. G. "Science and Telepathy," Enquiry (Londra) I: 2 (1948), 5-7
SOAL, S. G İLE BATEMAN F. *Modern Epxperiments in Telepathy* London, 1954.
SPEİSER, ANDREAS *Über die Freiheit.* (Basler Universitaetsreden, 28) Basel, 1950.
THORNDİKE, LYNN. *A History of Magic and Experi-*

mental Sciece. New York, 1929-41. 6 cilt
TYRRELL, G. N, M. T*he Personaltiy of Man.* London. 1947.
VİRGİLYUS [*Yapıtlar*] H. Rushton Fairclough. (Loeb Classical Library] LondraNew York
WALEY, ARTHUR (Çeviri) *The Way and its Power.* Londra, 1934
[WEİ PO YANG] "Ts'an T'ung Ch'i adlı Simya üzerine Antik bir Çin İncelemesi" (Lu-chiang Wu çevirisi , İsis (Bruges), XVIII (1932) 210-89
WEYL, HERMANN "Wissenschaft als symbolischer Konstruction des Mesnschen." Eranos-Jahrbuch 1948. (Zürih, 1949 375-439.
WİLHELM, HELMLMUTH "Değişimler Kitabında Zaman Kavramı." *Man and Time*'da
WİLHEM, RİCHARD. *Chinesiche Lebensweisheit.* Darstadt. 192.
---------- " (Çev.) *The Secret of The Golden Flower.* Jung'un anma yazısı, yorumu ile birlikte. Londra-New York. 1931; 2. baskı. *Alchemical Studies*'de Jung'un yorumu gözden geçirilmiştir.
---------- *Das wahre Buch vom südlichen Blütenland.* Jena, 1912.
---------- Aynı zamanda I Ching'e de bakın
ZELLER, EDUARD. *Die Philosophie der Greichen in ihrer geschichtlichen Entwicklung dargestelt.* Tübingen, 1856.